Vlaanderen
is inclusief

Non-binaire personen: tussen bekendheid en aanvaarding

Onderzoek naar de kennis en houding ten opzichte van non-binaire personen in Vlaanderen

AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR

vlaanderen.be/inclusie

AGENTSCHAP **BINNENLANDS BESTUUR**
Koning Albert II laan 15 bus 215
1210 BRUSSEL
inclusie@vlaanderen.be

Non-binaire personen: tussen bekendheid en aanvaarding.

Onderzoek naar de kennis over en houding ten opzichte van non-binaire personen in Vlaanderen

Justine Van Nieuwenhuyse, Quinn Arijs, Aisa Burgwal & Joz Motmans
UZ Gent, 2026

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Afdeling Gelijke Kansen, Inburgering & Integratie van het Agentschap Binnenlands Bestuur (Vlaamse overheid)

INHOUD

Voorwoord: opzet en doelstelling 4
1. Inleiding 6
1.1. Proportie en zichtbaarheid 6
1.2. Politieke omwentelingen en maatschappelijke attitudes 7
2. Methode 10
2.1. Onderzoeksopzet kwantitatief luik 10
2.1.1. Instrumentontwikkeling 10
2.1.2. Dataverzameling 14
2.1.3. Datacleaning, respons en analyse 15
2.2. Onderzoeksopzet kwalitatief luik 16
2.3.1. Steekproefverzameling 16
2.3.2. Interviews, transcripties en codering 17
3. Resultaten kwantitatief luik 20
3.1. Beschrijvende gegevens steekproef 20
3.1.1. Leeftijd en opleidingsniveau 20
3.1.2. Geslacht en gender 21
3.1.3. Sociale posities 21
3.2. Kennis omtrent non-binariteit 22
3.2.1. Bekendheid met term 22
3.2.2. Een non-binair persoon kennen 23
3.2.3. Zelfidentificatie met non-binariteit 24
3.3. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen 25
3.3.1. Ontwikkeling van een attitudeschaal non-binariteit 25
3.3.2. De kennis en attitudes ten aanzien van non-binariteit: resultaten van de nulmeting 26
3.4. Predictoren van attitudes ten opzichte van non-binariteit 30
3.5. Attitudes in een breder perspectief 32
3.7.1. Collega op het werk 32
3.7.2. Partner kind 32
3.7.3. Schoolmaterialen 33
3.7.4. Besluit 33
4. Resultaten kwalitatief luik 35
4.1. Beschrijving steekproef 35

4.2. Verschillen classificatie o.b.v. surveyresultaten en interviews 36
4.3. Thematische analyse 36
4.3.1. Persoonlijke context 37
4.3.2. Sociale relaties 49
4.3.3. Sociaal-historische context 57
4.3.4. Visies over beleidsmatige thema's 59
5. Besluit 63
5.1. Algemene bevindingen kwantitatief luik 63
5.2. Algemene bevindingen kwalitatief luik 66
5.3. Kernbevindingen, reflecties en aanbevelingen voor verder onderzoek 69
5.4. Beleidsaanbevelingen inzake genderdiversiteit - Advies voor de Vlaamse Overheid 71
6. Referenties 75
7. Bijlagen 81
7.1. Vragenlijst zoals gebruikt in de nulmeting 81
7.2. De finale schaal voor het meten van kennis en attitudes m.b.t. non-binariteit 99
7.3. Originele interviewgids 100
7.4. Aangepaste interviewgids 103
7.5. Overzicht citaten 106
7.6. Figuren finaal model predictoren 107

Tabellen

Tabel 1. Gebruikte bronnen attitudeschaal 10
Tabel 2. Items voor meting van attitudes ten opzichte van non-binariteit 13
Tabel 3. Groepering van respondenten op basis van hun attitudes 16
Tabel 4. Demografische gegevens 20
Tabel 5. Toegewezen geboortegeslacht en genderidentiteit 21
Tabel 6. Lid van bepaalde sociale groepen 22
Tabel 7. Weet wat een non-binair persoon is 22
Tabel 8. Nauwkeurigheid van eigen definitie 23
Tabel 9. Een non-binaire persoon kennen 23
Tabel 10. Non-binaire identificatie na presentatie definitie 24
Tabel 11. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten 26
Tabel 12. Regressiemodellen 31
Tabel 13. Verdeling gender steekproef interviews 35
Tabel 14. Inductief en deductief afgeleide thema's 37
Tabel 15. Thema's en subthema's op niveau van persoonlijke context 37
Tabel 16. Minder vaak vermelde Ideeën en Beelden over Non-binaire Personen. 42
Tabel 17. Thema's en subthema's op niveau van sociale relaties 49
Tabel 18. Thema's en Subthema's op Niveau van Sociaal-Historische Context 57
Tabel 19. Attitudegroep geciteerde respondenten 106

Figuren

Figuur 1. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten, itemscores (%) 28
Figuur 2. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten, somscore (N) 29
Figuur 3. Graad van op het gemak zijn bij een collega (%) 32
Figuur 4. Graad van op het gemak zijn bij partner van kind (%) 33
Figuur 5. In hoeverre akkoord met opnemen van informatie in schoolmaterialen (%) 33
Figuur 6. Samenhang attitudes - gender beliefs 107
Figuur 7. Samenhang attitudes - social dominance 108
Figuur 8. Samenhang attitudes - self-esteem 109
Figuur 9. Samenhang attitudes - geboortegeslacht 110
Figuur 10. Samenhang attitudes - migratieachtergrond 110
Figuur 11. Samenhang attitudes - LGB*-oriëntatie 111

VOORWOORD: OPZET EN DOELSTELLING

Omdat attitudes over non-binariteit een grote impact kunnen hebben op de ervaringen en het welzijn van non-binaire personen, is het belangrijk te weten in welke mate men in Vlaanderen vertrouwd is met de term non-binair en welke houding men aanneemt ten opzichte van het thema non-binariteit, non-binaire personen, en hun rechten. Op deze manier kan men meer aanvaarding, openheid en inclusie bevorderen. Omwille van deze reden gaf het Agentschap Binnenlands Bestuur de opdracht om een onderzoek te voeren dat antwoord biedt op de vraag naar de huidige kennis en attitudes over verschillende aspecten m.b.t. non-binariteit en non-binaire personen in Vlaanderen, en op basis hiervan een aantal aanbevelingen te formuleren over welke rol er voor het beleid is weggelegd.

Het voorliggende onderzoeksrapport kadert binnen de doelstellingen die zijn opgenomen in de Beleidsnota 2019-2024 Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering waarin het o.a. de ambitie is van de Vlaamse overheid om de structurele barrières te bestrijden die het welbevinden van LGBTQI+ personen weerhouden van volwaardige participatie in onze samenleving. Ook de Beleidsnota 2024-2029 Gelijke Kansen formuleerde als doelstelling "We verhogen het welbevinden en de acceptatie van LGBTI+ personen". De aanbestedende overheid wenste met het oog hierop een onderzoek te laten uitvoeren naar 1) de huidige kennis en attitudes bij de Vlaamse bevolking m.b.t. non-binariteit en 2) welke factoren een rol spelen bij het verwerven van kennis en het ontwikkelen van positieve en negatieve attitudes hieromtrent.

De opdracht voor het onderzoek naar de kennis over en houding t.o.v. non-binaire personen in Vlaanderen (Bestek nr. ABB/GKII/GK/2024/001) werd gegund aan het Universitair Ziekenhuis Gent, en werd door een onderzoeksteam o.l.v. dr. Joz Motmans uitgevoerd. Het onderzoek werd voorgelegd aan de commissie van Medische Ethiek van het UZ Gent en goedgekeurd (ONZ-2025-0115). Een begeleidingsgroep bestaande uit academici en stakeholders uit het gelijke kansen middenveld werd aangesteld. We bedanken dan ook de leden van deze begeleidingscommissie voor hun waardevolle inbreng en feedback: Jori Decoster en Ans Oomen (Gelijke Kansen, Vlaanderen), Thomas Jans (çavaria), Davo Maras (Transgender Infopunt), Nina Uyttenhove (weljong), Eva Declerck (kabinet Vlaams minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke kansen Vlaanderen), Rylan Verlooy (Universiteit Antwerpen), Emma Sarter, Jenneke van Ditzhuijzen en Gabriël van Beusekom (Universiteit Utrecht), en een medewerker van RoSa vzw. Daarnaast wensen we de adviesraad voor transgender onderzoek te bedanken voor hun bijdragen aan de ontwikkeling van de vragenlijsten en de interviewgids.

Dit onderzoek bestond uit een kwantitatief en kwalitatief luik en hanteerde aldus een mixed-method benadering. Het kwantitatieve luik beantwoordde de eerste twee doelstellingen van de opdracht: (1) een vragenlijst te ontwikkelen die dient tot nulmeting en toekomstige vervolgmeting van kennis van en attitudes ten opzichte van non-binaire personen; en (2) een survey uit te voeren om de kennis en opvattingen over non-binariteit en non-binaire personen in Vlaanderen in kaart te brengen. Via het kwantitatieve luik wilden we te weten komen in hoeverre de term non-binair bekend is, of men non-binaire personen in de directe of indirecte omgeving kent, en wat de houding van de algemene populatie is met betrekking tot non-binariteit in verband met bijvoorbeeld geslachtsregistratie, taalgebruik en genderinclusieve toiletten. Voor het kwantitatieve luik werd samengewerkt met marktonderzoeksbureau Ipsos, en werden respondenten geïncludeerd uit hun databank uit het

landelijk online panel dat ISO-gecertificeerd is. Hierdoor kon er op korte tijd gezorgd worden voor een sample van 1000 Vlaamse respondenten[a], en een controlegroep van 1000 respondenten uit Nederland (met het oog op CFA/EFA validatie). Via hun databank kunnen zij een goede balans naar opleiding, herkomst, etc. garanderen. Door middel van een wegingsfactor bekwamen we alzo een representatieve sample van de Vlaamse bevolking.

Via een aanvullend kwalitatief luik brachten we in een tweede fase verder in kaart welke factoren een rol spelen bij het verwerven van kennis en het ontwikkelen van positieve, neutrale en negatieve attitudes t.o.v. non-binaire personen (bijvoorbeeld: zal meer kennis ook acceptatie bevorderen of net niet?). Met dit kwalitatieve onderzoeksluik beoogden we een verdiepende laag toe te voegen aan het kwantitatieve luik door de betekenisgeving achter de cijfers te verkennen. Voor het kwalitatieve luik werd opnieuw samengewerkt met Ipsos om de respondenten te rekruteren. Via semigestructureerde interviews werd dieper ingegaan op deze factoren die verband houden met positieve of negatieve attitudes, zoals bijvoorbeeld bepaalde waarden, sociale media, rolmodellen, etc.

Dit rapport presenteert de resultaten van dit mixed-method onderzoek dat peilt naar de kennis over en houding ten aanzien van non-binaire personen in Vlaanderen. In de inleiding (hoofdstuk 1) schetsen we eerst de omvang van de groep non-binaire personen en gaan we in op hun representatie en zichtbaarheid in de media. Vervolgens bespreken we recente politieke ontwikkelingen en maatschappelijke opvattingen. In het volgende hoofdstuk 2 lichten we de methodologie van beide onderzoeksluiken uitgebreid toe. In hoofdstuk 3 worden de resultaten van het kwantitatieve luik beschreven, en in hoofdstuk 4 deze van het kwalitatieve luik. In hoofdstuk 5 brengen we beide luiken samen en formuleren we tevens enkele beleidsaanbevelingen. De geïnteresseerde lezers kunnen in de bijlagen de gebruikte vragenlijst, het interviewprotocol, en andere bijkomende achtergrondinformatie terugvinden.

[a] Gedefinieerd als inwoners van Vlaanderen en Nederlandstalige inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

1. INLEIDING

In deze inleiding schetsen we eerst de omvang van de groep non-binaire personen en gaan we in op hun representatie en zichtbaarheid in de media (1.1). Vervolgens bespreken we recente politieke ontwikkelingen en maatschappelijke opvattingen (1.2).

1.1. Proportie en zichtbaarheid

Non-binair verwijst naar mensen met een genderidentiteit buiten de binaire genderindeling. In de Standards of Care V8 (SOC8 afgekort), wordt non-binariteit omschreven als volgt: *"Mensen met een non-binaire genderidentiteit kunnen zich deels als man en deels als vrouw identificeren, of soms als man en soms als vrouw, of zich identificeren met een ander gender dan man of vrouw, of helemaal geen gender hebben. Non-binaire mensen kunnen de voornaamwoorden die/hen/hun gebruiken in plaats van hij/hem/zijn of zij/haar/haar. Sommige non-binaire mensen beschouwen zichzelf als transgender of trans; anderen niet, omdat ze transgender als onderdeel van de binaire genderindeling beschouwen. De afkorting NB of "enby" wordt soms gebruikt als beschrijving voor non-binair."*[1] De proportie van non-binaire personen wordt door deze auteurs wereldwijd geschat op 0,5% tot 4,5% bij volwassenen en 2,5% tot 8,4% bij minderjarigen. De Health Behavior in School-aged Children studie[2] rapporteerde recent voor Vlaanderen dat 3% van de Vlaamse middelbare scholieren aan de hand van de tweestapsmethode als transgender of genderdivers kon worden omschreven, waarbij 0,5% als gender binair en 2,5% als genderdivers/non-binair.[b]

Een groeiende groep non-binaire personen wordt zichtbaar in onze maatschappij. De representatie van non-binaire identiteiten in mainstream media is de afgelopen jaren duidelijk toegenomen, maar blijft zowel kwantitatief als kwalitatief beperkt. Onderzoek toont aan dat non-binaire personages pas recent expliciet zichtbaar worden in populaire televisie en film, en nog steeds sterk ondervertegenwoordigd zijn ten opzichte van binaire en cisgender representaties. Deze zichtbaarheid draagt bij aan maatschappelijke erkenning, maar betekent niet automatisch dat er sprake is van genuanceerde of evenwichtige beeldvorming[3].

---

[b] Genderidentiteit werd gemeten aan de hand van de tweestapsmethode. Jongeren werd eerst gevraagd hun geboortegeslacht op te geven met keuze uit de antwoordmogelijkheden: 'een jongen', 'een meisje', 'anders [vul aan]' en 'zeg ik liever niet'. Daarna werd naar hun genderidentiteit gepeild via de vraag: 'Niet iedereen voelt zich zoals het lichaam waarin ze geboren zijn. Ik voel me…' met volgende antwoordmogelijkheden: 'een jongen', 'een meisje', 'soms een jongen, soms een meisje', 'geen van beiden', 'anders [vul aan]' en 'zeg ik liever niet'. Op basis van het antwoord op de vraag naar het geboortegeslacht en de genderidentiteit werden jongeren vervolgens ingedeeld als cisgender, transgender en non-binair. Jongeren werden als cisgender beschouwd wanneer ze dezelfde genderidentiteit (jongen of meisje) aanduidden als hun geboortegeslacht. Geboren jongens en meisjes die respectievelijk 'meisje' en 'jongen' aanduidden op de genderidentiteitsvraag werden gehercodeerd tot respectievelijk transgender meisje en transgender jongen. Geboren jongens en meisjes die 'soms een jongen, soms een meisje' of 'geen van beiden' antwoordden als genderidentiteit werden gehercodeerd tot gender non-binair. De open antwoordcategorieën op beide vragen (geboortegeslacht en genderidentiteit) werden inhoudelijk gescreend en indien eenduidig interpreteerbaar, gehercodeerd naar cisgender, transgender of non-binair. Indien er geen eenduidige interpretatie mogelijk was, werden deze gehercodeerd als ontbrekende waarde.

De literatuur wijst op een aantal terugkerende representatiepatronen. Ten eerste worden non-binaire identiteiten vaak vereenvoudigd en voorgesteld via stereotiepe kenmerken, wat leidt tot een gereduceerd en gestandaardiseerd beeld van genderdiversiteit. Ten tweede komt impliciete of ambigue representatie frequent voor ("queer coding"), waarbij genderdivers gedrag zichtbaar is, maar niet expliciet als non-binair benoemd wordt, wat de herkenbaarheid voor het brede publiek beperkt. Ten derde worden non-binaire personages vaak ingezet in een educatieve rol gericht op cisgender kijkers, waarbij complexiteit gereduceerd wordt ten voordele van begrijpelijkheid. Deze patronen sturen mee hoe de gemiddelde burger non-binariteit begrijpt, namelijk als een vereenvoudigde en afgebakende categorie[3,4].

Tegelijkertijd benadrukt onderzoek dat toenemende zichtbaarheid een belangrijke rol speelt in identiteitsvorming en sociale acceptatie, en dus bijdraagt aan normalisering. Deze evolutie gaat echter gepaard met blijvende spanningen: non-binaire identiteiten worden vaak ondergebracht binnen bredere transgendercategorieën, wat kan leiden tot gedeeltelijke onzichtbaarheid en beperkte theoretische uitwerking. De dominante logica van mainstream media – gericht op toegankelijkheid en herkenbaarheid – resulteert daardoor in een paradoxale dynamiek, waarbij non-binaire identiteiten tegelijk zichtbaarder én vereenvoudigd worden voorgesteld[3,4].

1.2. Politieke omwentelingen en maatschappelijke attitudes

Er zijn in België heel wat evoluties geweest wat betreft de bescherming van rechten van personen met genderidentiteiten of -expressies die verschillen van het gender dat sociaal wordt toegeschreven aan het toegewezen geboortegeslacht. Zowel op federaal[5] als Vlaams[6] niveau worden personen beschermd tegen discriminatie op basis van "geslacht", "geslachtsverandering", "genderidentiteit" en "genderexpressie" (sinds 2014[6]), en "seksekenmerken" (sinds 2020[7]). Sinds 2018 kunnen alle personen die de overtuiging hebben dat hun toegewezen geboortegeslacht niet (volledig) overeenstemt met hun innerlijk beleefde genderidentiteit, hun voornaam en geslachtsregistratie middels een eenvoudige procedure aanpassen, van man naar vrouw of omgekeerd[8]. Sinds de laatste wijziging door de wet van 20 juli 2023 (inwerkingtreding op 1 oktober 2023) kunnen personen meerdere keren volgens dezelfde procedure hun geslachtsregistratie en voornaam aanpassen, weliswaar binnen hetzelfde binaire kader. Ze dienen ook niet langer een tweede verklaring af te leggen, maar enkel een tweede keer te verschijnen[9]. Wat tot op heden echter nog ontbreekt, is een wettelijk kader voor personen wiens genderidentiteit niet in een binair kader past. Het Grondwettelijk Hof verklaarde in 2019 delen van de wet (2017) nietig o.a. omwille van het binaire karakter ervan[10]. De federale regering heeft tot op heden nog geen pasklaar antwoord geformuleerd om deze lacune voor de erkenning van non-binaire personen op te vangen. Vragen over het maatschappelijk draagvlak voor dergelijke veranderingen, duiken in deze discussies vaak op.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat wetgevende veranderingen die rechten uitbreiden voor minderheidsgroepen fungeren als krachtige signalen van maatschappelijke steun en zo sociale normen en attitudes (mee) kunnen verschuiven[11,12]. Onderzoek toont aan dat de invoering van rechten, zoals het homohuwelijk, kan bijdragen tot meer positieve maatschappelijke attitudes tegenover deze LGBTpersonen[13–15]. Sommige studies wijzen erop dat wettelijke erkenning attitudes niet bij iedereen verandert, maar eerder bestaande positieve houdingen versterkt[16]. Er bestaat een

sterke wisselwerking tussen wetgeving en maatschappelijke attitudes: niet alleen beïnvloeden attitudes de wet, maar ook juridische erkenning kan sociale acceptatie versterken[15].

Hoe attitudes gradueel verschuiven in Europa werd door Abramson en Inglehart[17] onderzocht, en zij stelden een geleidelijke verschuiving vast van materialistische waarden (zoals het verlangen naar economische en fysieke zekerheid) naar postmaterialistische waarden (zoals het verlangen naar vrijheid, zelfexpressie en levenskwaliteit). In periodes waarin economische en fysieke veiligheid onder druk komen te staan, is een 'terugval' in acceptatie van post-materialistische waarden in de algemene bevolking te voorspellen. In recent onderzoek toonden Albarracín en Shavitt[18] aan dat attitudeveranderingen in de bevolking steeds holistisch begrepen dienen te worden, en een samenspel zijn van de persoonlijke, sociale en historische context. De persoonlijke context doelt op hoe attitudes veranderen samenhangend met iemands waarden, algemene doelen, taal, emoties en menselijke ontwikkeling. De tweede context betreft sociale relaties, die attitudeverandering koppelen aan de communicator van overtuigende boodschappen, zoals sociale media en cultuur. De derde context is sociaal-historisch en benadrukt de invloed van unieke gebeurtenissen, waaronder sociaal-politieke, economische en klimatologische ontwikkelingen. Een attitudemeting dient dan ook steeds in de specifieke lokale en politieke-economische context te worden begrepen, en houdt in dat men ook iemands waarden, normen en opvattingen en wereldbeelden mee moet nemen in het begrijpen van een attitude-analyse.

Wat de acceptatie van genderminderheden betreft, zitten we momenteel in een snel veranderend maatschappelijk klimaat. Hoewel attitudesurveys zoals de Special Eurobarometer[19] voorzichtige vooruitgang aangeven, is er tevens sprake van een terugslagbeweging, kritiek en debat. Het thema 'transgender' komt de laatste jaren bijvoorbeeld vaker in de media, en deze zichtbaarheid kan stigma en schaamtegevoelens reduceren en een coming-out gemakkelijker maken. Echter worden trans personen hierdoor ook vaker geconfronteerd met afwijzing, haatreacties en de opkomst van anti-genderbewegingen. Onderzoek toont dat dergelijke negatieve maatschappelijke attitudes, zoals stigma en discriminatie, een aantoonbaar negatieve impact hebben op het welzijn van transgender personen, onder meer via verhoogde niveaus van depressie en angst, terwijl sociale acceptatie en affirmatie juist beschermend werken[20–22].

M.b.t. non-binaire personen gaf het Motivaction onderzoek in Nederland[23] aan dat 50% van de respondenten begrip heeft als iemand zich niet helemaal man of vrouw voelt. Dit onderzoek geeft ook enkele factoren aan die hier mogelijk een impact op hebben, zoals leeftijd, wonen in een stedelijke omgeving en belang hechten aan bepaalde waarden (familiewaarden, zelfontplooiing...). Tegelijk gaf in het meest recente onderzoek van de Fundamental Rights Agency.[24] bijvoorbeeld 48% van de non-binaire respondenten aan niet open te durven zijn over hun non-binair zijn in de publieke ruimte, 34% niet op het werk, en 27% niet bij hun familie. In een recent Nederlands onderzoek bleek dat een groot deel van de non-binaire personen intimidatie (67%) en online haat (63%) ervaarde[23]. Ook uit Vlaams onderzoek blijkt dat non-binaire personen te maken krijgen met verschillende vormen van microaggressies, zoals scheldwoorden, ongepaste grappen, misgendering, en ontkenning van hun genderidentiteit, en dat non-binaire personen het gevoel hebben hun identiteit telkens opnieuw te moeten uitleggen[25]. Een recente Belgische studie polste naar openheid en discriminatie-ervaringen[26]: slechts 39% van de non-binaire respondenten zijn open op het werk en 39% bij hun familie. 47% vermijdt uitdrukking te geven aan hun genderidentiteit uit

angst te worden aangevallen, bedreigd of lastiggevallen in de voorbije 12 maanden. Ook misgendering en ervaringen van discriminatie, bijvoorbeeld bij het zoeken van een woonst of in de gezondheidszorg, werden vaak aangegeven in dit nationale onderzoek.

2. METHODE

In dit hoofdstuk beschrijven we de methodologie van dit onderzoek. In sectie 2.1 beschrijven we de onderzoeksopzet van het kwantitatieve luik, waarbij de instrumentontwikkeling (2.1.1), dataverzameling (2.1.2) en datacleaning, respons en data-analyse (2.1.3) besproken worden. In sectie 2.2 wordt vervolgens de onderzoeksopzet van het kwalitatieve luik besproken, met een beschrijving van de steekproefverzameling (2.2.1) en het proces van de interviewafnames, transcripties en de codering (2.2.2).

2.1. Onderzoeksopzet kwantitatief luik

Het kwantitatieve luik bestond uit (1) het creëren van een meetinstrument waarmee kennis en attitudes ten opzichte van non-binaire personen kunnen worden gemeten en (2) het achterhalen in welke mate de Vlaamse bevolking kennis heeft over non-binaire personen, en wat de houding is van de Vlaamse bevolking tegenover non-binaire personen.

2.1.1. Instrumentontwikkeling

Voor het kwantitatieve luik werd in overleg met de opdrachtgever, en een begeleidingscommissie bestaande uit academici en experts uit het gelijke kansen middenveld, een vragenlijst ontwikkeld die gebruikt werd voor een nulmeting en vervolgmeting.

De vragenlijst werd opgebouwd naar analogie met voorgaand attitudeonderzoek uit Vlaanderen[27,28] en Nederland[28] en na het uitvoeren van een literatuurstudie.

De vragenlijst bestond uit vier onderdelen:

1. Persoonsgegevens
2. Kennis over non-binaire personen
3. Houding ten opzichte van non-binaire personen
4. Gestandaardiseerde schalen (predictoren)

De eerste versie van de vragenlijst werd voorgelegd aan de opdrachtgever, de begeleidingscommissie en de adviesraad transgender onderzoek van het Transgender Infopunt. Op basis van hun feedback en verder literatuuronderzoek werd de vragenlijst verder aangepast.

Voor het onderdeel “Houding ten opzichte van non-binaire personen” werden 16 vragen opgenomen in de vragenlijst. De onderzoekers verzamelden relevante literatuur rond attitudes ten opzichte van non-binaire personen, transgender personen, intersekse personen en LGB* personen, en stelden op basis hiervan een lijst op met mogelijke items (*n* = 122). In Tabel 1 staan de belangrijkste bronnen die gebruikt werden voor het opstellen van deze vragenlijst. Deze items werden aangepast naar de situatie van non-binaire personen.

Tabel 1. Gebruikte bronnen attitudeschaal

Referentie	**Schaal**
Billard[29]	Attitudes towards trans women

	Attitudes towards trans men
Heath[30]	Attitudes towards transsexual and intersexed people
Hill & Willoughby[31]	Genderism / transphobia scale
Huijnk[32]	SCP-schaal genderdiversiteit
Kanamori et al.[33]	Transgender attitudes and beliefs scale
Kuyper[34]	SCP-schaal gender non-conformiteit SCP-schaal genderambivalentie
Preuß et al.[35]	Scenarios measuring the Affective and Behavioral components of Attitudes toward lesbians and gay men
Tee & Hegarty[36]	Trans persons' civil right scale
Van Ditzhuijzen & Motmans[28]	Intersex Knowledge and Attitudes Survey
Walch et al.[37]	Attitudes towards transgendered individuals

De leden van de begeleidingscommissie duidden de 20 beste items aan en konden verdere opmerkingen geven. De meest gekozen items werden behouden, rekening houdend met een gelijke verdeling tussen de drie dimensies van attitudes: cognitieve items, affectieve items en gedragsitems (ABC-model).[38]

De finale vragenlijst werd voorgelegd aan Ipsos, die nog enkele kleine aanpassingen doorvoerde conform hun softwaremogelijkheden. De finale vragenlijst gebruikt voor deze nulmeting is te vinden in bijlage, en bestond uit de volgende onderdelen:

Sociodemografische vragen

De vragenlijst vraagt de respondenten om eerst enkele demografische/persoonlijke gegevens te verstrekken:

- *Woonplaats:* land (België of Nederland), provincie (vaste lijst), postcode, stad of gemeente (bevatte 'Geef liever geen antwoord' optie).
- *Leeftijd:* bevraagd naar leeftijdsgroepen: 18-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65+.
- *Opleidingsniveau*. Respondenten gaven aan wat hun hoogst behaalde diploma is. Voor de analyse werd met twee opleidingsniveaus gewerkt: het basis opleidingsniveau omvat respondenten zonder opleiding tot en met respondenten met een diploma secundair onderwijs. Het gevorderd opleidingsniveau omvat respondenten met een diploma vanaf hoger onderwijs (i.e., graduaat, kandidatuur, bachelor, master of doctoraat).

Deze vragen volgden het vaste Ipsos protocol in bevragingswijze. Hierna volgde de introductie op de wat meer persoonlijke en potentieel gevoelige vragen. Respondenten kregen op dit punt van de vragenlijst expliciet de optie om niet verder deel te nemen aan de studie.

- *Gender*. Om gendergroepen te creëren werd de tweestapsmethode gebruikt: eerst werd de vraag gesteld hoe men bij de geboorte werd geregistreerd (opties: man, vrouw, geen van bovenstaande, verkies niet te antwoorden). Vervolgens werd de stelling gepresenteerd dat niet iedereen zichzelf voelt zoals ze bij de geboorte werden geregistreerd, en gevraagd hoe men zichzelf zag (antwoordopties: ik zie mezelf als man, vrouw, anders, verkies niet te antwoorden).
- *Sociale groepen*. Respondenten werden gevraagd om uit een vaste lijst aan te duiden wat op hen van toepassing is:

- Ik maak deel uit van een etnisch-culturele minderheid in België
- Ik ben een religieus persoon
- Ik heb een migratieachtergrond
- Ik ben homoseksueel, lesbisch, of biseksueel (of een andere niet-heteroseksuele oriëntatie)
- Ik ben een trans vrouw of trans man
- Ik ben een non-binair persoon
- Ik ben een intersekse persoon
- Ik heb een handicap (beperking of chronische ziekte)
- Ik ben neurodivergent (bijvoorbeeld adhd, autisme, dyscalculie, hoogbegaafd,…)
- Ik heb moeite om financieel rond te komen
- Geen van deze stellingen is van toepassing op mij
- Anders, namelijk…
- Ik verkies niet te antwoorden.

- *Religie:* respondenten die op de vorige vraag aangaven een religieus persoon te zijn, werden gevraagd om op een schaal van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 10 (heel erg belangrijk) aan te geven hoe belangrijk religie voor hen is. Er was tevens de optie om aan te duiden dat men niet wenste te antwoorden.

Kennis omtrent non-binariteit

De vragenlijst bevat een aantal vragen naar de kennis van de respondenten over het onderwerp non-binariteit en hun bekendheid met non-binaire mensen (zie vragen Q7-12). De respondenten werden gevraagd of ze ooit van non-binaire personen hebben gehoord en of ze weten wat een non-binair persoon is. Verder werd hen gevraagd een eigen definitie van non-binariteit te schrijven en hun definitie met een officiële definitie te vergelijken. Aansluitend werd hen ook gevraagd of ze een non-binair persoon kennen en of ze zichzelf in de officiële definitie herkennen. Deze vragen werden opgesteld conform het onderzoek naar kennis en attitudes over intersekse[28].

Attitudes ten opzichte van non-binariteit

Tenslotte werd een unieke set van 16 items (zie Tabel 2) gecreëerd op basis van bestaande literatuur en input van de begeleidingscommissie om de attitudes van respondenten ten opzichte van non-binariteit te meten (zie Q17 in bijlage). Respondenten werden gevraagd aan te geven in hoeverre ze het met bepaalde uitspraken over non-binaire mensen en hun rechten eens zijn op een 5-punt Likertschaal van “Helemaal niet mee eens” tot “Helemaal mee eens” (0-4), of “Weet ik niet” (99).

De items van de attitudeschaal zijn zo geformuleerd dat hogere scores wijzen op positievere attitudes ten aanzien van non-binariteit. Voor de omgekeerd geformuleerde items (items 1, 2, 4, 6, 8, 10 en 12) werd de scoringsrichting omgekeerd, zodat deze consistent is met de overige items. Concreet betekent dit dat respondenten op deze items scoren van 0 (“Helemaal mee eens”) tot 4 (“Helemaal niet mee eens”).

De totale attitudescore wordt berekend door de scores op alle items op te tellen, waarbij een lage score een negatieve attitude ten opzichte van non-binariteit weerspiegelt en een hoge score een positieve attitude.

Tabel 2. Items voor meting van attitudes ten opzichte van non-binariteit

#	Item
1	Als ik wist dat iemand non-binair was, zou ik die persoon proberen te vermijden
2	Ik ga liever niet om met non-binaire personen
3	Als een vriend van me non-binair was, zou ik deze openlijk steunen
4	Als mijn kind wil afspreken met een klasgenoot en deze is non-binair, zou ik mijn kind dat niet toelaten
5	Non-binaire personen zijn eigenlijk nog zoekend naar of ze man of vrouw zijn
6	Er is te veel aandacht voor non-binaire personen in de media
7	Non-binaire personen zouden helemaal aanvaard moeten worden in onze samenleving
8	Er is iets mis met mensen die zich geen man of vrouw voelen
9	Non-binariteit zou geen taboe moeten zijn
10	Non-binaire personen zijn een modeverschijnsel
11	Als ik hoor dat de leerkracht van mijn kind non-binair is, zou ik daar comfortabel mee zijn
12	Als een persoon niet met “hij” of “zij” wil aangesproken worden, vind ik dat belachelijk
13	Ik ben nieuwsgierig naar non-binaire personen en hun leven
14	Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan
15	In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, moet een derde keuzemogelijkheid zijn, bijvoorbeeld X naast man (M) of vrouw (V) voor non-binaire personen
16	In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, mag vermelding van geslacht (momenteel M of V) weggelaten worden.

Potentieel verklarende factoren

Zoals in de inleiding geschetst, zijn attitudes en waarden in populaties niet statisch, maar veranderen ze doorheen de tijd onder invloed van sociale, culturele en historische processen[17,18]. Op basis van literatuuronderzoek werden de volgende schalen als relevant weerhouden voor de huidige meting:

- De *Rosenberg Self-Esteem Scale*[39] meet het gevoel van zelfwaardering. Self-esteem of zelfwaardering wordt opgenomen omdat het beïnvloedt hoe mensen attitudes vormen, verwerken en veranderen, en fungeert als een belangrijke moderator in de relatie tussen sociale invloed en attitudevorming. Respondenten met een hoge zelfwaardering zijn meestal zelfzekerder en minder vatbaar voor externe beïnvloeding, en consistenter in hun attitudes. Het vormt aldus een belangrijke moderatorvariabele in attitudeonderzoek en kan ons helpen begrijpen waarom dezelfde boodschap bij de ene persoon wel werkt en bij de andere niet, en aldus waarom attitudes stabiel blijven of net veranderen. Respondenten werden gevraagd aan te geven in hoeverre ze het met 10 uitspraken eens zijn op een 4-punt Likertschaal van “Helemaal niet mee eens” tot “Helemaal mee eens” (0-3). De schaal heeft een interne validiteit van Cronbach’s $\alpha \approx .80$[40]. Hoe hoger de score, hoe hoger het gevoel van zelfwaardering.
- De *Social Desirability Scale*[41] meet in hoeverre respondenten geneigd zijn vragen op een manier te beantwoorden die sociaal van hen verwacht of gewenst is. Dit kan hun antwoorden op vragen rond hun attitudes ten aanzien van non-binaire personen beïnvloeden. Respondenten werden gevraagd aan te geven in hoeverre 33 uitspraken van toepassing zijn op hun gedrag en reacties in sociale situaties aan de hand van een 4-punt Likertschaal van “Zeker onwaar” tot “Zeker waar” (0-

3). De schaal heeft in het algemeen een interne validiteit van Cronbach's $\alpha \approx .66 - .68$[42]. Hoe hoger de score, hoe sterker de neiging sociaal wenselijk te antwoorden.

- De *Gender Beliefs Scale*[36] meet in welke mate respondenten vasthouden aan traditionele opvattingen en verwachtingen over mannen en vrouwen in de maatschappij. De vragenlijst brengt stereotiepe ideeën in kaart op verschillende gebieden. Respondenten werden gevraagd aan te geven in hoeverre ze het eens zijn met 5 uitspraken waarin gender wordt besproken als binair en onveranderlijk op een 7-punt Likertschaal van "Helemaal mee eens" tot "Zeer mee oneens" (0-6). De schaal heeft een interne validiteit van .91[43]. Hoe hoger de score, hoe meer afwijzing van binaire overtuigingen, en meer acceptatie van genderdiversiteit.
- De *Social Dominance Scale*[44] meet in hoeverre respondenten sociale ongelijkheid en hiërarchische structuren onderschrijven. Respondenten werden gevraagd aan te geven in hoeverre ze het met 4 uitspraken eens zijn op een 7-punt Likertschaal van "Zeer mee oneens" tot "Helemaal mee eens" (0-6). De schaal heeft in het algemeen een interne validiteit van .64[45]. Hoe hoger de score, hoe meer de respondent gelooft dat sociale ongelijkheid en hiërarchische structuren een goede zaak zijn.
- *Status quo conservatisme* meet in hoeverre individuen of groepen de huidige maatschappelijke, economische of politieke toestand (de status quo) willen behouden of veranderen. Het brengt aldus de voorkeur voor traditie en stabiliteit in kaart, in plaats van progressieve hervormingen of radicale verandering. Dit wordt gemeten aan de hand van 2 items, door Stenner[46] geselecteerd uit de World Values Survey[47], waarbij men zich dient te plaatsen op een 10-punt Likertschaal (0-9) tussen twee tegenstrijdige stellingen. Een lage score laat zien dat de respondent een sterkere voorkeur heeft voor behoud, voorzichtigheid en traditie. Ze hechten waarde aan stabiliteit en bewezen ideeën. Aan de andere kant laat een hoge score zien dat de respondent een voorkeur voor vernieuwing, verandering en risico nemen heeft.
- Attitudes in de bevolking verschuiven doorheen de tijd door generatiewissels en maatschappelijke veranderingen, alsook kunnen ze per sample verschillen (zie hoger). Hierom werd bij aanvang besloten om tevens 3 items uit de Special Eurobarometer[19] te gebruiken. Dit geeft de onderzoekers de kans om na te gaan of de verzamelde data gelijklopend zijn, alsook om iets breder dan enkel non-binariteit te polsen naar attitudes van de steekproef. De items over non-binariteit werden voor dit onderzoek toegevoegd, waar de Eurobarometer een gelijkaardige stelling bevat maar dan voor transgender/intersekse personen. Respondenten werden allereerst gevraagd om op een schaal van 1 tot 10 aan te geven hoe ze het zouden vinden als een collega op het werk met wie ze dagelijks contact hebben tot één van de genoemde groepen (nl. een lesbisch, homoseksueel of biseksueel persoon; een moslim; een non-binair persoon) behoorde (Q14), en vervolgens wat ze ervan zouden vinden als hun kind een liefdesrelatie had met iemand uit de genoemde groepen (Q15). Deze items werden op dezelfde manier gehercodeerd zoals in de Eurobarometer, waarbij score 7-10 'Op uw gemak', 5-6 'Enigszins op uw gemak' en 1-4 'Niet op uw gemak' werden. Ten laatste werden de respondenten gevraagd aan te geven of ze akkoord of niet akkoord gaan met het feit dat schoollessen en lesmateriaal informatie moeten bevatten over seksuele geaardheden, religie, en genderidentiteiten (Q16).

2.1.2. Dataverzameling

Voor de dataverzameling werkten we samen met marktonderzoeksbureau Ipsos. Zij deden een beroep op hun online panel (I-Say panel) dat ISO-gecertificeerd is. Deze personen ontvingen een uitnodiging met een link naar de online vragenlijst. Alle respondenten aan het onderzoek hebben voor het invullen van de vragenlijst online een formulier voor geïnformeerde toestemming ondertekend. De

dataverzameling liep van 4 tot 18 augustus 2025. Het doel was om 1.000 respondenten uit Vlaanderen en 1000 respondenten uit Nederland te werven, die een goede afspiegeling vormen van de bevolking. De dataverzameling bleef lopen tot dit doel was bereikt. Uit praktische overwegingen was de minimumleeftijd voor deelname 18 jaar. Ipsos werkte met streefpercentages om tot een representatieve steekproef te komen wat betreft geslacht, leeftijd en provincie (per land).

2.1.3. Datacleaning, respons en analyse

Ipsos bezorgde de onderzoekers een anoniem databestand. Daarbij werd een wegingsfactor toegepast op basis van provincie, geslacht en leeftijd, zodat de steekproef beter overeenkomt met de werkelijke verdeling van de Belgische bevolking volgens Statistiek België (Statbel). Dit betekent dat sommige antwoorden zwaarder of minder zwaar meetellen, afhankelijk van hoe goed bepaalde groepen vertegenwoordigd zijn in de steekproef. In het volgende hoofdstuk ("Resultaten kwantitatief luik") worden daarom telkens zowel de werkelijke aantallen respondenten (n) als de gewogen percentages (%) weergegeven.

De statistische analyses werden uitgevoerd met SPSS versie 28.0[48]. Eerst werden alle demografische variabelen (zoals leeftijd en geslacht) en de gebruikte schalen beschrijvend onderzocht. Daarnaast werd een overzicht gemaakt van de kennis van respondenten over non-binariteit.

Vervolgens bestond de analyse uit drie hoofdfasen:

1. Het ontwikkelen en toetsen van een attitudeschaal;
2. Het indelen van respondenten in groepen op basis van hun attitudes;
3. Het onderzoeken van de invloed van achtergrondkenmerken op deze attitudes.

Respondenten werd gevraagd aan te geven in welke mate zij het eens zijn met 16 stellingen, gemeten op een 5-punts Likertschaal gaande van "Helemaal niet mee eens" tot "Helemaal mee eens". Voor items die omgekeerd geformuleerd waren (items 1, 2, 4, 6, 8, 10 en 12) werd de scoringsrichting omgekeerd, zodat deze consistent is met de overige items. De totale attitudescore werd berekend door de scores op alle items op te tellen, waarbij een lage score een negatieve attitude ten opzichte van non-binariteit weerspiegelt en een hoge score een positieve attitude (scorebereik 0 – 60).

Om ontbrekende waarden te schatten werd Multiple Imputation (MI) toegepast. MI wordt algemeen aanbevolen als methode voor het omgaan met ontbrekende data, omdat deze aanpak kan bijdragen aan het reduceren van bias en het efficiënter benutten van de beschikbare informatie in de steekproef[49]. Door meerdere plausibele datasets te genereren en de resultaten te combineren, kunnen ontbrekende gegevens op een statistisch verantwoorde manier worden geschat. Het gebruik van MI is de afgelopen jaren sterk toegenomen door de brede implementatie in statistische software en wordt vandaag beschouwd als een standaardbenadering bij niet-triviale hoeveelheden ontbrekende data. Hierdoor kunnen alle respondenten in de analyses worden opgenomen en blijft de vertekening in de totaalscores beperkt.

Bij de ontwikkeling van de attitudeschaal gingen we eerst de interne consistentie na met behulp van Cronbach's alpha. Daarna werd de constructvaliditeit getest via factoranalyse (Principal Axis

Factoring). Vragen die de betrouwbaarheid van de schaal verminderden, werden verwijderd. Op die manier werd een valide en betrouwbare schaal opgebouwd voor verdere analyse.

Voor de uiteindelijke samenstelling van het meetinstrument werd dit proces verfijnd door zwakke en twijfelachtige items systematisch te identificeren en opnieuw te evalueren via factoranalyse. Dit resulteerde in een meetschaal die, na deze nulmeting, geschikt is voor toekomstig gebruik.

In een laatste stap werd een regressiemodel opgesteld om na te gaan welke factoren attitudes het best verklaren. Ter voorbereiding werden alle attitudevragen geïmputeerd en als continue variabele in ANOVA-analyses met alle demografische en gebruikte schalen onderzocht. Alle waarden zijn gepoolde resultaten op basis van 5 Multiple Imputations.

Op basis van deze resultaten werd vervolgens een regressiemodel opgebouwd met behulp van backward regression analysis. Daarbij werden eerst alle variabelen die een significante relatie met attitudes vertoonden (in de ANOVA-analyses) opgenomen. Vervolgens werden niet-significante variabelen stap voor stap verwijderd uit het model, waarna het model opnieuw werd getoetst met de belangrijkste voorspellers die uit de backward analyse naar voren kwamen.

2.2. Onderzoeksopzet kwalitatief luik

2.2.1. Steekproefverzameling

Voor alle respondenten uit het voorgaande kwantitatieve luik werd een attitudescore berekend op basis van de attitudeschaal. De indeling tot drie respondentengroepen gebeurde op basis van de standaardafwijkingen rond het gemiddelde. Respondenten met een score binnen een standaardafwijking van het gemiddelde (22,7-47,8) werden geclassificeerd als “neutrale attitude”. Scores lager dan één standaardafwijking (< 22,7) werden beschouwd als “negatieve attitude”, terwijl scores hoger dan één standaardafwijking (> 47,8) als “positieve attitude” werden gecategoriseerd (zie Tabel 3). Deze groepen (respondenten met een overwegend positieve attitude, respondenten met een neutrale attitude, en respondenten met een overwegend negatieve attitude) vormden de basis voor het kwalitatieve luik van het onderzoek.

Tabel 3. Groepering van respondenten op basis van hun attitudes

Attitudes groep	***n***	**%**
Negatieve attitude	152	15,9
Neutrale attitude	626	66,7
Positieve attitude	163	17,3

Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=941). Ongewogen aantallen en gewogen percentages

Op het einde van de vragenlijst uit het kwantitatieve luik hadden respondenten de mogelijkheid om hun contactgegevens achter te laten als zij gecontacteerd wilden worden voor deelname aan een interview. Marktonderzoeksbureau Ipsos bezorgde de onderzoekers een lijst van contactgegevens per groep, waarbij enkel de hoofdonderzoeker deze aan specifieke deelnames kon linken zodat de interviewer(s) niet op voorhand wisten uit welke groep hun respondent kwam.

Aan de hand van random sampling werden per samplingronde vijftien personen per groep (i.e., negatief, neutraal, positief) per mail gecontacteerd en uitgenodigd voor een diepte-interview, met als doel in totaal 30 respondenten te interviewen (10 respondenten per groep). Alle respondenten ondertekenden voorafgaand aan het interview een formulier voor geïnformeerde toestemming, waarvan de informatie bij de start van het interview nog eens mondeling toegelicht werd door de onderzoeker. Het doel van het interview was om na te gaan welke factoren een rol spelen bij het verwerven van kennis en het ontwikkelen van positieve en negatieve attitudes t.o.v. non-binaire personen, zoals bijvoorbeeld bepaalde waarden, sociale media, rolmodellen, etc.

2.2.2. Interviews, transcripties en codering

De semigestructureerde interviews werden online via Microsoft Teams afgenomen door twee onderzoekers. Hiervoor werd de interviewgids in bijlage gehanteerd. De interviewgids zoals opgesteld in overleg met de begeleidingscommissie en goedgekeurd door de ethische commissie (zie bijlage) vroeg naar de volgende onderwerpen:

- Vertrouwdheid met en kennis van het concept non-binariteit;
- Vertrouwde informatiebronnen hieromtrent;
- Situaties waarin en frequentie waarmee men met het thema in aanraking komt;
- De mening over non-binariteit en verandering hiervan doorheen de tijd;
- (Hypothetisch) persoonlijk contact met non-binaire personen;
- Mediarepresentatie van non-binaire personen;
- Attitudes van personen in de omgeving van de respondent;
- Attitudevormende aspecten in opvoeding, karakter en levenservaringen;
- Waarden in verband met gelijke aandacht voor en behandeling van minderheidsgroepen;
- Genderopvattingen;
- Bereidheid om genderinclusief taalgebruik te hanteren;
- Beleidsmatige thema's zoals officiële genderregistratie, genderinclusieve toiletten en de rol van de overheid;
- Invloed van het onderzoek.

Deze interviewgids werd na 22 interviews aangepast op basis van tussentijdse reflectie op de data en onderzoeksvragen. Specifiek werden bijkomende vragen geformuleerd en bestaande items aangepast, met als doel sterker te vertrekken vanuit de ervaringen en intuïtieve reacties van de respondent. Deze ervaringsgerichte benadering maakt het mogelijk om niet enkel cognitieve evaluaties, maar vooral ook de affectieve component van attitudes te capteren. Binnen de sociale psychologie wordt aangenomen dat attitudes bestaan uit een cognitieve, affectieve en gedragsmatige dimensie, waarbij de affectieve component verwijst naar de gevoelens en emotionele reacties ten aanzien van een object of situatie[50–52]. Door in de vraagstelling expliciet ruimte te laten voor persoonlijke ervaringen en 'buikgevoel', kan deze emotionele dimensie meer rechtstreeks worden aangesproken, wat bijdraagt aan een rijkere en meer genuanceerde meting van attitudes. Daarnaast werd in het begin van deze herwerkte interviewgids expliciet opgenomen dat er geen goede of foute antwoorden zijn, om de neiging tot sociaal wenselijk antwoorden te verkleinen.

De duur van de interviews was gemiddeld 1 uur en 15 minuten, maar varieerde van 30 minuten tot 2 uur. Van elk interview werd een audio-opname gemaakt, die achteraf getranscribeerd werd. Hiervoor werd het AI-transcriptieprogramma Whisper[53] gebruikt, waarvan de transcripties telkens handmatig werden gecontroleerd en aangepast waar nodig door de collega-onderzoeker die het interview niét zelf had afgenomen. Hierdoor raakten beide onderzoekers vertrouwd met alle data, niet enkel met de interviews die men zelf had afgenomen. Na transcriptie werden de audio-opnames verwijderd.

De interviews werden vervolgens geanalyseerd aan de hand van Braun & Clarke's[54] methode van thematische analyse. Hiervoor werd de software MaxQDA[55] gebruikt. Bij thematische analyse worden codes gekoppeld aan fragmenten uit de ruwe data op basis van de inhoud die in het fragment weergegeven wordt. Doordat codes doorheen de interviews terugkeren, komen overkoepelende thema's als het ware bovendrijven. Er werden op basis van de onderzoeksvragen deductief enkele overkoepelende thema's vastgelegd, waarna bovendien inductief codes werden toegekend op basis van de antwoorden van de deelnemers. Bij het analyseren werden de thema's tenslotte in een logischere structuur opgedeeld.

Twee interviewers werkten mee aan dit onderzoek, waarvan één masterstudent. De interviews die de masterstudent gebruikt voor haar masterproef, werden opnieuw gecodeerd door de collega-onderzoeker (triangulatie). De interviewers hadden tijdens het interview, alsook tijdens het transcriberen en coderen, geen kennis van de groep tot dewelke de respondent behoorde. In die zin gebeurden de interviews dus "blind". Pas bij het laatste stadium van het coderen en analyseren van de data, hadden de onderzoekers toegang tot de sleutel om de uitgeschreven interviews aan één van de drie groepen te koppelen. Op die manier kon bij de analyse ook de attitude van de respondenten in rekening gebracht worden.

Evenwel is het belangrijk stil te staan bij de positie van waaruit de twee onderzoekers vertrokken om deze interviews af te nemen, te coderen en te analyseren. Onderstaande reflecties met betrekking tot hun reflexiviteit en positie trachten dit te kaderen.

Referentiekader onderzoeker 1

Als student Master Gender en Diversiteit benader ik dit onderwerp vanuit een academische achtergrond die sterk gericht is op inclusie, gelijkheid en het kritisch bevragen van normatieve kaders. Die opleiding heeft mijn blik op maatschappelijke ongelijkheid gevormd en maakt dat ik dit onderzoek niet vanuit een neutrale positie voer.

Daarnaast identificeer ik mezelf als een cisgender vrouw die deel uitmaakt van de LGBTQ+-gemeenschap. Dit plaatst me voor dit onderzoek in een hybride positie. Enerzijds heb ik zelf ervaringen met de negativiteit die soms gepaard gaat met het behoren tot de bredere gemeenschap, anderzijds heb ik geen ervaring met het leven met een genderidentiteit die afwijkt van het geslacht dat bij geboorte werd toegewezen. Mijn eigen identiteit brengt een uitgesproken pro-inclusieve houding met zich mee, ook ten aanzien van dit onderzoeksonderwerp.

Ik beschouw mezelf als een empathisch persoon met een brede voeling voor de positie van minderheidsgroepen, niet enkel binnen de LGBTQ+-gemeenschap. Die empathie kan een troef zijn. Ze draagt bij aan een sensitieve en open gesprekshouding en aan een oog voor de nuances in hoe

attitudes geuit worden. Tegelijkertijd brengt ze risico's mee. Een uitgesproken pro-inclusieve houding kan ertoe leiden dat ik afwijzende of ambivalente attitudes sneller als problematisch interpreteer. Dit is iets waarvan ik me gedurende het hele proces actief bewust heb geprobeerd te blijven.

Dit werd tijdens het interviewen ook concreet voelbaar. Bij participanten met wie ik het inhoudelijk minder eens was, stelde ik mezelf bewust op vanuit een niet-oordelende, nieuwsgierige houding, met als doel zo goed mogelijk te begrijpen vanwaar iemand vertrok. Bij participanten van wie de opvattingen aansloten bij mijn eigen waarden, merkte ik dat ik sneller invulde wat zij bedoelden, wat mijn bijvragen soms onbedoeld kleurde. Ik heb geprobeerd dit zo veel mogelijk te bewaken en steeds terug te keren naar een open houding.

Referentiekader onderzoeker 2

Een aantal elementen uit mijn professionele loopbaan bepalen mijn positionering in dit onderzoek mee. Ik heb een achtergrond in de psychologie en seksuologie – keuzes die mijn positie in dit onderzoek bepalen en die op hun beurt ook bepaald zijn door een persoonlijke affiniteit met en interesse in de menselijke geest en (seksuele en gender-) diversiteit. In beide studies zijn dit dan ook thema's waarover ik veel geleerd heb en waarvan ik het belangrijk vond om ze ook in mijn verdere professionele leven prioriteit te geven.

Daarnaast ben ik eveneens werkzaam bij het Transgender Infopunt, waar het thema non-binariteit ook een groot deel van het werk vormt. Op die manier heb ik een goede kennis van het thema en van de ongemakken en problemen, maar ook positieve ervaringen die deel uitmaken van het traject van veel non-binaire personen. Deze elementen zorgen bij mij voor een hoge inleving in het verhaal en de strijd van non-binaire personen en maken mij mogelijks extra kritisch voor wie deze inleving niet aan de dag brengt.

Verder is het mogelijk dat bepaalde keuzes, interpretaties, of mijn interviewstijl beïnvloed werden door mijn persoonlijke levenservaring als queer, cisgender vrouw met progressieve overtuigingen. Vanuit deze identiteitsaspecten heb ik zelf een erg positieve attitude tegenover minderheidsgroepen. Ik heb zelf ervaring met queerfobe (micro)agressies, wat mijn houding tegenover mensen met negatieve attitudes tegenover minderheidsgroepen, en specifiek de queer gemeenschap onvermijdelijk kleurt met empathie en een gevoel van verbondenheid.

Tenslotte ben ik van nature een empathisch, nieuwsgierig persoon die steeds benieuwd is naar de beleving van de persoon met wie ik spreek. Dit kan ervoor gezorgd hebben dat interviews vaak langer duurden dan voorzien. Tegelijkertijd betekent dit ook dat ik elke respondent, ook en misschien in het bijzonder degenen met visies die niet de mijne zijn, vanuit die nieuwsgierigheid bevraagd heb en op die manier rijke data bekomen heb.

3. RESULTATEN KWANTITATIEF LUIK

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van het kwantitatieve luik. In totaal werden 1.000 respondenten uit Vlaanderen (en Nederlandstalig Brussel) opgenomen in de analyse. De data zijn gewogen op basis van normgegevens van de Vlaamse populatie, met betrekking tot geslacht, leeftijd en provincie. In sectie 3.1 beschrijven we de kenmerken van de steekproef. Vervolgens gaan we in op de kennis over (3.2) en de attitudes ten aanzien van non-binariteit (3.3) zoals gemeten in deze nulmeting. Tenslotte komen in sectie 3.4 de predictoren van attitudes ten aanzien van non-binaire personen aan bod, en zetten we deze attitudes in sectie 3.5 in een breder perspectief.

3.1. Beschrijvende gegevens steekproef

3.1.1. Leeftijd en opleidingsniveau

Tabel 4 geeft de demografische variabelen (leeftijd, opleidingsniveau, provincie, toegewezen geboortegeslacht en genderidentiteit) weer. Voor de beschrijving van de steekproef zijn alle aantallen en percentages ongewogen.

De leeftijdsrange is 18 tot 89 jaar, en de gemiddelde leeftijd is 49,57 (*SD* = 17,78). Bij het opleidingsniveau wordt een onderscheid gemaakt tussen basis en gevorderd opleidingsniveau. Leeftijd is in de volgende analyses als continue variabele gebruikt.

Tabel 4. Demografische gegevens

		n	**%**
	Leeftijdsgroepen		
18-34 jaar		260	26,0
35-54 jaar		320	32,0
55 jaar en ouder		420	42,0
	Opleidingsniveau		
Basis		518	51,8
Gevorderd		482	48,2
	Provincie		
Antwerpen		293	29,3
West-Vlaanderen		180	18,0
Oost-Vlaanderen		225	22,5
Limburg		140	14,0
Vlaams-Brabant		141	14,1
Brussels Hoofdstedelijk Gewest		21	2,1
	Toegewezen geboortegeslacht		
Man		495	49,5
Vrouw		502	50,2
Geen van bovenstaande		2	0,2
Ik verkies niet te antwoorden		1	0,1

	Ziet zichzelf als		
Man		493	49,3
Vrouw		505	50,5
Anders		2	0,2
Ik verkies niet te antwoorden		0	0

Bron: Respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000), woonachtig in Vlaanderen of Nederlandstalig Brussel

3.1.2. Geslacht en gender

De vragenlijst bevroeg alle respondenten volgens de tweestapsmethode naar toegewezen geboortegeslacht en genderidentiteit. Eerst werd gevraagd of ze bij de geboorte geregistreerd werden als man of vrouw, met antwoordopties 'Man', 'Vrouw, 'Geen van bovenstaande', en 'Ik verkies niet te antwoorden' (verderop 'toegewezen geboortegeslacht' genoemd). Van de 1.000 respondenten gaven 495 personen aan dat ze het mannelijke geboortegeslacht hebben (49,5%), 502 het vrouwelijke (50,2%), 2 personen gaven aan "Geen van bovenstaande" (0,2%), en 1 persoon "Ik verkies niet te antwoorden" (0,1%). Deze laatste 3 personen gaven bij de vraag of ze een intersekse persoon zijn (Q6) een negatief antwoord. Vervolgens werd gesteld: "Niet iedereen voelt zich zoals ze bij de geboorte werden geregistreerd. Hoe zie jij jezelf? Ik zie mezelf als…" met opties 'Man' (*n* = 493), 'Vrouw' (*n* = 505), 'Anders, namelijk…' (toelichting mogelijk) (*n* = 2), of 'Ik verkies niet te antwoorden' (*n* = 0). Dit wordt verderop 'genderidentiteit' genoemd. Het valt hierbij op dat er geen enkele respondent verkoos om niet te antwoorden.

Door deze informatie in een kruistabel (zie Tabel 5) te zetten krijgen we een overzicht van de respondenten die we als cisgender (geboortegeslacht en genderidentiteit vallen samen) kunnen omschrijven of niet. In totaal kwamen we zo op 989 cisgender personen (waarvan 490 cisgender mannen en 499 cisgender vrouwen), 9 niet-cisgender personen (waarvan 4 trans vrouwen, 3 trans mannen en 2 non-binaire personen), en 2 personen van wie het niet bekend is of ze cisgender zijn.

Tabel 5. Toegewezen geboortegeslacht en genderidentiteit

		Toegewezen geboortegeslacht							
		Mannelijk		Vrouwelijk		Geen van bovenstaande		Ik verkies niet te antwoorden	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Genderidentiteit	Man	**490**	49,0	3	0,3	0	0,0	0	0,0
	Vrouw	4	0,4	**499**	49,9	1	0,1	1	0,1
	Anders	1	0,1	0	0,0	1	0,1	0	0,0

Vraag Q1. Werd je bij je geboorte geregistreerd als man of vrouw? Q2. Hoe zie jij jezelf?; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)

3.1.3. Sociale posities

De respondenten werden gevraagd tot welke sociale (minderheids)groepen zij zichzelf voelen behoren (zie Tabel 6).

Tabel 6. Lid van bepaalde sociale groepen

	n	%
Ik maak deel uit van een etnisch-culturele minderheid	28	2,8
Ik ben een religieus persoon	96	9,6
Ik heb een migratieachtergrond	36	3,6
Ik ben homoseksueel, lesbisch of biseksueel (of een andere niet-heteroseksuele oriëntatie)	88	8,8
Ik ben een trans vrouw of trans man	9	0,9
Ik ben een non-binair persoon	10	1,0
Ik ben een intersekse persoon	9	0,9
Ik heb een handicap (beperking of chronische ziekte)	109	10,9
Ik ben neurodivergent (bijvoorbeeld adhd, autisme, dyscalculie, hoogbegaafd,…)	71	7,1
Ik heb moeite om financieel rond te komen	158	15,8
Anders, namelijk…	10	1,0

Vraag Q6. Wat is op jou van toepassing? Vink alles aan wat past.; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)

In totaal gaven bij deze vraag 10 personen (1%) aan dat ze een non-binair persoon zijn. We merken een verschil op wanneer we dit vergelijken met de informatievragen over toegewezen geboortegeslacht en genderidentiteit (Q2), waar slechts twee personen aangaven zich niet als man of als vrouw te identificeren. Dit kan verklaard worden door de verschillende vraagstelling (zie verder ook bij 3.2.3). Verder gaven 9 (0,9%) van de respondenten aan een intersekse persoon te zijn, informatie die we niet zouden vergaren met enkel vragen naar geboortegeslacht en genderidentiteit.

3.2. Kennis omtrent non-binariteit

3.2.1. Bekendheid met term

Om zicht te krijgen op de bekendheid met de term non-binariteit werden aan de respondenten meerdere vragen gesteld. Eerst werd gevraagd of de respondenten ooit van non-binaire personen gehoord hadden (ja/nee). In totaal gaven 821 respondenten (82,3%) aan ooit van een non-binair persoon gehoord te hebben, en 179 (17,7%) dus niet.

Deze 821 respondenten die ooit al van non-binaire personen hadden gehoord, werden vervolgens gevraagd of ze weten wat een non-binair persoon is (zie Tabel 7). 352 respondenten (42,7%) gaven aan te weten wat een non-binair persoon is, 411 respondenten (50,1%) gaven aan het een beetje te weten, en 58 personen gaven aan het niet te weten (7,2%).

Tabel 7. Weet wat een non-binair persoon is

	n	%
Ja	352	42,7
Een beetje	411	50,1
Nee	58	7,2

Vraag Q8. Weet je wat een non-binair persoon is?; Ongewogen aantallen en gewogen percentages; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef die op Q7 ("Heb je ooit al van non-binaire personen gehoord?") met "Ja" hebben geantwoord (n=821)

De groep die aangaf het (een beetje) te weten kreeg de kans hun definitie van non-binariteit op te schrijven, voordat ze een definitie gepresenteerd werden. Deze definitie werd samen met de stuurgroep ontwikkeld en luidde als volgt: *"Non-binaire personen zijn personen die zich geen man en geen vrouw voelen. Dit heeft niet te maken met hun geslachtskenmerken, (bijvoorbeeld het hebben van een penis of vagina), maar met hoe iemand zich vanbinnen voelt. Zoals iemand zich vrouw of man kan voelen, zo kan een non-binair persoon zich geen van beide voelen, of net allebei, of ergens tussen de twee, …. Ook kan dit gevoel wisselen of schuiven doorheen de tijd. Non-binaire personen voelen zich dus niet (helemaal) thuis binnen de categorieën "man" of "vrouw"."*

Daarna werd hen gevraagd of hun eigen definitie op deze definitie lijkt (zie Tabel 8). In totaal gaven 649 respondenten (84,7%) aan dat de definities op elkaar lijken, 99 respondenten (13,1%) gaven aan dat de definities een beetje op elkaar lijken, en 15 respondenten (2,1%) gaven aan dat de definities niet op elkaar lijken. Wanneer we analyseren op verschil voor geslacht, leeftijd en opleiding, zien we dat enkel opleiding een significant verband laat zien (p = .036), waarbij respondenten met een basis opleidingsniveau significant vaker 'Een beetje' of 'Nee' antwoorden in vergelijking met respondenten met een gevorderd opleidingsniveau.

Tabel 8. Nauwkeurigheid van eigen definitie

	n	**%**
Ja	649	84,7
Een beetje	99	13,1
Nee	15	2,1

Vraag Q9. Lijkt deze definitie op wat je al (ongeveer) dacht dat het betekent?; Ongewogen aantallen en gewogen percentages; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef die op Q8 met "Ja" of "Een beetje" hebben geantwoord (n=763)

Dit partim over bekendheid met de term laat zien dat de respondenten die ooit van non-binaire personen hadden gehoord én die aangaven (een beetje) te weten wat een non-binair persoon is (76,6% van de totale steekproef), een definitie konden geven die voor het grootste deel met de ontwikkelde definitie overeenkomt.

3.2.2. Een non-binair persoon kennen

Vervolgens werd gepolst of de respondenten een non-binaire persoon kennen in hun directe omgeving (zie Tabel 9). In totaal zien we dat de grote meerderheid geen non-binaire persoon kent (72,6%). Gekeken naar verschillen voor opleiding, geslacht en leeftijd zien we dat respondenten met een basis opleidingsniveau significant minder vaak een non-binair persoon kennen (23,6% versus 31,4% van de respondenten met een gevorderd opleidingsniveau, p = .006), en dat hoe ouder de respondent is, hoe groter de kans wordt dat deze geen non-binair persoon kent (p < .001).

Tabel 9. Een non-binaire persoon kennen

	n	**%**

Ja, in mijn directe omgeving (familie, vrienden)	68	6,8
Ja, via werk/school, of via-via, of vrienden van vrienden	110	11,0
Ja, via tv of andere media	127	12,7
Nee, niet dat ik weet	725	72,6

Vraag Q11. Ken je één of meerdere non-binaire personen?; Meerdere antwoorden mogelijk. Ongewogen aantallen en gewogen percentages; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)

3.2.3. Zelfidentificatie met non-binariteit

Er werd tweemaal aan respondenten gevraagd of ze zich als non-binair identificeren (vraag Q6 en vraag Q10). Eerst kon men aangeven een non-binair persoon te zijn in de lijst van sociale groepen (zie Tabel 6, Q6). 10 respondenten (1,0%) gaven aan zich als non-binair te identificeren. In het onderdeel 'kennis', en nadat een definitie gegeven was, werd vervolgens gevraagd: "Na het lezen van deze definitie, herken je jezelf als een non-binair persoon?" (Q10) (zie Tabel 10). Hier gaven 32 personen (3,1%) aan zich als non-binair persoon te herkennen.

Tabel 10. Non-binaire identificatie na presentatie definitie

	n	**%**
Ja	32	3,1
Ik weet het niet zeker	20	2,0
Nee	940	94,0
Ik wil deze vraag niet beantwoorden	8	0,8

Vraag Q10. Na het lezen van deze definitie, herken je jezelf als een non-binair persoon?; Ongewogen aantallen en gewogen percentages; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)

Vervolgens kregen alle respondenten de kans om hier iets meer over te vertellen via een open antwoordveld (Q10.1). Het meest voorkomende antwoord onder cisgender respondenten was dat ze een overeenkomst ervaren tussen hun geboortegeslacht en genderidentiteit. Vaak voegde men informatie toe die de stabiliteit en onveranderlijkheid van hun genderidentiteit benadrukt. Voorbeelden zijn:

- "Ik ben en voel me een vrouw" of "Ik ben en voel mij gewoon man"
- Verwijzingen met een tijdskader: "Ik heb me altijd vrouw gevoeld" | "Ik voel mezelf al van kinds af aan een meisje/vrouw" | "Geboren, opgegroeid en geleefd als een man"
- "Ik ben op en top vrouw" | "Ik voel mij op en top man"
- "Ik ben moeder van 5 kinderen en ik voel mij vrouw"

Het is opmerkelijk dat van de 989 cisgender respondenten, 782 (79,1%) de moeite namen om iets in te vullen bij de vraag "Q10.1 Je kan er hier iets meer over vertellen". Slechts 32 respondenten schreven 'Nee', de rest meldde dat ze 'gewoon man' of 'gewoon vrouw' zijn (in overeenkomst met hun geboortegeslacht). Een aantal respondenten antwoordde op een manier die een vorm van afwijzing t.a.v. non-binariteit laat zien. Voorbeelden zijn:

- "Ik hou mezelf niet bezig met deze onzin"
- "Ik geloof niet in non-binariteit."
- "Het is de grootste onzin die er bestaat, er bestaan maar 2 geslachten en de rest is aanstellerij"
- "Ik voel mij man. Non-binair zijn geesteszieke personen die hulp nodig hebben"

- “Ik ben er tegen”

Een nadere beschouwing van de antwoorden van de respondenten die aangaven zichzelf als non-binair te identificeren of niet zeker waren over hun identiteit, laat zien dat het lezen van de definitie van non-binariteit personen in staat stelde om na te denken over hun eigen ervaringen met gender. Voorbeelden zijn:

- “Soms maakt het mij niet uit wat ik draag, ik koop ook kledij in een mannenwinkel en ik koop ook mannenschoenen. Ik voel mij ook veel sterker dan veel vrouwen. Ik draag zelf geen make-up maar het maakt mij ook niet uit wie make-up aandoet. Ik heb wel niets met auto's.”
- “Ik voel mijn soms meer mannelijk dan vrouwelijk en omgekeerd.”
- “Soms weet ik het ook niet.”
- “Niemand voelt zich toch altijd vrouw of man, toch?”
- “Het lijkt wel een beetje op wat ik voel, soms hoor ik niet in een categorie.”

3.3. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen

3.3.1. Ontwikkeling van een attitudeschaal non-binariteit

Zoals aangegeven in deel 2.1 gebruikten we een zelf gecreëerde vragenlijst bestaande uit 16 items om de attitudes ten opzichte van non-binariteit voor het eerst te meten. In dit onderdeel analyseren we de betrouwbaarheid en constructvaliditeit op basis van de gegevens van deze nulmeting.

Om ervoor te zorgen dat de schaal meet wat het beoogt te meten (i.e., goede interne consistentie) werd een betrouwbaarheidsanalyse uitgevoerd. De interne consistentie van de 16 vragen was uitstekend (Cronbach's $\alpha = .930$). De interne consistentie werd niet verhoogd door het verwijderen van eender welke vraag. Het verwijderen van item 5 (“Non-binaire personen zijn eigenlijk nog zoekend naar of ze man of vrouw zijn”) verhoogde daarentegen wel de betrouwbaarheid met 0,006. Aangezien deze verhoging verwaarloosbaar is, werd dit item vooralsnog niet verwijderd enkel op basis van de betrouwbaarheid.

Om ontbrekende waarden te schatten werd Multiple Imputation (MI) toegepast. Het aantal missings varieerde per item, met een range van 19 tot 63 (gemiddeld 44 respondenten per item) met één grote outlier, namelijk item 5 dat 130 respondenten niet beantwoordden (zie verder). Het item met de minste missings was “Ik ben nieuwsgierig naar non-binaire personen en hun leven” (19 missings), terwijl het item “Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan” de meeste missings had (63). Deze ontbrekende waarden werden geschat via MI, zodat de data van deze respondenten toch konden worden meegenomen in de verdere analyses. De (gepoolde) gemiddelde attitudescore na 5 imputaties was 35,14 (SD = 12,54) (scorebereik 0 – 60).

De constructvaliditeit van de schaal werd onderzocht aan de hand van een exploratieve factoranalyse (EFA), uitgevoerd via Principal Axis Factoring (PAF) met een oblique rotatie (Oblimin), aangezien onderlinge correlaties tussen factoren verwacht werden. De data bleken goed geschikt voor factoranalyse, zoals bleek uit een zeer hoge Kaiser-Meyer-Olkin-waarde (KMO = 0,954) en een significante Bartlett’s test of sphericity ($\chi^2(120) = 6503{,}80$, $p < .001$), wat wijst op voldoende samenhang tussen de items. Het aantal te extraheren factoren werd bepaald op basis van het Kaiser-

criterium (zelfwaardering > 1) en visuele inspectie van de screeplot. De eerste factor had een duidelijk hogere zelfwaardering (ongeveer 8), gevolgd door een sterke daling naar de tweede factor (ongeveer 1,2). De eerste drie factoren hadden zelfwaardering > 1 en vormen samen een interpreteerbare en theoretisch consistente structuur. Items werden aan factoren toegewezen op basis van een minimale factorlading van .40. De drie factoren kunnen als volgt worden geïnterpreteerd: 1. Acceptatie van non-binaire personen (Items 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, en 11), 2. Kritiek op maatschappelijke aandacht voor non-binariteit (Items 13, 14, en 15), en 3. Persoonlijk ongemak en stereotypering (Items 6, 10, en 12).

Item 5 laadde niet overtuigend op een van de factoren, droeg niet bij aan de interne consistentie van de schaal en had een hoge non-respons (n=130); dit item werd op basis van deze criteria verwijderd en alle verdere analyses zijn uitgevoerd op basis van de resterende 15 items.

3.3.2. De kennis en attitudes ten aanzien van non-binariteit: resultaten van de nulmeting

De attitudeschaal meet de attitudes van respondenten ten opzichte van non-binariteit aan de hand van 15 items die elk moesten beantwoord worden. De respondenten konden bij elk item ook “Weet ik niet” antwoorden; deze respons werd als missing beschouwd. Een totale attitudescore werd bekomen door het optellen van alle items (na herformulering van de omgekeerde items), waar een lage score een negatieve attitude ten opzichte van non-binariteit weerspiegelt en een hoge score een positieve attitude (scorebereik 0 – 60). Tabel 11 laat de gewogen gemiddelde scores per item zien.

Tabel 11. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten

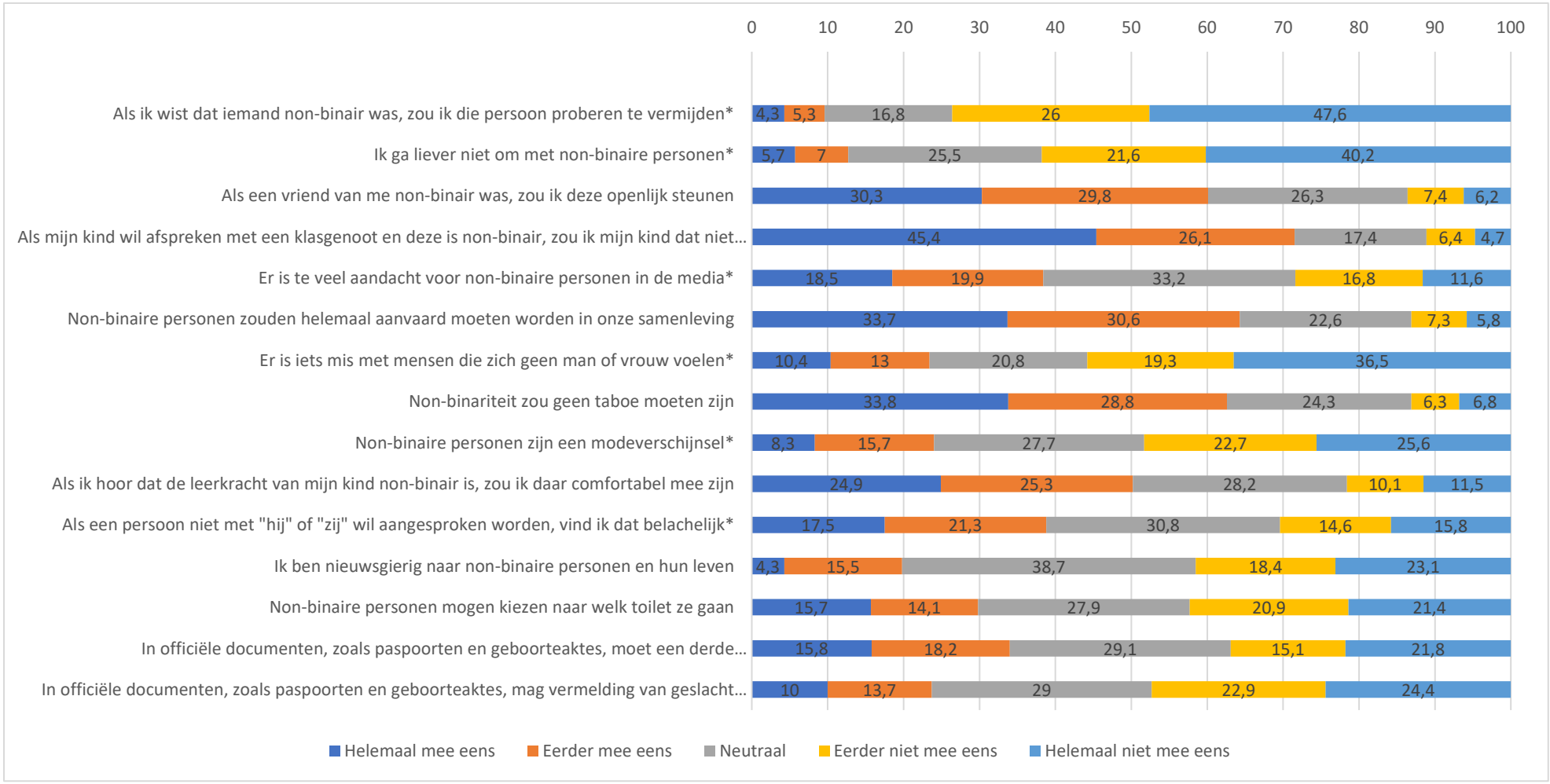
#	Item	n	M(0-4)	SD
1	Als ik wist dat iemand non-binair was, zou ik die persoon proberen te vermijden*	962	3,07	1,11
2	Ik ga liever niet om met non-binaire personen*	951	2,84	1,95
3	Als een vriend van me non-binair was, zou ik deze openlijk steunen	964	2,71	2,15
4	Als mijn kind wil afspreken met een klasgenoot en deze is non-binair, zou ik mijn kind dat niet toelaten*	960	3,01	1,14
6	Er is te veel aandacht voor non-binaire personen in de media*	949	1,83	1,42
7	Non-binaire personen zouden helemaal aanvaard moeten worden in onze samenleving	941	2,79	1,54
8	Er is iets mis met mensen die zich geen man of vrouw voelen*	943	2,59	1,36
9	Non-binariteit zou geen taboe moeten zijn	965	2,77	1,18
10	Non-binaire personen zijn een modeverschijnsel*	938	2,42	1,25
11	Als ik hoor dat de leerkracht van mijn kind non-binair is, zou ik daar comfortabel mee zijn	954	2,42	1,28
12	Als een persoon niet met "hij" of "zij" wil aangesproken worden, vind ik dat belachelijk*	968	1,90	2,00
13	Ik ben nieuwsgierig naar non-binaire personen en hun leven	981	1,59	1,13
14	Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan	938	1,82	1,34

15	In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, moet een derde keuzemogelijkheid zijn, bijvoorbeeld X naast man (M) of vrouw (V) voor non-binaire personen	954	1,91	1,35
16	In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, mag vermelding van geslacht (momenteel M of V) weggelaten worden	950	1,62	1,26

**Omgekeerd gecodeerde items; Zonder vraag 5; Ongewogen n; gewogen M en SD; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)*

De hoogste gemiddelde scores, en dus de meest positieve attitudes, werden gevonden voor Item 1 (*"Als ik wist dat iemand non-binair was, zou ik die persoon proberen te vermijden", M* = 3,07) en Item 4 (*"Als mijn kind wil afspreken met een klasgenoot en deze is non-binair, zou ik mijn kind dat niet toelaten"*, *M* = 3,01). Deze relatief hoge scores op omgekeerd gecodeerde items duiden erop dat respondenten het overwegend oneens zijn met deze negatieve uitspraken over non-binaire personen. De laagste gemiddelde scores, en dus de meest negatieve attitudes, werden gevonden voor Item 14 (*"Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan"*, *M* = 1,82) en Item 16 (*"In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, mag vermelding van geslacht (momenteel M of V) weggelaten worden", M* = 1,62). Deze lagere scores suggereren dat respondenten minder sterk instemmen met deze beleidsgerichte uitspraken. Figuur 1 bevat het overzicht van de percentages voor elk van de 15 items.

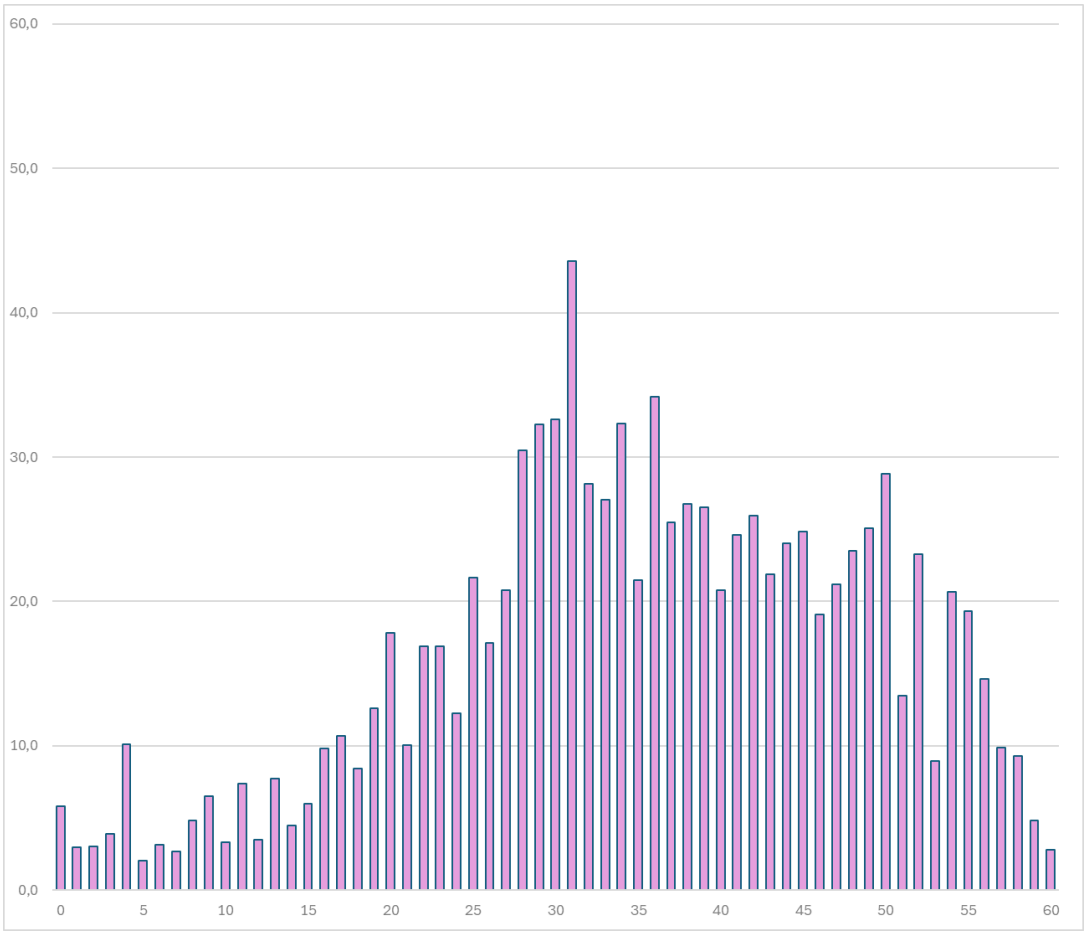
Figuur 1. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten, itemscores (%)

**Omgekeerd gecodeerde items; Zonder vraag 5; Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)*

Nadien werd een somscore berekend, op een schaal van 0 – 60. Hoe hoger de score, hoe positiever de attitude ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten. Figuur 2 toont de verdeling van deze somscores. De attitudes variëren over vrijwel de volledige schaal, maar concentreren zich rond het midden- tot hogere scorebereik. De gemiddelde score bedraagt 35,14 (SD = 12,54) en de mediaan 35, met een piek rond 30-35, wat wijst op een overwegend licht positieve attitude binnen de steekproef. De brede spreiding duidt erop dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen respondenten in hun houding ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten.

Figuur 2. Attitudes ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten, somscore (N)

3.4. Predictoren van attitudes ten opzichte van non-binariteit

Om te onderzoeken welke factoren verschillen in attitudes kunnen verklaren, werden diverse potentiële achtergrondvariabelen afzonderlijk geanalyseerd op hun voorspellende waarde voor attitudes[c]. De totale attitudescore voldeed aan de assumpties voor parametrische toetsing (i.e., normaal verdeelde residuen en onafhankelijke observaties). De volgende achtergrondvariabelen werden individueel onderzocht:

- Achtergrondkenmerken: leeftijd, opleidingsniveau, provincie, geboortegeslacht, genderidentiteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep (d.w.z., een etnisch-culturele minderheid, een religieus persoon zijn, een LGB* persoon zijn, een transgender persoon zijn, een non-binaire persoon zijn, een intersekse persoon zijn, een beperking hebben, een migratieachtergrond hebben, neurodivergentie, socio-economische status), gehoord hebben van het concept non-binariteit, en een non-binair persoon kennen.
- Gestandaardiseerde schalen voor zelfwaardering (Self Esteem), sociale wenselijkheid (Social Desirability), genderopvattingen (Gender Beliefs), sociale dominantie (Social Dominance), en Status Quo Conservatisme.

De eerste (univariate) analyses toonden aan dat de volgende achtergrondvariabelen significant geassocieerd waren met attitudes: geboortegeslacht ($p < 0{,}001$), genderidentiteit ($p < 0{,}001$), een religieus persoon zijn ($p < 0{,}001$), het hebben van een migratieachtergrond ($p = 0{,}015$), het hebben van een LGB*-oriëntatie ($p < 0{,}001$), het hebben van een beperking ($p = 0{,}001$), gehoord hebben van non-binaire personen ($p < .001$), een non-binair persoon kennen ($p < .001$), en de schalen voor sociale wenselijkheid ($p < 0{,}001$), genderopvattingen ($p < 0{,}001$), en sociale dominantie ($p < 0{,}001$).[d]

Vervolgens werden alle significante variabelen simultaan opgenomen in een regressiemodel. Niet-significante variabelen werden daarna iteratief verwijderd (backward stepwise regression) om tot het meest parsimonieuze model te komen, met een optimale balans tussen verklaarde variantie en modelcomplexiteit (zie Tabel 12). Multicollineariteit werd geëvalueerd aan de hand van de Variance Inflation Factor (VIF < 5 als richtwaarde) om na te gaan of de variabelen niet in sterke mate dezelfde onderliggende constructen maten. Hierbij bleek sprake van ernstige multicollineariteit tussen geboortegeslacht (VIF = 31.73) en genderidentiteit (VIF = 31.75). Dit resultaat is te verwachten, aangezien het merendeel van de steekproef uit cisgender personen bestond, waardoor geboortegeslacht en genderidentiteit doorgaans samenvallen. Om betrouwbare regressiecoëfficiënten te garanderen, werd genderidentiteit daarom niet opgenomen in het uiteindelijke model. Na zes iteraties resulteerde dit in een model dat 71,3% van de variantie in attitudes verklaart (Adjusted Pooled $R^2 = .713$).

[c] Zie het partim 2.1 voor toelichting waarom deze schalen werden geselecteerd.

[d] Cronbach alpha van de gebruikte schalen: SDRS: .667 (Questionable), Rosenberg Self-Esteem: .798 (Acceptable), Gender Beliefs: .938 (Excellent), SSDO: .749 (Acceptable). De Cronbach Alpha van de World Values is slechts .521 (Poor), een normale lage betrouwbaarheidsstatistiek doordat de schaal slechts uit twee items bestaat.

In het finale model blijven de volgende predictoren significant: geboortegeslacht, migratieachtergrond, het hebben van een LGB*-oriëntatie, genderopvattingen, zelfwaardering, en sociale dominantie.[e]

Tabel 12. Regressiemodellen

Variabelen	**Model**					
	1	2	3	4	5	6
Mannelijk geboortegeslacht	-1,919***	-1,911***	-1,917***	-1,918***	-1,913***	-2,049***
Religieus	-1,153	-1,153	/	/	/	/
Migratieachtergrond	-2,352	-2,369	-2,728*	-2,788*	-2,636*	-3,136*
Niet LGB*	-2,133*	-2,144*	-2,175**	-2,152*	-2,308**	-2,347**
Beperking	-0,424	/	/	/	/	/
Gehoord NB personen	-0,962	-0,954	-0,919	/	/	/
Niet kennen NB persoon	-0,989	-0,989	-0,981	-0,862	/	/
Social Desirability	1,035*	1,015*	1,011**	1,029*	0,932	/
Gender Beliefs	4,434***	4,426***	4,442***	4,425***	4,462***	4,492***
Social Dominance	-2,454***	-2,455***	-2,445***	-2,422***	-2,435***	-2,519***
Self Esteem	-1,607**	-1,589**	-1,594**	-1,593**	-1,626**	-1,348**

*Nota: NB = non-binair, * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001*

Uit dit finale model kunnen we dus concluderen dat respondenten met een mannelijk geboortegeslacht, met een migratieachtergrond, een heteroseksuele (niet-LGB*) oriëntatie, meer binaire en minder genderdiverse overtuigingen (Gender Beliefs), een hogere zelfwaardering (Self Esteem) en overtuigingen die sociale ongelijkheid en hiërarchie onderschrijven (Social Dominance), significant negatievere attitudes hebben ten opzichte van non-binariteit[f]. Voor de interpretatie van deze bevindingen en de terugkoppeling naar de literatuur verwijzen we de lezers naar 5.1.

[e] Om de robuustheid van deze bevindingen te toetsen, werd aanvullend een multiple-regressieanalyse uitgevoerd waarin alle achtergrondvariabelen (n = 19) gelijktijdig werden opgenomen, ongeacht hun univariate significantie. Deze analyse fungeerde als een sensitiviteitsanalyse, omdat zij minder gevoelig is voor steekproefschommelingen, een accuratere R2 geeft, en een volledigere beeld geeft van de unieke bijdrage van elke predictor binnen een gezamenlijk model. Ook in deze analyse werd hetzelfde eindmodel bekomen: dezelfde set predictoren bleef significant, en de richting en grootte van de effecten waren consistent met het backward-model. De verklaarde variantie was vergelijkbaar maar iets lager (Adjusted Pooled R2 = ,705). De convergentie van beide analysetrajecten versterkt de betrouwbaarheid van de gevonden associaties. Omwille van de leesbaarheid en overzichtelijkheid wordt in Tabel 12 enkel het backward-regressiemodel van de eerste analysemethode weergegeven.

[f] Migratieachtergrond was in de eerste twee modellen niet significant, maar zodra de niet-significante variabelen worden verwijderd, verandert de covariantiematrix. Migratieachtergrond krijgt dan een duidelijker, uniek effect op de afhankelijke variabele, omdat de overlap met de andere (niet-significante) achtergrondvariabelen verdwijnt. In de eerste modellen covarieerde migratieachtergrond vermoedelijk met andere achtergrondkenmerken. Na de verwijdering van die niet-significante predictoren wordt de unieke bijdrage van migratieachtergrond duidelijker, wat resulteert in een significante negatieve associatie met attitudes ten opzichte van non-binariteit.

3.5. Attitudes in een breder perspectief

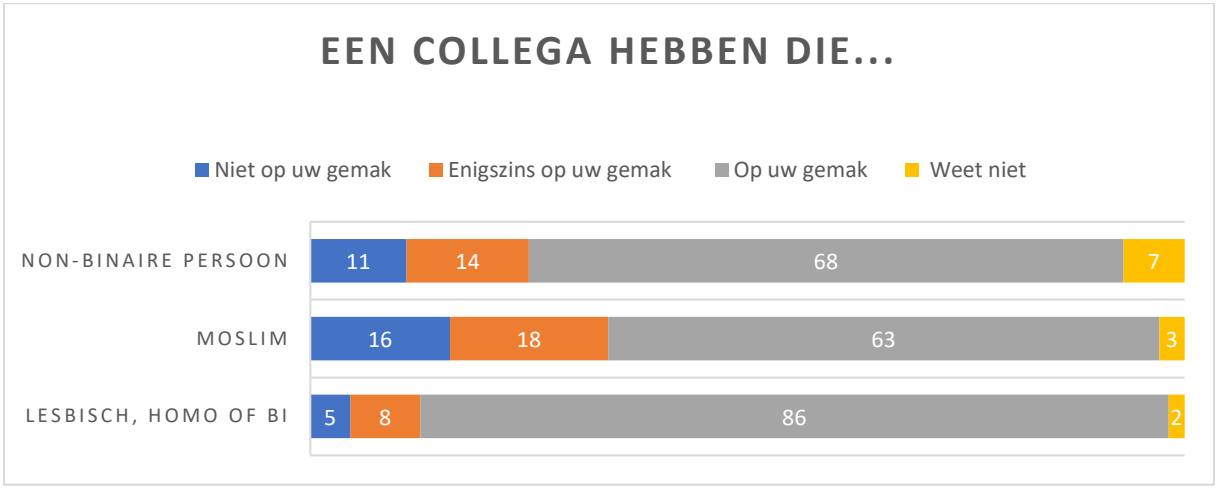
Zoals aangehaald in de methodologiesectie, is het meten van attitudes onderhevig aan veranderingen door het moment van meting, en door de kenmerken van de steekproef. Om de gemeten attitudes ten aanzien van non-binariteit te vergelijken in een iets breder perspectief, werden daarom 3 items uit de Special Eurobarometer[19] geïncludeerd.

Respondenten werden allereerst gevraagd om op een schaal van 1 tot 10 aan te geven hoe ze het zouden vinden als een collega op het werk met wie ze dagelijks contact hebben tot één van de genoemde groepen (nl. een lesbisch, homoseksueel of biseksueel persoon; een moslim; een non-binair persoon) behoorde (Q14), en vervolgens wat ze ervan zouden vinden als hun kind een liefdesrelatie had met iemand uit de genoemde groepen (Q15). Ten laatste werden de respondenten gevraagd aan te geven of ze akkoord of niet akkoord gaan met het feit dat schoollessen en lesmateriaal informatie moeten bevatten over seksuele oriëntaties, religie, en genderidentiteiten (Q16).

3.5.1. Collega op het werk

Wanneer het gaat over de graad van "op het gemak zijn" indien een collega op het werk met wie men dagelijks contact heeft tot één van de volgende groepen behoort, geeft 81% van de respondenten uit deze nulmeting aan (enigszins) op het gemak te zijn als het over een moslim collega gaat, 94% is (enigszins) op het gemak als het over een LGB* collega gaat, en 82% is (enigszins) op het gemak bij een non-binaire collega (zie Figuur 3).

Figuur 3. Graad van op het gemak zijn bij een collega (%)

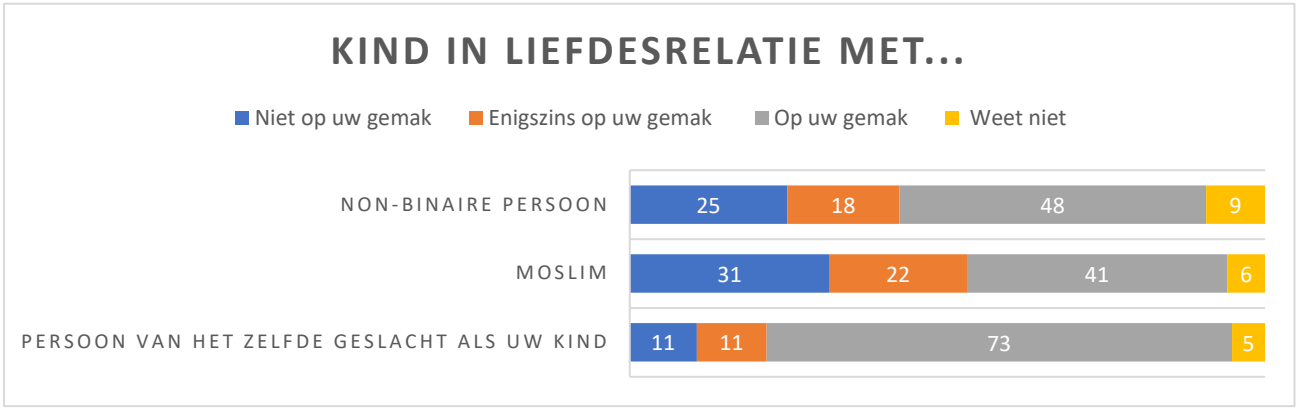
Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)

3.5.2. Partner kind

Wanneer het gaat over de graad van "op het gemak zijn" indien de partner van het eigen kind tot één van de volgende groepen behoort, geeft 63% van de respondenten uit deze nulmeting aan (enigszins) op het gemak te zijn als het over een moslim partner gaat, 84% is (enigszins) op het gemak als het

over een LGB* partner gaat, en 66% zou (enigszins) op het gemak zijn indien het eigen kind een liefdesrelatie zou hebben met een non-binair persoon (zie Figuur 4).

Figuur 4. Graad van op het gemak zijn bij partner van kind (%)

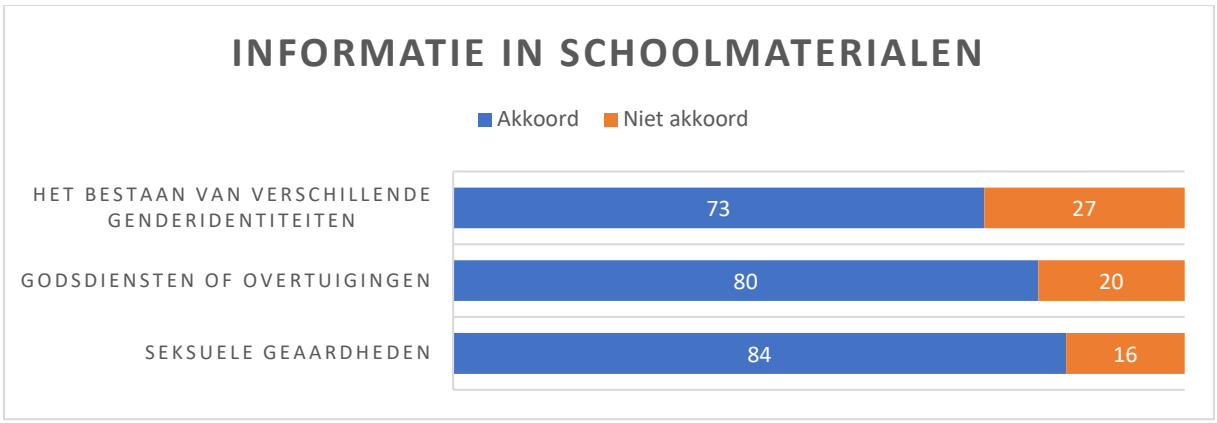

Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000);

3.5.3. Schoolmaterialen

Het laatste item uit de Special Eurobarometer[19] bevroeg in hoeverre de respondent akkoord gaat met de stelling dat schoollessen en lesmaterialen informatie moeten bevatten over seksuele geaardheden (bijvoorbeeld lesbisch, homoseksueel of biseksueel zijn), godsdiensten of overtuigingen, en het bestaan van verschillende genderidentiteiten (bijvoorbeeld transgender zijn). Deze terminologie werd letterlijk overgenomen uit de Eurobarometer. Het grote merendeel van de respondenten gaf aan akkoord te zijn om informatie in schoolmaterialen op te nemen: 84% was akkoord voor seksuele geaardheid, 73% voor informatie over genderidentiteiten, en 80% voor informatie over godsdiensten en geloofsovertuigingen (zie Figuur 5).

Figuur 5. In hoeverre akkoord met opnemen van informatie in schoolmaterialen (%)

Bron: Vlaamse respondenten van de Ipsos steekproef (n=1000)

3.5.4. Besluit

Uit bovenstaande items kunnen we afleiden dat de attitudes ten aanzien van non-binariteit in dezelfde grootteorde lijken te fluctueren als de attitudes ten aanzien van andere bevraagde groepen,

en de sample in het algemeen overeenkomt met de bevindingen uit de Eurobarometer[19] voor de items die op dezelfde manier werden bevraagd. Net zoals in de Eurobarometer is er meer acceptatie ten aanzien van een collega dan ten aanzien van een partner van een eigen kind, en is er vooral steun vast te stellen voor het opnemen van informatie over deze thematieken in schoolmaterialen.

4. RESULTATEN KWALITATIEF LUIK

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van het kwalitatieve luik van de studie, waarmee een verdieping van de kwantitatieve resultaten beoogd werd met betrekking tot de factoren die bijdragen aan de attitudevorming ten opzichte van non-binaire personen. Hiervoor werden in totaal 30 semigestructureerde interviews afgenomen bij respondenten uit de drie attitudegroepen zoals vastgesteld in het kwantitatieve luik. De rijke data die hiermee verkregen werden, bieden een inkijk in de betekenisverlening die respondenten koppelen aan de bevraagde factoren. In sectie 4.1 beschrijven we de kenmerken van de steekproef. In sectie 4.2 beschrijven we een discrepantie tussen de kwantitatieve attitudescores en de houding van respondenten tijdens de interviews. In sectie 4.3 presenteren we de resultaten van de thematische analyse.

4.1. Beschrijving steekproef

Na drie samplingrondes bekwamen we 26 participanten voor de interviewstudie. Uit tijdsoverweging en omdat hiermee al een voldoende evenredige verdeling tussen de drie groepen (negatieve, neutrale en positieve attitude) bekomen werd, werd afgezien van een vierde samplingronde. De uiteindelijke steekproef bevatte 11 respondenten met een positieve attitude, 8 met een neutrale attitude, en 7 met een negatieve attitude. Personen met een positieve attitude bleken dus net iets meer bereid om deel te nemen aan een interview over dit onderwerp.

Onder de 26 geïnterviewde deelnemers waren 17 vrouwen en 9 mannen. Er namen dus bijna dubbel zoveel vrouwen als mannen deel aan de interviewstudie, hoewel de groep die een uitnodiging ontving wel telkens gelijk verdeeld was op vlak van gender. Geen enkele respondent identificeerde zich als transgender of non-binair. 3 respondenten hadden een niet-heteroseksuele oriëntatie. Per groep was de verdeling volgens gender zoals weergegeven in Tabel 13.

Tabel 13. Verdeling gender steekproef interviews

	Vrouw (n)	**Man** (n)
Attitudes groep		
Negatieve attitude	4	3
Neutrale attitude	5	3
Positieve attitude	8	3

Omwille van de privacy van de respondenten werd de kwalitatieve data uit de interviews niet gekoppeld aan de kwantitatieve data uit de vragenlijst, waardoor de gemiddelde leeftijd in de bevraagde groep niet gekend is. Behalve twee respondenten vermeldde iedereen hun leeftijd wel spontaan in het interview: 9 respondenten waren tussen de 24-39 jaar, 6 respondenten tussen de 45-52 jaar en 9 respondenten waren 60 jaar of ouder. De meesten waren dan ook actief op de arbeidsmarkt, 8 respondenten waren gepensioneerd en enkelen deden vrijwilligerswerk in hun pensioen.

Verder waren onder de bevraagden twee Nederlanders die jaren geleden gemigreerd waren naar België, en één geadopteerd persoon. 2 respondenten omschreven zichzelf als gelovig: één iemand was islamitisch, één iemand christelijk.

4.2. Verschillen classificatie o.b.v. surveyresultaten en interviews

Een eerste bevinding uit de analyse van de interviews betreft de discrepantie tussen de kwantitatief vastgestelde attitude (positief, neutraal of negatief) en de houding die sommige respondenten tijdens het interview uitten in hun uitspraken, dewelke bij enkele respondenten een andere attitude deed vermoeden. Deze discrepantie deed zich in beide richtingen voor: enkele respondenten met negatieve en neutrale attitudes uitten zich in het interview beduidend positiever dan hun kwantitatief vastgestelde attitude deed vermoeden, terwijl één respondent met neutrale attitudes zich opmerkelijk negatiever uitte dan verwacht op basis van de attitudescore. Positieve attitudes bleken consistent over de kwantitatieve score en de houding tijdens het interview heen.

Mogelijke verklaringen voor deze verschillen situeren zich onder meer in sociale wenselijkheidsbias, waarbij respondenten hun antwoorden afstemmen op (veronderstelde) verwachtingen van de interviewer. Tegelijk kan ook het omgekeerde optreden, waarbij respondenten zich in de interviewsituatie voldoende op hun gemak voelen om meer authentieke attitudes te uiten en de sociale wenselijkheidsbias dus eerder bij de anonieme vragenlijst optrad. Daarnaast wijzen de bevindingen mogelijk op reactiviteit: verschillende respondenten gaven aan dat deelname aan het onderzoek hen aanzette tot reflectie en informatiezoekend gedrag rond het thema (zie verder onder 4.3.3). Tot slot is het mogelijk dat de vragenlijst vooral de opvattingen registreerde die respondenten aangeven te hebben wanneer zij abstract of hypothetisch over een onderwerp nadenken. Deze kunnen verschillen van de attitudes die daadwerkelijk naar voren komen in een gesprek, waarin respondenten hun standpunten meer aftoetsen aan concrete situaties, persoonlijke ervaringen en de interactie met een gesprekspartner.

Aangezien deze mechanismen uitgebreider worden besproken in de conclusies, beperken we ons hier tot deze beknopte duiding en verwijzen we voor verdere interpretatie naar 5.3.

4.3. Thematische analyse

Uit de analyses van de 26 diepte-interviews kwamen na een thematische analyse[54] een aantal thema's naar voor. Zoals eerder beschreven werd zowel op een deductieve als inductieve manier gecodeerd. De deductieve codering gebeurde op basis van de thema's die uit de kwantitatieve resultaten bleken en die gebruikt werden als kapstok voor de interviewgids. Dit heeft ervoor gezorgd dat een groot deel van de thema's net diegene zijn die we zelf vooropstelden, op basis van de resultaten van het kwantitatieve deel van de studie.

Naast de deductief bekomen thema's, kwamen op inductieve wijze echter ook enkele andere thema's naar voor. Tabel 14 geeft de overkoepelende thema's weer die op een deductieve manier bekomen werden en dus al vast lagen bij de start van het coderen, alsook de thema's die inductief toegevoegd werden op basis van de data (aangeduid met *). In de bespreking hieronder wordt dieper ingegaan op welke inhoud onder elk thema valt. Om een zicht te krijgen op hoe de betekenisgeving verschilt

tussen de drie attitudegroepen, wordt waar relevant de attitudegroep van de respondent(en) in kwestie vermeld.

Tabel 14. Inductief en deductief afgeleide thema's.

Overkoepelende thema's
Informatie over non-binaire personen
Aanraking met het thema
Traditionele gender beliefs
Geloof in sociale dominantie
Opvoeding, levenservaringen en persoonlijkheidskenmerken
Visies over beleidsmatige thema's
Attitudes in omgeving
Ideeën/beelden van non-binaire personen*
Invloed van het onderzoek*
Sociodemografie*

**Thema toegevoegd op basis van inductieve codering*

Hieronder wordt elk thema met eventuele bijhorende subthema's besproken en geïllustreerd aan de hand van citaten uit de interviews. Naar analogie met de in de introductie besproken opdeling van Albarracín & Shavitt[18], werden bovenstaande thema's opgedeeld in factoren in de persoonlijke (4.3.1), sociale (4.3.2) en sociaal-historische context (4.3.3). Elk citaat wordt geanonimiseerd weergegeven, aangeduid met een asterisk (*). Een overzicht van de attitudegroep van de respondenten van wie de citaten gebruikt werden, is terug te vinden in Tabel 19 (zie bijlage).

4.3.1. Persoonlijke context

De eerste factor is die van de persoonlijke context, die elementen als persoonlijke waarden, algemene doelen, taal, emoties en menselijke ontwikkeling omvat[18]. Tabel 15 geeft een overzicht weer van de (sub)thema's die aan bod kwamen in de interviews en onder de noemer "persoonlijke context" vallen.

Tabel 15. Thema's en subthema's op niveau van persoonlijke context

(Sub)thema's

Ideeën/beelden van non-binaire personen
- Pathologisering
  o Non-binaire personen zijn (psychisch) kwetsbaar
  o Non-binariteit is een (medische) stoornis
- Indrukken m.b.t. gedrag en uiterlijk van non-binaire personen
  o Non-binaire personen vragen om aandacht
  o Non-binaire personen gedragen of kleden zich excentriek
  o Non-binariteit is niet zichtbaar

Traditionele genderopvattingen - Gender behoort tot het privéleven
Geloof in sociale dominantie - Gelijke behandeling van en aandacht voor non-binaire personen - Contact met minderheidsgroepen

Opvoeding en levenservaringen - Opvoeding - Levenservaringen o Ervaringen als minderheidsgroep o Ouder worden
Persoonlijkheidskenmerken - Waarden en normen - Lage zelfwaarde, onzekerheid en angst - Moeite met verandering/complexiteit - Politieke voorkeuren

Ideeën/beelden van non-binaire personen

Doorheen de interviews keerden enkele ideeën en beelden die respondenten hebben over non-binaire personen terug. De meest voorkomende worden hieronder eerst thematisch besproken. Nadien lijsten we ook een aantal minder frequent voorkomende ideeën op.

Algemeen kan gesteld worden dat ongeveer de helft van de respondenten, gespreid over alle drie de attitudegroepen, zich moeilijk kan verplaatsen in de situatie van non-binaire personen of benieuwd is naar de geleefde ervaring van non-binaire personen zelf. Ongeveer een vierde van de respondenten geeft beide zaken aan.

De meeste van de respondenten die benieuwd zijn naar de geleefde ervaring van non-binaire personen geven dan ook aan dat ze, vaak afhankelijk van hoe goed ze de persoon in kwestie kennen, hierover in gesprek zouden willen gaan als ze een non-binair persoon zouden (leren) kennen. Respondenten met een negatieve attitude spraken beduidend minder over deze nieuwsgierigheid dan respondenten met een neutrale of positieve attitude. Dit wordt duidelijk vanuit zowel het aantal respondenten dat hierover spreekt, als uit hoe vaak eenzelfde respondent dit aanhaalt binnen het interview. Een mogelijke interpretatie hiervan is dat respondenten met een negatieve attitude zich dus minder open opstellen om hun beeld van non-binaire personen te verbreden.

Alle beelden en ideeën die hieronder worden opgelijst, zijn eerder negatief met uitzondering van de laatste (“niet zichtbaar”). Wat opvalt is dat de respondenten die meerdere van onderstaande ideeën uitdrukken, over het algemeen minder vaak persoonlijk contact met non-binaire personen hadden. De respondenten die het vaakst persoonlijk contact hadden of hebben, halen geen enkele van onderstaande ideeën aan in het interview. Deze bevindingen lijken te suggereren dat stereotiepe ideeën over non-binaire personen (kunnen) worden tegengegaan door persoonlijk contact.

Indrukken m.b.t. gedrag en uiterlijk van non-binaire personen

Enkele van de ideeën en beelden die aan bod kwamen hadden betrekking op het (vermeende) uiterlijk en gedrag van non-binaire personen.

Non-binaire personen vragen om aandacht

Het idee dat non-binaire personen om aandacht vragen werd door slechts enkele respondenten besproken. De respondenten die dit idee hadden, spraken er echter opvallend veel over in het interview. Enkel respondenten met neutrale en negatieve attitudes ten opzichte van non-binaire personen uitten deze indruk.

Bij Marie* bijvoorbeeld, die in het verleden werkzaam was in een voorziening voor mensen met een beperking of psychiatrische problematiek, leek dit idee vooral gebaseerd op ervaringen met non-binaire personen binnen deze voorziening. De non-binaire personen met wie Marie* hier in contact kwam waren voornamelijk psychiatrische patiënten. Deze patiënten vroegen naar het gevoel van deze respondent (te) veel aandacht voor hun non-binariteit, wat voor een gevoel van tekortschieten leek te zorgen bij Marie* zelf: ze was niet opgeleid in het psychiatrische veld en had bovendien het gevoel dat de non-binaire personen aandacht wegnamen van de personen met een beperking, de doelgroep waarmee de respondent wél graag werkte.

Verder vond Jessica* dat bepaalde non-binaire personen problemen maken waar er geen zijn, bijvoorbeeld rond toiletgebruik en genderregistratie op officiële documenten. Opvallend genoeg gaf deze respondent echter ook aan zich vragen te stellen bij de authenticiteit van de non-binariteit van de personen die omwille van deze identiteit in de media komen en op die manier “aandacht vragen”:

“[…] dat is heel erg, denk ik. En ik denk niet dat die mensen in de media komen zodanig. En dan stel ik mij soms ook wel vragen bij mensen die wel in de media komen met zo'n dergelijke verhalen, of dat die echt zich zo wel voelen. Of dat die dat gewoon niet verzinnen of in hun hoofd steken, gewoon om die aandacht te krijgen eigenlijk. Dus ja, dan denk ik, soms is dat ook negatief voor […] de groep van mensen die zich echt daar slecht bij voelen. Die echt voelen van, er klopt iets niet, en dergelijke. En dan denk ik van zo'n personen, die gaat die zaak geen goed doen.”

*- Jessica**

Het idee dat non-binaire personen problemen zouden maken waar er geen zijn lijkt het idee dat “echte” non-binaire personen hier niet mee in de media zouden komen, tegen te spreken. Respondent Jessica* lijkt het vooral moeilijk te hebben met mensen die aandacht vragen voor het thema, eerder dan met non-binaire personen zelf.

Non-binaire personen gedragen of kleden zich excentriek

Respondenten uit de verschillende attitudegroepen beschreven non-binaire personen als excentriek. Vaak gaat dit over het gedrag en de uiterlijke expressie van non-binaire personen. Respondenten uit de verschillende attitudegroepen kenden een verschillende waarde toe aan dit beeld van non-binaire personen als excentriek: Heleen*, een respondent met positieve attitudes, gaf aan het fijn te vinden dat non-binaire respondenten zich via een excentrieke expressie kunnen uiten zoals ze zich voelen.

Opvallend is dat de respondenten met een neutrale attitude in meer expliciete en stereotiepe termen over het veronderstelde “excentrieke” uiterlijk en gedrag van non-binaire personen spreken. Zo

spreken enkele respondenten over “provocerend”, “raar”, “onnozel”, “gestes”, “druk”, “hogere stem” en “willen opvallen”. Lieze*, een respondent met neutrale attitudes, maakt daarnaast de analogie met LGB* personen en Pride: het wekt aversie op als men hun anders-zijn accentueert of sensatie opzoekt met een “extreme” expressie.

De respondenten met negatieve attitudes plakken minder woorden op het “excentrieke” gedrag of uiterlijk van non-binaire personen: enkelen gebruikten het neutraler klinkende woord “alternatiever”, waarmee opvallend haar en piercings worden bedoeld. Volgens Jessica* willen non-binaire personen opvallen met hun “alternatieve” uiterlijk en willen zij hiermee vooral om aandacht vragen (zie ook hierboven). Deze respondent plaatst non-binaire personen op dit vlak tegenover trans personen, die net niét zouden willen opvallen en daarom als “grijze muis” door het leven zouden gaan.

Non-binariteit is niet zichtbaar

Voornamelijk respondenten met neutrale attitudes spreken over de onzichtbaarheid van non-binariteit. Men geeft aan dat je niet aan een persoon kunt zien dat die non-binair is en dat je dit dus in een gesprek te weten zou moeten komen. Aan deze onzichtbaarheid werd geen waardeoordeel gehangen; dit kwam voornamelijk aan bod bij het inschatten van hoe vaak men in aanraking komt met non-binaire personen. Deze respondenten concludeerden dan dat dit moeilijk te verifiëren is doordat men dit niet aan de persoon kan zien.

Pathologisering

Non-binaire personen zijn (psychisch) kwetsbaar

Voornamelijk respondenten met negatieve en neutrale attitudes hadden een beeld van non-binaire personen als (psychisch) kwetsbare personen. Dit kwam op de volgende manieren aan bod:

1. *Psychologisch zwaar:* Zowel respondenten met negatieve als neutrale attitudes verwoordden het idee dat een non-binaire identiteit psychologisch zwaar zou zijn om mee om te gaan. Enkelen verbonden non-binariteit ook met suïcidaliteit en psychiatrische problemen.

“ Ja, ergens denk ik dat die toch wel meer problemen hebben door het feit dat ze niet echt voelen, wat ben ik nu?”
*- Katrien**

Soms werd hier expliciet een causaal verband gelegd: de non-binaire identiteit zou vooral twijfel en niet-weten inhouden en de personen te veel bezig houden, waardoor men niet (optimaal) zou kunnen functioneren. Daarnaast werd non-binariteit tegenover homoseksualiteit geplaatst: een non-binaire identiteit (en een transgender identiteit) zou ingrijpender zijn en daarom lastiger om mee om te gaan. Bij enkele respondenten werd dit als erg negatief ervaren: zij hadden vooral moeite met het feit dat non-binariteit voor een verminderd welzijn en een negatieve sfeer zou zorgen.

Enkele respondenten, voornamelijk met neutrale en negatieve attitudes, deden uitspraken als "Zolang zij gelukkig zijn, is het voor mij goed". Hoewel dit positief klinkt, werd dit telkens eerder als een soort voorwaarde geformuleerd en ging dit niet per se gepaard met het belangrijk vinden van maatschappelijke aandacht en actie voor het welzijn van deze groep. Omgekeerd spraken respondenten met een positieve attitude vooral over het welzijn van non-binaire personen in de context van maatschappelijke interventies die dit welzijn kunnen verbeteren.

2. *Intolerante omgeving:* Daarnaast vermeldden respondenten met neutrale en positieve attitudes de invloed van een mogelijks intolerante, niet-begrijpende omgeving op de kwetsbaarheid van non-binaire personen. Olivia* zag non-binaire personen als de "underdog" die zich niet zou kunnen verweren tegen intolerante meningen en in die zin dus in een kwetsbare positie zit. Bovendien benoemde zij dat non-binaire personen hun identiteit moeilijk kunnen uiten door die intolerante omgeving. Elke* gaf aan zich zelf extra in te willen zetten wat betreft bijvoorbeeld een correcte aanspreking van non-binaire personen, net om het effect van intolerante buitenstaanders te compenseren:

"[…] die mensen hebben soms een heel traject al achter de rug, en psychologisch is dat ook niet gemakkelijk. En als dan buitenstaanders nog ook niet tolerant zijn, of ook niet moeite doen, dan denk ik alleen maar, van ja, ik zou dat juist wel doen. Ook al zou ik ook al een keer een fout maken in de snelheid van het spreken […]."
*- Elke**

Non-binariteit is een (medische stoornis

Enkele respondenten met neutrale en negatieve attitudes spraken op een pathologiserende manier over non-binaire personen. Dit bleek uit het feit dat respondenten woorden gebruikten als "(genetische) stoornis" of "het [non-binariteit] hebben". Dit beeld blijkt ook samen te gaan met het beeld van non-binaire personen als (psychisch) kwetsbare personen zoals hierboven beschreven. Er is dus een overlap te merken tussen het pathologiseren van non-binariteit en het idee hebben dat non-binaire personen psychisch kwetsbaarder zijn.

Specifiek hanteerden enkele respondenten ook een deterministische kijk op non-binariteit. Dit was enkel het geval bij personen met een negatieve attitude. Een non-binaire genderidentiteit werd in dit discours beschreven met de woorden "psychologisch", "mentaal", en "[er is] psychologisch iets niet helemaal juist". Het deterministische aspect hiervan blijkt uit de uitspraken dat non-binaire personen "er niet aan kunnen doen", en dat het "van jongs af te merken" zou zijn dat "er iets mee scheelt". Hoewel gerelateerd aan het idee dat non-binariteit psychologisch zwaar zou zijn zoals hierboven beschreven, is deze deterministische visie er ook van te onderscheiden: het determinisme bevindt zich op het niveau van de conceptualisering en situering van non-binariteit als (levenslange) pathologie; het tweede gaat eerder over een inschatting van hoe goed of slecht non-binaire personen kunnen functioneren.

Minder vaak vermelde ideeën en beelden over non-binaire personen

Naast de vijf voorgaande meest voorkomende ideeën en beelden over non-binariteit kwamen enkele ideeën en beelden slechts enkele keren aan bod. Deze zijn in Tabel 16 weergegeven, samen met de attitudegroep(en) van de respondenten die deze beelden aanhaalden.

Tabel 16. Minder vaak vermelde ideeën en beelden over non-binaire personen.

Ideeën/beelden over non-binaire personen	**Attitudegroep**
Expressie:	
- Binaire kledingstijl en persoonlijkheidstrekken: stoerder en mannelijker voor AFAB (assigned female at birth) non-binaire personen, vrouwelijker en zachter voor AMAB (assigned male at birth) non-binaire personen)	**Positief**
- Ambigu/androgyn	**Neutraal + positief**
- Fluïde: afwisselend vrouwelijk/mannelijk	**Neutraal**
Karakter:	
- Interessante personen, eigen kijk op de wereld	**Positief**
- Rationeel en zelfreflectief	**Positief**
- Moedig	**Neutraal**
- Teruggetrokken	**Neutraal**
Stabiliteit non-binariteit:	
- Wispelturig (specifiek over genderfluïde personen)	**Positief**
- Géén bevlieging of gril	**Neutraal**
- Modefenomeen	**Neutraal + negatief**
Gevoelig:	
- Voelen zich snel aangevallen (bv. voornaamwoorden)	**Neutraal + positief**
<-> Begrip voor foutjes, staan open voor anderen	**Positief**
Non-binaire personen hebben een ingewikkeld, lang traject achter de rug	**Positief**
Geen “normale” gesprekken mee mogelijk	**Negatief**
Non-binariteit is een complex concept	**Negatief**

Traditionele genderopvattingen

Overeenkomstig met de resultaten van het kwantitatieve luik blijkt uit de interviews dat respondenten die vaker traditionele (meer binaire, minder genderdiverse) genderopvattingen uitten, eerder negatieve of neutrale attitudes ten opzichte van non-binariteit hadden. Een terugkerende uitspraak hieromtrent toont een binair en essentialistisch denken omtrent gender: “Een man is een man en een vrouw is een vrouw”. Deze respondenten verbinden ook vooral uiterlijke en lichamelijke kenmerken aan mannelijkheid en vrouwelijkheid, eerder dan genderrollen. Wat betreft genderrollen wordt door enkele respondenten met traditionele genderopvattingen verwezen naar een zorgende rol voor vrouwen.

Daartegenover staat dat respondenten met positieve en neutrale attitudes over het algemeen minder traditionele genderopvattingen uitten en het bijvoorbeeld niet belangrijk vonden dat mannen zich “mannelijk” (zoals door hen ingevuld) en vrouwen zich “vrouwelijk” (zoals door hen ingevuld) kleden of gedragen.

Gender behoort tot het privéleven

Enkele respondenten hadden, naast traditionele genderopvattingen, ook de opvatting dat iemands gender tot het privéleven behoort. Zowel respondenten met negatieve als met positieve attitudes haalden dit aan. Leen*, een respondent met positieve attitudes, benoemde vooral een schroom om vragen te stellen aan non-binaire personen over hun genderbeleving, omdat dit tot de privésfeer zou behoren en dus uit respect voor de non-binaire persoon in kwestie.

"Ook al, als ik ergens binnenkom, zeg ik niet tegen iedereen, 'joehoe, ik ben een vrouw'. Als die persoon dan binnenkomt en tegen iedereen zegt, "joehoe, ik ben non-binair en je moet mij zo aanspreken", dan vind ik al zoiets van, wat dat je in uw privé doet, allee. […] En dat gegeven vind ik raar, dat die, ja, dat je privéleven zo opengesmeerd wordt en dat je anderen daarin betrekt en verplicht om zich daar... daarin aan mee te doen."
*- Aline**

De respondenten met negatieve attitudes die deze opvatting uitten, zoals Aline*, deden dit vanuit een ander perspectief: namelijk vanuit een weerstand tegen het "verplicht" worden om zich aan te passen aan een aspect dat volgens hen tot het privéleven van de non-binaire persoon behoort. Daaraan gelinkt vonden zij dat de non-binariteit van een persoon niet benoemd moet worden als dit niet relevant is voor de taak of context. Vanuit deze opvatting vond men dan ook dat non-binariteit niet aan bod moet komen in de media of in gesprekken.

Geloof in sociale dominantie

Enkele respondenten met negatieve en neutrale attitudes ten opzichte van non-binariteit uitten een algemeen geloof in sociale dominantie zoals gedefinieerd in het kwantitatieve luik (2.1.1). Uitspraken als "afwijkend" en "weg van het normale" keren vaak terug bij deze respondenten. Vaak wordt dit gekoppeld aan het feit dat minderheden slechts kleine groepen zijn, waaraan de meerderheidsgroep zich niet zou moeten aanpassen. Enkelen uitten ook het gevoel dat de meerderheidsgroep van cisgender, heteroseksuele mensen zo zelf een minderheid wordt, wat ze niet wenselijk vinden.

Gelijke behandeling van en aandacht voor minderheidsgroepen

Tijdens het interview werd ook bevraagd hoe belangrijk respondenten aandacht voor en een gelijke behandeling van minderheidsgroepen (zoals personen met een migratieachtergrond, een (andere) religie, een niet-heteroseksuele oriëntatie, een beperking, etc.) vinden. Respondenten die hier veel belang aan hechten hadden voornamelijk positieve en neutrale attitudes ten opzichte van non-binaire personen. Redenen om hier belang aan te hechten waren onder andere het bevorderen van het welzijn en vermijden van leed bij minderheidsgroepen, vrijheid van meningsuiting, alsook vanuit een algemeen gelijkheidsprincipe. Vaak wordt hierbij ook gerefereerd naar het Belgische en Europese wettelijke kader.

Enkele respondenten met een negatieve attitude gaven eveneens aan dit belangrijk te vinden, maar daarnaast uitten zij ook een geloof in sociale dominantie. Anderzijds gaf Jessica* aan geen verschil te

maken op basis van huidskleur, maar vanuit deze (schijnbaar positieve) houding vond zij maatschappelijke aandacht voor mensen met een niet-witte huidskleur dan ook onnodig.

Respondenten die een gelijke behandeling van minderheidsgroepen belangrijk vinden, maakten vaak de nuance dat dit binnen de mate van het mogelijke moet gerealiseerd worden. Verder vonden enkele respondenten het belangrijk het verschil tussen gelijke behandeling en positieve actie[g] te maken, waarvan vooral respondenten met neutrale en negatieve attitudes. Positieve actie werd, in tegenstelling tot wat het inhoudt, door enkelen ervaren als het benadelen van andere groepen, wat zij niet wenselijk vonden. Omgekeerd gaven enkele respondenten met positieve attitudes aan dat ze positieve actie wel zinvol vinden.

Contact met minderheidsgroepen

"Want die mensen die ik ken die homo of lesbisch zijn, ja, die zijn ook maar gelijk mij, gelijk anderen, gelijk iedereen. Dus ik veronderstel dat een non-binaire persoon ook zo is."
*- Katrien**

De grote meerderheid van de respondenten geeft spontaan aan contact te hebben (gehad) met iemand die deel is van een minderheidsgroep zoals hierboven beschreven. De respondenten die hier het meest over vertelden, hebben positieve en neutrale attitudes. Naast contacten met bijvoorbeeld religieuze minderheden, lijken vooral contacten met andere personen uit de LGBT-gemeenschap de attitudes ten opzichte van non-binaire personen positief te beïnvloeden. Sommige respondenten vergelijken deze contacten namelijk op een positieve manier met (hypothetische) contacten met non-binaire personen en gaan ervan uit dat een non-binair persoon net zoals andere LGBT personen ook gewoon iemand "zoals jij en ik" zal zijn.

"Ja, ik denk wel bijvoorbeeld doordat ik iemand ken die dan een transitie heeft doorgemaakt, […] ben je daar wel bewuster mee bezig dat geslachtbeleving iets is wat dat niet altijd heel […] biologisch is. Dat het biologische niet altijd is wat dat het gevoel is en omgekeerd. En dat is wel een eye-opener

---

[g] Positieve actie wordt gedefinieerd als een set "specifieke maatregelen om de nadelen die verband houden met een beschermd kenmerk (o.a. leeftijd, gender, geloof, taal, politieke overtuiging, huidskleur, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap en sociale afkomst) te voorkomen of te compenseren, met het oog op het waarborgen van een volledige gelijkheid in de praktijk. Ze hebben tot doel obstakels weg te nemen die verhinderen dat bepaalde groepen kunnen participeren op het vlak van tewerkstelling of andere activiteiten."[83] (pp. 50-51) Positieve acties moeten evenwel aan voorwaarden voldoen, waaronder: de maatregel van positieve actie mag andermans rechten niet onnodig beperken. Positieve actie is dus verschillend van positieve discriminatie: de bedoeling is bepaalde groepen een duwtje in de rug te geven, zonder andere kandidaten te discrimineren[83].

geweest om dat van dichtbij mee te maken. Ik denk wel dat dat ook een rol speelt, ja."
*- Karel**

Sommigen geven aan meer empathisch naar minderheidsgroepen te kijken dankzij dit contact, en trekken dit door naar non-binaire personen. Enkele respondenten die een transgender persoon kennen maken zich door de vlotte aanpassing van het taalgebruik ook minder zorgen over de aanspreking van een non-binair persoon. Ook het begrip van het concept gender als een niet-binair concept werd bevorderd door het contact met een transgender persoon, zoals beschreven door Karel*.

Verder maken enkele respondenten ook op maatschappelijk niveau de analogie met de aanvaarding van homoseksuele en lesbische personen: men gaat ervan uit dat de aanvaarding van non-binaire personen op dezelfde manier met de tijd wel zal komen.

Belangrijk op te merken is evenwel dat enkele respondenten met negatieve attitudes ten opzichte van non-binaire personen ook transgender personen kennen. Een genderdivers persoon kennen is dus zeker geen garantie op positieve attitudes ten opzichte van non-binaire personen. Verder zorgt het contact met personen uit andere minderheidsgroepen er bij sommige respondenten ook voor dat men aandacht voor non-binaire personen niet prioritair vindt. Ann* benoemt bijvoorbeeld dat ze het belangrijker vindt dat de fysieke drempels voor mensen met een beperking weggewerkt worden, dan de zogenaamde "gevoelsdrempels" voor non-binaire personen. Jessica*, een respondent met negatieve attitudes, heeft een collega met een migratieachtergrond en benadrukt op basis hiervan het belang van moeite doen om bij de groep te horen en niet te koop te lopen met je minderheidsstatus. Deze houding werd bij deze respondent ook gereflecteerd in de houding ten opzichte van non-binaire personen.

Opvoeding en levenservaringen

Alle respondenten gaven de manier waarop ze opgevoed zijn en bepaalde levenservaringen aan als een belangrijke factor die bijgedragen heeft aan hun attitudes ten opzichte van non-binariteit.

Opvoeding

Respondenten met positieve attitudes zijn vaak opgevoed met het idee dat iedereen gelijkwaardig en welkom is, in een context waar (seksuele en gender)diversiteit bespreekbare thema's waren. Zij beschrijven hun gezin van oorsprong vaak als open-minded, progressief of links. Anderzijds ontwikkelden enkele respondenten een positieve attitude door zelf meegemaakt te hebben hoe het is om zich niet gezien of gehoord te voelen (o.a. door ouders), of door net heel vrij te zijn opgevoed en op die manier zelf hun normen en waarden te moeten vormen. Leen*, een respondent met positieve attitudes, gaf aan conservatief opgevoed te zijn, maar dit zelf actief te proberen keren.

Respondenten met een neutrale attitude hadden meer diverse achtergronden wat betreft opvoeding: zowel een eerder neutrale opvoeding (geen positieve maar ook geen negatieve boodschappen omtrent diversiteit), een open opvoeding, een katholieke opvoeding met nadruk op sociaal engagement, als een strengere opvoeding worden genoemd. Enkele respondenten halen ook aan dat

men opgroeide in een na-oorlogse tijd waarin hun wereld “kleiner” was en ze minder met diversiteit in contact kwamen.

Tenslotte zien we bij respondenten met een negatieve attitude over het algemeen een eerder traditionele of conservatieve opvoeding. Respondenten gebruiken zelf de woorden “traditioneel”, “strikt” en “ouderwets” om hun opvoeding te beschrijven. Hoewel dit verschillend lijkt van de opvoeding die respondenten met positieve attitudes progressief noemen, halen enkele respondenten met negatieve attitudes eveneens waarden aan als respect en mensen niet beoordelen op hun uiterlijk.

Levenservaringen

Veel verschillende levenservaringen kwamen aan bod als vormend voor de attitudes ten opzichte van non-binaire personen. Respondenten met positieve attitudes haalden in dit verband reizen en andere culturen leren kennen, opleidingen in menswetenschappelijke richtingen, een open-minded universiteitscultuur en psychische moeilijkheden aan. Reizen, verlieservaringen, sociale mobiliteit, pestgedrag en psychische moeilijkheden werden door respondenten met neutrale attitudes benoemd. Opvallend is dat respondenten met negatieve attitudes weinig concrete ervaringen benoemen die hun attitudes mee kunnen gevormd hebben. Mogelijks maakte deze groep minder dergelijke ervaringen mee, of ervaren ze dit niet als bepalend voor hun attitudes ten opzichte van non-binariteit.

Naast deze zeer individuele ervaringen werden de eigen ervaring als deel van een minderheidsgroep en het proces van ouder worden door verschillende respondenten aangehaald.

Ervaringen als minderheidsgroep

“[..] ik ben zelf homoseksueel. […] Dus ik weet eigenlijk ook een beetje hoe het is om... Ik weet... Zeer veel, eigenlijk, hoe het is om niet jezelf te kunnen zijn. En... Ja, om… jezelf te moeten verstoppen. Gewoon omdat... Niet per se zelfs religie, maar cultuur het volledig verbiedt.”
*- Eliah**

De eigen ervaringen als deel van een minderheidsgroep worden genoemd door enkele respondenten met positieve attitudes en enkele respondenten met neutrale attitudes. Katrien* geeft bijvoorbeeld aan dat ze zelf biseksueel is en lessen over seksuele en genderdiversiteit op school belangrijk vindt omdat ze dit in haar eigen jeugd gemist heeft. Karel* benoemt dan weer de eigen ervaring van niet te conformeren aan de norm, alsook het feit dat hij dankzij de eigen homoseksualiteit via bijvoorbeeld Pride-evenementen ook in contact komt met genderdiverse personen. Eliah* ervaarde vanuit de intersectie van zijn homoseksualiteit met zijn islamitische opvoeding hoe het is om niet jezelf te kunnen zijn en vindt het vanuit die ervaringen belangrijk om zelf geen vooroordelen te hebben.

Ook de ervaring van opgroeien in kansarmoede speelt voor enkele respondenten mee. Dit zijn vooral respondenten met neutrale attitudes. Bart* zegt hierover dat zijn gezin indertijd geholpen werd door anderen, en dat hij daarom iets wil terugdoen voor anderen die op één of andere manier hulp

kunnen gebruiken. Ook Olivia* kan vanuit deze ervaring begrip opbrengen voor wie uitgesloten wordt of minder kansen krijgt dan anderen. Voor Marie* heeft de kansarmoede een eerder negatieve impact op de attitudes ten opzichte van non-binariteit: deze respondent waardeert tevreden zijn met wat je hebt en heeft het moeilijk met personen die “problemen maken waar er geen zijn”.

Ouder worden

Daarnaast gaf een minderheid van respondenten met vooral neutrale attitudes aan dat hun attitude door het ouder worden zelf in de positieve richting geëvolueerd is. Veroudering en levenswijsheid droegen voor hen bij aan een soepelere en meer accepterende houding. Een verandering van levensfase speelt hier ook een rol bij: Ann* geeft aan dat het wegvallen van de schoolomgeving en bijhorende verwachtingen van leeftijdsgenoten voor een vrijer denken heeft gezorgd.

De positieve invloed van veroudering op de attitudes ten opzichte van non-binariteit werd niet benoemd door respondenten met negatieve attitudes. Wel schatten enkele respondenten uit deze laatste groep in dat dit hun algemene genderopvattingen minder binair gemaakt heeft.

Persoonlijkheidskenmerken

Naast opvoeding en levenservaringen, gaven alle respondenten eveneens aan dat bepaalde persoonlijkheidskenmerken bepalend zijn voor hun attitudes tegenover non-binariteit. Eigenschappen als empathie, openheid, leergierigheid en nieuwsgierigheid en kritisch-reflectief zijn kwamen vaak en over verschillende attitudegroepen heen aan bod. Daarnaast benoemden individuele respondenten met positieve attitudes een algemene interesse in mensen, alsook een eigen genderbeleving die niet zo stereotiep ingevuld werd. Respondenten met neutrale attitudes vermeldden sociaal (geëngageerd) zijn en een sociaal wenselijk of people-pleasing karakter. Tenslotte werden optimistisch, hands-on en rechtuit zijn door zowel respondenten met neutrale als respondenten met negatieve attitudes relevant geacht. Deze laatste eigenschappen gingen gepaard met een negatievere houding omdat respondenten hierdoor van mening waren dat je je eigen geluk in handen moet nemen en het gevoel hadden dat non-binaire personen zich daarentegen als het ware in negativiteit wentelen.

Waarden en normen

Respondenten uit alle attitudegroepen schatten in dat hun waarden- en normenkader hun attitudes mee vormt. Waarden als respect, inclusie, rechtvaardigheid en vrijheid om te zijn wie je bent worden door respondenten uit alle attitudegroepen aangehaald. Dit reflecteert zich bijvoorbeeld in hun bereidheid om iemand indien gewenst niet gegenderd aan te spreken: velen geven aan dat ze dit zouden doen uit respect voor de persoon en omdat ze niemand willen kwetsen.

Veerle*, een respondent met positieve attitudes, benoemt daarnaast specifiek authenticiteit, vrijheid, persoonlijke groei en zaken uit de taboesfeer halen als belangrijke waarden. Bart*, een respondent met neutrale attitudes, is vanuit een katholieke opvoeding en levensbeschouwing erg sociaal geëngageerd en ziet hiervan een positieve invloed op zijn attitudes. Tenslotte geeft Lieven*, een respondent met negatieve attitudes, aan het vooral belangrijk te vinden iedereen te “respecteren zoals hij of zij is”.

Lage zelfwaarde, onzekerheid en angst

Ook een lage zelfwaarde kwam aan bod als kenmerk dat kan bijdragen aan attitudes ten opzichte van non-binariteit. Dit was enkel het geval voor enkele respondenten met neutrale attitudes. Olivia* sprak vanuit haar eigen ervaring en redeneerde dat haar minderwaardigheidscomplex kan bijgedragen hebben aan haar houding (neutrale attitude, maar kwam in het interview eerder positief over), doordat ze weet hoe het voelt om zich niet aanvaard te voelen. Deze redenering past bij de kwantitatieve vaststelling dat een hogere zelfwaarde voorspellend is voor een lagere attitudescore. Opvallend is dat Maxime* net de omgekeerde redenering maakt over anderen: een negatieve of zelfs vijandige houding ten opzichte van non-binaire personen zou volgens deze respondent wortelen in een eigen onzekerheid of laag zelfbeeld dat geprojecteerd wordt op anderen.

Ongeveer de helft van de respondenten, verspreid over de drie attitudegroepen, benoemt daarnaast niet expliciet een lage zelfwaarde, maar laat wel een angst om het verkeerde te doen blijken. Vaak komt dit aan bod wanneer de bereidheid om genderinclusieve taal te hanteren besproken wordt. Algemeen zeggen respondenten hierover dat ze bang zijn iemand verkeerd aan te spreken en hopen op begrip te mogen rekenen wanneer dit gebeurt. Respondenten met een positieve attitude schatten opvallend vaker in dat een non-binair persoon hier inderdaad met begrip op zou reageren, waar respondenten met negatieve attitudes minder de ruimte voelen om fouten te maken. Enkele respondenten halen dit eveneens aan bij het reflecteren over een hypothetische coming-out als non-binair van iemand die ze kennen: men zou zich zorgen maken dat men deze persoon lang verkeerd benaderd heeft. Dit was een zorg bij zowel respondenten met positieve, neutrale als negatieve attitudes.

Enkele respondenten met een negatieve attitude hanteren daarnaast een ander perspectief dat evenwel vanuit hetzelfde gevoel van iets verkeerd te doen vertrekt: zij hebben het gevoel dat ze als negatief bestempeld worden of een slecht mens zijn als ze “één iets verkeerd” zeggen of het niet goed begrijpen. In mindere mate kwam dit ook voor bij respondenten met positieve attitudes. Bij één van hen was deze angst vooral gevoed door een omstaanderstraining die over minderheidsgroepen algemeen ging, waarbij heel erg gefocust werd op welke dingen je niét zou mogen zeggen.

Moeite met verandering/complexiteit

Een kleine minderheid, verspreid over de verschillende attitudegroepen, had het moeilijk met complexiteit of verandering en linkte dit aan hun attitudes ten opzichte van non-binariteit. Voor de respondenten met positieve attitudes gaat het enerzijds over de communicatie die een extra laagje complexiteit krijgt, en anderzijds over het concept genderfluïditeit dat zowel complexiteit als verandering met zich meebrengt. Lieze*, een respondent met neutrale attitudes, vindt dat er te veel “keuzemogelijkheden” zijn wat betreft gender (alsook op andere, niet nader genoemde domeinen), waarin mensen verstrikt raken. Voor Aline*, een respondent met negatieve attitudes, is non-binariteit een nieuwe “uitvinding” die er “nog eens bij” komt, wat het voor deze persoon negatief maakt.

Politieke voorkeuren

Vooral respondenten die zich op het progressieve en liberale einde van het politieke spectrum bevinden, benoemen hun politieke voorkeur als factor die hun attitudes ten opzichte van non-binaire

personen mee zou kunnen bepalen. Dit zijn dan ook respondenten die positieve en neutrale attitudes ten opzichte van non-binariteit hebben. Enkele respondenten uit deze groep veronderstellen eveneens dat personen met eerder (extreem)rechtse politieke opvattingen een minder aanvaardende houding zouden hebben. Respondenten met negatieve attitudes maken daarentegen geen vermelding van hun politieke voorkeuren als beïnvloedende factor, noch benoemen zij hun politieke voorkeur expliciet.

4.3.2. Sociale relaties

De tweede factor die attitudes mee bepaalt volgens de opdeling van Albarracín en Shavitt[18] is de context van de sociale relaties. Hierbij wordt gedoeld op de communicator van overtuigende boodschappen als bron van attitude(verandering). Tabel 17 geeft een overzicht weer van de (sub)thema's die aan bod kwamen in de interviews en onder de noemer "sociale relaties" vallen.

Tabel 17. Thema's en subthema's op niveau van sociale relaties

(Sub)thema's

Aanraking met het non-binaire thema
- Persoonlijk contact
- (Sociale) media
  o Frequentie van mediarepresentatie
  o Voorbeeldfunctie
  o Soort berichtgeving
- Gespreksonderwerp

Informatie over non-binaire personen - Definitie non-binariteit - Opzoeken van informatie   o Informatiebronnen
Attitudes in omgeving

Aanraking met het non-binaire thema

De situaties en contexten waarin respondenten in aanraking komen of gekomen zijn, vormen de subthema's onder het overkoepelende thema "Aanraking met het non-binaire thema".

Hoewel ongeveer iedereen wel eens in aanraking kwam met het thema via (sociale) media of in gesprekken, had bijna de helft van de respondenten, verspreid over de drie attitudegroepen, de indruk dat ze weinig met het thema in contact komen in hun dagelijkse leven (op eender welke manier). Bij enkele respondenten, uit alle drie de groepen, valt op dat deze indruk niet lijkt overeen te komen met hoe vaak men effectief met het thema in aanraking komt. 3 personen geven immers aan het thema in meerdere contexten (gespreksonderwerpen, media, persoonlijk contact) tegen te komen.

Persoonlijk contact

"Door gewoon verschillende vrienden en kennissen te hebben die non-binair zijn en fijne ervaring daarmee te hebben, ja, ziet je wel dat dat gewoon mensen zijn die anders willen aangesproken worden en zich niet in die binaire verdeling voelen. En door met hun in gesprek te gaan en meer erover te weten, ja, verandert dat wel gewoon in een positieve richting. Terwijl, voordien, als je daar niks over weet, dan dacht ik eerder van, 'oh, dat is wel een beetje raar'."
*- Ann**

Van de 26 respondenten hadden 11 personen (ooit) persoonlijk contact met een non-binair persoon. Hoewel dit meer is dan we in eerste instantie verwacht hadden, moeten we rekening houden met een mogelijke selectie-bias: mensen die een non-binair persoon kennen, voelen zich vermoedelijk meer verbonden met het thema en zijn daarom mogelijks gemotiveerder om deel te nemen aan een dergelijke studie.

Hiervan had de meerderheid een positieve houding tegenover non-binaire personen. Slechts één respondent met een negatieve houding kwam al eens persoonlijk in contact met een non-binair persoon, hoewel deze respondent niet zeker was of dit inderdaad een non-binair persoon was (of bijvoorbeeld een trans persoon). Dit was dan ook de enige respondent die deze (korte) ervaring als negatief omschreef. De meerderheid ervaart dit contact zoals met andere personen die niet non-binair zijn. Bovendien geven enkelen aan dat dit contact ervoor gezorgd heeft dat hun attitude tegenover non-binaire personen positiever geworden is, doordat men merkt dat dit ook "gewoon" mensen zijn en dat de impact van de non-binaire identiteit van de ander niet verder gaat dan moeten wennen aan het gebruik van andere voornaamwoorden.

"Ik denk misschien ook gewoon het feit dat ik nooit iemand gekend heb. Of, ja, nooit iemand van dichtbij gezien. Moest dat nu van in het begin, ik zeg nu, mijn nicht of zo, dat ik daarmee ben opgegroeid. […] Dat ik dat allemaal een beetje meer in die wereld zou zitten en misschien meer zou begrijpen. Maar juist het feit dat ik daar nooit eigenlijk mee in aanraking gekomen ben en nooit niet dichtbij heb meegemaakt, lijkt dat iets van, ja. Van, "waar komen ze nu mee af". En dat heeft denk ik mijn mening bepaald, omdat ik het nooit gezien heb, nooit het meegemaakt heb."
*- Aline**

Ook personen die zelf (nog) geen persoonlijk contact met een non-binair persoon hadden, gaven aan dat dit de factor is die hun attitude (het meest) waarschijnlijk zou kunnen doen evolueren in de positieve richting. Dit was ook het geval bij de meerderheid van de respondenten met een negatieve attitude. Men heeft het gevoel dat dit hun begrip voor non-binaire personen zou kunnen verhogen doordat het concept zo minder onbekend terrein zou zijn, ze op die manier een concreter beeld kunnen vormen van non-binaire personen en hoe zij hun gender en eventuele moeilijkheden ervaren.

Veel respondenten zonder eerdere persoonlijke ervaring met non-binaire personen geven aan onzekerheid te ervaren over de correcte aanspreekvorm. Zij vrezen bovendien negatief beoordeeld te worden wanneer zij hierin fouten maken (zie hierboven). Enkele respondenten suggereren dat het daadwerkelijk ontmoeten van een non-binair persoon en het in de praktijk kunnen toepassen van passende aanspreekvormen, kan bijdragen aan het verminderen van deze onzekerheid en het bieden van geruststelling.

(Sociale) media

De overgrote meerderheid van de respondenten kwam via (sociale) media al eens in aanraking met het thema non-binariteit. Films, fictieseries, tv- en radioprogramma's, digitale en analoge journalistiek en sociale media zijn veelgenoemde contexten waarin men in aanraking komt met het thema. Zowel respondenten met positieve, neutrale als negatieve attitudes gaven aan een non-binair persoon te kennen via (sociale) media. Aline* kon een bekende non-binaire Nederlander benoemen, maar had het vooral over diens intersekse identiteit en contrasteerde de lichamelijke bepaaldheid hiervan ("Daar kun je niets aan doen") met non-binariteit.

Frequentie van mediarepresentatie

"Ik zeg maar iets, zoiets telefacts, pano-achtig, heel ernstig, maar bijvoorbeeld wel dat die mensen eerlijk kunnen vertellen van die zoektocht, hoe dat geweest is en welke stappen dat ze allemaal hebben ondernomen en zo. Dus echt zo een beetje in de persoon, dan denk ik ook misschien aan zo, ja, enigszins wel populistisch. Ik weet wel dat er, allee, ik weet het, ik weet het eigenlijk niet. Maar dat er waarschijnlijk zo geen bv's zijn, maar bijvoorbeeld zo'n programma zoals de Columbus, waar dat mensen zo'n beetje kunnen praten over hun gevoelens, dat kan denk ik ook wel helpen. Maar ik denk, het moet dan zo het echte verhaal zijn, over hun zoektocht, over hun leven eigenlijk, en niet zozeer van iets dat ze gisteren hebben meegemaakt."
*- Jessica**

In ongeveer alle interviews werd aangehaald dat het thema non-binariteit de laatste jaren vaker in de media komt. Enkele respondenten met positieve en enkelen met neutrale attitudes benoemen dit als een positieve evolutie, hoewel Robbe, een respondent met positieve attitudes, daarnaast ook bang is dat meer aandacht ook meer negatieve reacties kan uitlokken. Een minderheid vermeldt dit als een factor die bijgedragen heeft of zou kunnen bijdragen aan een positieve verandering in hun attitudes.

Hoewel de meeste respondenten wijzen op een algemene toename in de afgelopen jaren, geeft een aanzienlijk deel aan de indruk te hebben dat de piek in media-aandacht voor non-binariteit inmiddels voorbij is. Zij beschrijven een stijgende frequentie van mediarepresentatie in eerdere jaren, gevolgd door een recente afname. Een aantal respondenten brengt deze evolutie in verband met de opkomst van andere maatschappelijke thema's die momenteel prominenter aanwezig zijn op het wereldtoneel en als urgenter worden beschouwd. Deze groep is doorgaans van mening dat vraagstukken zoals gewapende conflicten en klimaatverandering op dit moment prioriteit verdienen boven het thema non-binariteit, ondanks dat zij het belang ervan erkennen. Andere respondenten stellen daarentegen

dat er nog steeds voldoende ruimte is om non-binariteit prominenter aan bod te laten komen in de media.

"Het gaat maar over een heel klein deel van de bevolking, op zich, hè. Dus het is oké dat dat besproken wordt […] hè, maar. Ja, ik vind het van tijd... Maar dat is, het gaat meer dan alleen over dat non-binair, het gaat over alles tegenwoordig, hè. Ik bedoel, je mag mensen tegenwoordig niks meer zeggen, of mensen, bepaalde minderheidsgroepen voelen zich geschoffeerd, hè. Maar op de dag van vandaag mag je, allee moet je, zeker, en ik ben blij dat ik geen BV ben of geen politicus, maar de dag van vandaag, begin maar, hè. Die maken je gewoon af waar je staat, hè. Als je zelfs één fout maakt, hè, of iets verkeerd zegt, hè."

*- Lieven**

Voornamelijk respondenten met een negatieve attitude en enkele respondenten met een neutrale attitude hadden het gevoel dat het thema non-binariteit te veel of disproportioneel met de grootte van de groep in de media aan bod komt. Deze respondenten benoemen het gevoel dat hen een mening wordt opgedrongen en dat men een slecht persoon zou zijn als men die mening niet volgt of zich niet kan of wil aanpassen. Dit draagt volgens hen bij aan een negatievere houding tegenover non-binaire personen.

Merkwaardig is dat slechts één van deze respondenten een non-binair persoon uit de media kan opnoemen. Bovendien valt op dat de respondent die het meest spreekt over een "overdosis" in de media, ook het vaakst aangeeft weinig met het thema in aanraking te komen. Belangrijk te bemerken is ook dat dit over een subjectief gevoelde (over)frequentie van mediarepresentatie gaat. Andere respondenten komen naar hun inschatting in termen van concrete frequentie namelijk vaker via de media in contact met het thema, maar hebben net het gevoel dat het niét zo vaak aan bod komt. Mogelijks wordt dit verklaard door het aantal andere contexten waar men in aanraking komt met het thema: wie vindt dat het te veel in de media komt, geeft tegelijk aan weinig met het thema in aanraking te komen in andere contexten (persoonlijk contact, als gespreksonderwerp, …). Wie ook in andere, meer persoonlijke contexten, kennismaakt met het onderwerp, lijkt de mediarepresentatie minder overweldigend te vinden. Mogelijks ervaren deze respondenten de representatie als meer in verhouding met het aantal voor hen zichtbare non-binaire mensen.

"Maar nu is dat zo precies van, we gaan daar aandacht aan schenken en voor de gewone hetero mensen die zich man of vrouw voelen, dat, ja, dat is... Daar schenken we geen aandacht meer aan want die zijn dan gewoon. [Interviewer: voel weerstand bij mezelf] Zo wordt dat gezegd, precies. Dus dat is zo... Ja, als je dat zo mag zeggen, eigenlijk aan de normale mensen, daar wordt dan geen aandacht aan geschonken en je krijgt pas aandacht als je niet normaal bent."

*- Lieven**

Tegelijk viel op dat wie vindt dat het thema te vaak in de media komt, het vaak over het brede thema van seksuele en genderdiversiteit heeft. Enkele (hetero cisgender) respondenten met neutrale en

negatieve attitudes ten aanzien van non-binaire personen krijgen de indruk dat de groep heteroseksuele cisgender mensen geen aandacht meer krijgt of zelfs een minderheidsgroep wordt doordat minderheidsgroepen op vlak van seksuele oriëntatie en genderidentiteit aandacht krijgen. Hier speelt ook een bepaalde visie op seksuele oriëntatie en genderidentiteit mee, namelijk dat dit tot de privésfeer behoort en niet uitvergroot moet worden in de media (zie ook 1.3.18).

Voorbeeldfunctie

"[…] maar misschien missen we zo wel nog een boegbeeld daarvoor? Omdat dat wel gewoon altijd helpt, denk ik voor het begrip of wat kan je je daarbij voorstellen, denk ik dat dat echt voor veel mensen het tastbaar maakt. Of een film of een serie, ik ben nu ook aan het denken."
*- Eva**

Verder kenden bijna alle respondenten met positieve attitudes en één respondent met neutrale attitudes de (sociale) media een voorbeeldrol toe. Zij gaven aan het positief te vinden dat het thema non-binariteit belicht wordt. Dit zodat non-binaire personen zichzelf gerepresenteerd zien enerzijds, en anderzijds ter laagdrempelige sensibilisering van het bredere publiek dat in andere contexten niet onmiddellijk in contact zou komen met het thema. Enkele respondenten benoemen hierbij expliciet het belang van normalisering van een non-binaire identiteit: door non-binaire personen of karakters in de media te zien verschijnen, wordt duidelijk dat dit mensen zijn zoals ieder ander. Eva* vond specifiek dat er nood is aan een "boegbeeld" voor non-binaire personen om tastbaarder te maken voor het brede publiek wat non-binariteit inhoudt en begrip hiervoor te stimuleren. Geen enkele respondent met negatieve attitudes sprak op deze manier over de rol van de (sociale) media.

Soort berichtgeving

Tenslotte benoemen enkele respondenten ook het soort berichtgeving in de media. Enkele respondenten met positieve attitudes zeggen hierover dat ze het fijn (zouden) vinden als de non-binaire identiteit van de persoon in kwestie niet benoemd moet worden, omdat zij non-binaire personen zien als elk ander persoon en willen dat deze identiteit mee tot de norm kan behoren. Ook respondenten met een negatieve attitude verkiezen een representatie in de media waarbij de non-binariteit niet telkens benoemd wordt, maar verwoorden dit eerder vanuit een gevoel dat het thema te veel opgedrongen wordt. Zowel respondenten met negatieve als neutrale attitudes benadrukken het belang van objectieve, informatieve inhoud als non-binariteit een onderwerp is in de media. Sensationele berichtgeving, alsook berichtgeving die de moeilijkheden die non-binaire personen ervaren benadrukt, schrikt hen af.

Gespreksonderwerp

Naast persoonlijke contacten en (sociale) media, kwam ongeveer de helft van de respondenten ook in aanraking met het thema doordat het aan bod komt in gesprekken met anderen. Deze "anderen" zijn vooral partners, familieleden, vrienden en collega's. Ook in de onderwijscontext kwam het thema bij enkele respondenten aan bod, als student dan wel als leerkracht. Geen enkele respondent gaf aan

over het thema te spreken met diens kinderen, bij enkelen kwam het wel aan bod in gesprekken met (één van hun) ouders.

Deze gesprekken komen vooral voor naar aanleiding van media-items, gesprekken over inclusiviteit in een werkcontext of omdat de andere iemand kent die non-binair is. Isabelle, een respondent met positieve attitudes, gaf aan dat deze gesprekken meer invloed gehad hebben op diens attitude dan het opzoeken van informatie. Vooral respondenten uit de negatieve attitudegroep geven aan dat er onder vrienden eerder over gelachen dan over gesproken wordt. Onder respondenten met positieve attitudes gaan deze gesprekken inhoudelijk vooral over hoe een inclusieve (werk)omgeving te creëren, of over hoe correcte voornaamwoorden te gebruiken. Enkele respondenten met positieve attitudes merken daarnaast op dat er door collega's mee gelachen wordt, en dat men deze reactie ongepast vindt of niet goed weet hoe hiermee om te gaan.

Opmerkelijk is dat één respondent uit de neutrale attitudegroep ook benoemt dat die het thema actief in gesprekken aan bod laat komen met anderen, om zo op te komen voor de groep non-binaire personen en hen "gesterkt te doen voelen":

"Eerder spreken met andere mensen […] om op te komen [voor] die personen, voor hun rechten, en dat gewoon publiek te maken, [zo]dat zij zich daar zelf ook in hun eigen omgeving door gesterkt voelen, dan denk ik, als zij een goede achterban hebben, dat zij daar sneller, hopelijk, gaan voor uitkomen."
*- Maxime**

Informatie over non-binaire personen

"En waarom dat ik niet meer geef [wanneer in het interview gevraagd wordt om houding ten opzichte van non-binariteit te duiden op een schaal van -5 tot +5], dat is denk ik, allee voel ik, omdat ik er nog te weinig over weet. Dat denk ik dat mij tegenhoudt om een 5 te geven, bijvoorbeeld."
*- Bart**

Net zoals persoonlijk contact, blijkt informatie een belangrijke factor in het bepalen van iemands attitude ten opzichte van non-binaire personen. "Onbekend is onbemind" is een uitdrukking die vaak gebruikt werd: wat men niet kent ervaart men als negatief en onwetendheid wordt benoemd als oorzaak van onbegrip, terughoudendheid of zelfs afkeer. Dit merken sommige respondenten ook op bij mensen in hun omgeving. Velen benoemen dan ook dat informatie inwinnen hun attitude (positief) beïnvloed heeft of hun attitude in de toekomst nog positief zou kunnen beïnvloeden. De meeste respondenten lijken er dan wel op te rekenen dat de informatie tot bij hen komt (bv. via mediarepresentatie), eerder dan dat ze zelf actief informatie zouden opzoeken.

Definitie non-binariteit

De meeste respondenten hadden een definitie van non-binariteit die overeenkwam met de in dit onderzoek gehanteerde definitie (zie bijlage). Enkelen gaven aan de definitie opgezocht te hebben naar aanleiding van hun deelname aan de studie.

Enkele respondenten maakten expliciet het onderscheid met transgender personen of drag queens. Daarnaast benoemden sommigen ook de minder algemeen bekende niet-binaire genderidentiteiten, zoals genderfluïde en agender personen. Anderzijds bleek voor enkele respondenten het verschil met intersekse personen niet duidelijk. Dit verschil werd dan ook geduid door de interviewer, waarmee dit onderzoek zelf ook bijdroeg aan de kennis over non-binariteit.

Ondanks een vaak correcte definitie, hadden sommige respondenten met neutrale attitudes ook een beeld van “niet-weten” over non-binaire personen: men benoemt bijvoorbeeld dat non-binaire personen “niet goed weten of ze man of vrouw zijn”, dat ze “niet zeker zijn van hun zijn”, of dat ze “schipperen”.

Opzoeken van informatie

Voornamelijk respondenten met een positieve of neutrale attitude gaven aan al eens informatie opgezocht te hebben over het thema. Bij enkele respondenten was dit ter voorbereiding van hun deelname aan het onderzoek, maar velen zochten ook daarvóór al informatie op. Respondenten met positieve of neutrale attitudes verschillen van respondenten met negatieve attitudes in hun motivatie om informatie op te zoeken: bij deze laatste gaf de meerderheid aan dat dit enkel ter voorbereiding van het interview was. Hierin wordt een invloed van het onderzoek duidelijk: door deelname aan deze studie, gaan respondenten zich informeren over het onderwerp non-binariteit (zie ook verder onder 4.3.3).

“Dus je wilt er toch een beetje meer over te weten komen. En dan, gade een keer googelen, gade ne keer lezen wat het allemaal in, wat het juist inhoudt enzo. Dat had ik ervoor misschien, dat had ik ervoor [voor het onderzoek] zeker niet gedaan denk ik.”
*- Rik**

Respondenten zoeken informatie op omwille van verschillende redenen. Eén daarvan is, zoals hierboven aangegeven, naar aanleiding van hun deelname aan de studie. Andere redenen die werden aangegeven zijn uit nieuwsgierigheid, om beter te weten wat non-binariteit inhoudt, om naast een definitie ook persoonlijke verhalen van non-binaire personen te leren kennen, of om adequaat en sensitief taalgebruik te kunnen hanteren in de omgang met non-binaire personen.

Informatiebronnen

Wat betreft informatiebronnen die respondenten als betrouwbaar ervaren om meer te weten te komen over non-binariteit, viel een algemeen wantrouwen ten aanzien van sociale media en AI op. In

enkele interviews gaf men aan sociale media te gebruiken om de “droge” info die men elders zou vinden aan te vullen met persoonlijke verhalen van non-binaire personen zelf.

Daarnaast werden respectievelijk online zoekmachines (Google, Wikipedia, etc.), LGBTQIA+-organisaties en expertisecentra, journalistiek en wetenschappelijk onderbouwde bronnen (academische artikels en boeken, medische en universitaire websites, interviews met wetenschappers of hulpverleners) het meest benoemd als te vertrouwen informatiebronnen. Enkelen benoemden ook overheidswebsites als legitieme bron van informatie over non-binariteit. Tenslotte gaf een minderheid aan over het thema geleerd te hebben in hun hogere (studies als antropologie, psychologie, rechten, sociale wetenschappen) of middelbare (biologieles) opleiding.

De drie attitudegroepen vertrouwden in verschillende mate op verschillende informatiebronnen. Persoonlijke verhalen of LGBTQIA+-organisaties worden het vaakst als bron genoemd door personen met een positieve attitude, en minder door personen met een neutrale of met een negatieve attitude. Daarnaast vertrouwt de positieve groep het meest op journalistiek en het internet. De respondenten uit de negatieve groep die persoonlijke getuigenissen benoemen als informatiebron, geven ook aan dit de beste bron te vinden. Online zoekmachines en journalistieke bronnen worden het meest, en wetenschappelijke bronnen en de overheid het minst genoemd bij respondenten met een negatieve attitude. Bij de neutrale groep worden wetenschappelijke en online zoekmachines het vaakst vernoemd.

Twee respondenten uitten wantrouwen in de conventionele journalistieke media, vanuit het idee dat deze bronnen niet de (volledige) waarheid rapporteren. Opvallend was dat beide respondenten hier op een andere manier mee omgingen: Boris* (met positieve attitudes) verkoos meer internationale en alternatieve journalistieke bronnen, Maarten* (met negatieve attitudes) vertrouwde eerder op (naar diens ervaring ongefilterde) socialemediakanalen zoals YouTube.

Attitudes in omgeving

Verder merkten we op dat respondenten inschatten dat personen in hun dichte omgeving dezelfde houding ten opzichte van non-binaire personen hebben als zijzelf. Enkelen gaven aan dat dit logisch is, aangezien je je vrienden kiest op basis van je eigen waarden en normen. Collega’s en (schoon)familie hebben volgens respondenten dan ook het vaakst een andere houding tegenover het thema. Enkele respondenten wijten de negatievere houding van collega’s aan het feit dat er een “mannencultuur” heerst op de werkplek, andere respondenten wijten negatievere attitudes in familiekringen aan een generatieverschil. Anderzijds merkten sommige respondenten op dat ze geen zicht hebben op de attitudes van hun omgeving hieromtrent, aangezien non-binariteit vaak geen gespreksonderwerp is dat aan bod komt met familie of vrienden.

“Maar het is het is zo die, ga je dat onmiddellijk veroordelen en iets negatiefs aanhangen, of heb je gewoon eerder zoiets van ik ben neutraal want ik weet er eigenlijk niks over. Het is eerder die groep die zeer negatief zich uit, dat ik wel voel van daar zet ik mij echt van af, omdat ik voel van dit is een te, voor mij is dat een te grote basis persoonlijkheidstrek dat ik niet kan overeenkomen met zo iemand.”
*- Eva**

Bovendien heeft de meerderheid er geen probleem mee als iemand uit hun omgeving er een andere mening over non-binaire personen op nahoudt, hoewel sommige respondenten gesprekken over het thema vermijden met mensen waarvan ze weten dat ze er anders over denken. Marie*, een respondent met neutrale attitudes (maar een eerder negatieve houding in het interview) vindt het goed dat anderen er positiever tegenover staan, zodat non-binaire personen toch steun blijven vinden. Enkele respondenten met een positieve attitude geven wel aan dat een negatieve attitude bij vrienden een breekpunt zou zijn in de vriendschap.

Men heeft er vooral begrip voor wanneer anderen moeite hebben met talige aanpassingen en het concept non-binariteit niet helemaal begrijpen. De meeste respondenten vinden dat ongepaste opmerkingen niet door de beugel kunnen, maar sommigen geven aan hier niet altijd tegenin te (durven) gaan. Tegelijk geven sommige respondenten aan dat er onder vrienden soms gelachen wordt met/over het thema. Bij (fysieke of verbale) agressie trekken alle respondenten de grens, ook als ze zelf geen positieve attitude hebben.

4.3.3. Sociaal-historische context

Naast de niveaus van persoonlijke context en sociale relaties, kwamen ook factoren aan bod die op het sociaal-historische niveau te situeren zijn volgens de indeling van Albarracín en Shavitt[18]. Respondenten benoemden de huidige maatschappelijke situatie en wereldpolitiek, enkele sociodemografische kenmerken en de invloed van hun deelname aan het huidige onderzoek. De besproken (sub)thema's worden weergegeven in Tabel 18.

Tabel 18. Thema's en subthema's op niveau van sociaal-historische context

(Sub)thema's
Maatschappelijke situatie en wereldpolitiek
Sociodemografische invloed - Sociale klasse - Wooncontext - Professionele functie
Invloed van het onderzoek

Maatschappelijke situatie en wereldpolitiek

Enkele respondenten gaven aan dat de huidige wereldpolitiek en het maatschappelijke draagvlak een invloed hebben op hun attitudes. Enerzijds geven sommige respondenten over de verschillende attitudegroepen heen aan dat er andere prioriteiten zijn op dit moment, waardoor het thema non-binariteit momenteel niet op de maatschappelijke agenda staat/moet staan. Thema's als veiligheid, migratie, geweld en internationale conflicten worden hieromtrent benoemd. Anderzijds benadrukt de huidige maatschappelijke polarisering en verrechtsing voor enkele respondenten met positieve attitudes net de nood aan meer aandacht voor dit thema en vindt men het positief dat de groep non-binaire personen voor hun rechten opkomen te midden van een dergelijk maatschappelijk klimaat.

Sociodemografische invloed

Enkele respondenten gaven aan dat bepaalde sociodemografische gegevens zouden bijgedragen hebben aan de eigen attitudes ten opzichte van non-binariteit, of de attitudes van anderen zouden kunnen beïnvloeden. Specifiek werden sociale klasse, woonregio en professionele functie meermaals aangehaald. Belangrijk op te merken is dat men dit vooral voor de eerste twee elementen invult voor anderen, eerder dan vanuit de eigen ervaring te spreken. Mogelijks zijn deze elementen echter het onderzoeken waard in verder onderzoek (zie ook 5.3).

Sociale klasse

Enkele respondenten uit de neutrale en negatieve attitudegroepen uitten de veronderstelling dat personen behorend tot een lagere sociale klasse dan zijzelf negatiever ten opzichte van non-binaire personen en andere minderheidsgroepen zouden staan. Men veronderstelde dat deze personen weinig lezen, horen, weten en nadenken over deze thema's, en daardoor negatievere attitudes zouden hebben. Eén respondent koppelde dit ook aan een andere set van waarden en normen die volgens hem in andere sociale klassen zouden leven. Deze bevindingen suggereren dat het concept "sociale klasse" eerder gehanteerd werd door deze respondenten om een verzameling aan kenmerken aan te duiden met betrekking tot kennis van het onderwerp enerzijds en waarden en normen anderzijds. Het lijkt dus niet te gaan over de sociale positie an sich, maar over veronderstellingen horende bij sociale klassen. Een dergelijke inschatting van de attitudes van personen die behoren tot een lagere klasse dan de respondenten zelf, ging gepaard met een geloof in sociale dominantie en zegt bovendien dus mogelijks meer over hoe de respondenten naar sociale hiërarchie kijken dan over sociale klasse als bijdragende factor.

Wooncontext

Enkele respondenten linkten een positieve houding tegenover non-binaire personen aan het wonen in een (groot)stedelijke context, tegenover een eerder rurale woonregio. Dit kwam vooral aan bod in het spreken over attitudes van personen in hun omgeving, eerder dan dat respondenten de invloed van hun eigen wooncontext benoemden. Men redeneert dat het wonen in een (groot)stedelijke context zorgt voor meer contact met non-binaire personen, en in het algemeen met personen die anders zijn dan jezelf. Bovendien gaf één respondent aan dat er meer begrip en een meer open cultuur heerst in een stedelijke context.

Professionele functie

"En ik denk dat mijn rol als leidinggevende toen, dat dat wel ertoe bijgedragen heeft dat je automatisch anders omgaat met die mensen. Omdat, je kunt niet maken als leidinggevende om die mensen in de hoek te drummen of niet te appreciëren. Ze zijn aangenomen en het zijn werknemers zoals ook de andere werknemers. […] Dus je wordt automatisch een beetje verplicht om daar vlot mee om te gaan."

*- Bart**

Tenslotte gaven enkele respondenten aan dat hun beroep meespeelde in hun attitudes tegenover of omgang met non-binaire personen. Dit waren voornamelijk respondenten met positieve en neutrale attitudes, die een leidinggevende functie, een communicatiefunctie, een functie in personeelszaken of in het onderwijs hadden. Veerle* die in het onderwijs werkte, gaf het vak godsdienst waarin deze thema's aan bod komen. Respondenten gaven aan dat ze in deze functies vanuit hun professionele rol veel belang hechten aan gelijke behandeling en voldoende representatie van alle minderheidsgroepen, dus ook van non-binaire personen. Enkelen gaven ook aan te moeten tussenkomen wanneer werknemers ongepaste opmerkingen maakten over non-binaire collega's.

Invloed van het onderzoek

"Ja. Gezonde nieuwsgierigheid. En ook een beetje wetenschappelijke nieuwsgierigheid. […] Maar het menselijke aspect. Ja. Dat… Dat begrip zou ik dan toch wel willen uitbreiden, van mijn kant. Ik zou niet weten hoe. Maar dat is… Gewoon door het feit hieraan mee te doen. Het heeft sowieso al een positieve impact op mij gehad."
*- Pieter**

Een laatste factor die de attitudes van de respondenten ten opzichte van non-binariteit mee gevormd leek te hebben, is het huidige onderzoek zelf. In de literatuur wordt dit effect aangeduid met de term reactiviteit[56]. Door de vragenlijst in te vullen en deel te nemen aan het interview, waren veel respondenten bewuster bezig met het thema, zochten ze informatie op om zich voor te bereiden of kwam het thema aan bod in gesprekken met naasten. Daarnaast was ook tijdens het interview zelf een effect merkbaar: respondenten dachten iets langer na bij bepaalde vragen of veranderden van standpunt doorheen het interview. Niet enkel de interviewers merkten dit op; de respondenten zelf vermeldden soms ook spontaan het effect van hun deelname op hun attitudes.

4.3.4. Visies over beleidsmatige thema's

Naast factoren die de attitudes mogelijks mee vormen, werden in elk interview ook de standpunten over enkele beleidsmatige thema's bevraagd. Standaard werd naar de houding tegenover genderinclusieve registratie op officiële documenten en genderinclusieve toiletten gevraagd. Daarnaast werd ook gevraagd waaraan de respondent prioriteit zou geven mocht die over dergelijke beleidskeuzes mogen beslissen. Velen gaven hierbij aan sensibilisering, onderwijs en onderzoek belangrijk te vinden. Daarnaast benadrukten veel respondenten het belang van anti-discriminatiewetgeving en handhaving hiervan. Enkelen benoemen hierbij ook de impact van (veranderende) wetgeving op attitudes, met als voorbeeld de legalisering van het huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht. Hiermee maakt de overheid immers duidelijk hoe men in het eigen land omgaat met deze thema's, en daar neemt men een voorbeeld aan.

Genderaanduiding op officiële documenten

De meeste respondenten hadden een mening over de mogelijkheid tot genderinclusieve registratie op officiële documenten zoals de identiteitskaart. Bijna de helft van de respondenten uitte een

voorkeur voor een derde, genderneutrale optie naast de binaire keuzemogelijkheden M en V. Geen enkele respondent met negatieve attitudes gaf hier een duidelijke voorkeur aan. Opmerkelijk was dat meerdere respondenten (met positieve en neutrale attitudes) het idee hadden dat een derde genderneutrale optie reeds een mogelijkheid is. Bovendien had een aantal respondenten een voorkeur voor het weglaten van de genderaanduiding op de identiteitskaart, waarvan de helft respondenten met een negatieve attitude. Vooral respondenten met een negatieve attitude hadden geen uitgesproken voorkeur en gaven aan hier eerder neutraal in te staan: een verandering zou hen niet storen, of ze hadden er nog niet genoeg over nagedacht. Enkele respondenten met negatieve en neutrale attitudes gaven expliciet aan tegen een genderinclusieve registratie te zijn.

De redenen voor de verschillende opties zijn divers. Respondenten met neutrale en positieve attitudes die een extra genderneutrale optie verkiezen, geven vaak aan dat dit handiger zou zijn om de communicatie af te stemmen op de persoon in kwestie. De meest genoemde reden voor het weglaten van de genderaanduiding over de attitudegroepen heen is dat ze een vermelding van het geslacht of gender niet relevant vinden. Redenen om de binaire registratie te behouden zijn de medische relevantie, praktische gevolgen (voor bv. indeling in gevangenissen) en het idee dat de personen die hiervan gebruik zouden maken hier vooral aandacht mee willen bekomen.

Verder waren enkele respondenten bekend met een genderneutrale optie vanuit formulieren en vacatures, en hadden zij door deze gewenning ook weinig moeite met genderinclusieve registratie op officiële documenten. Een tweetal respondenten met positieve attitudes benoemden tenslotte het belang van inspraak van de non-binaire groep zelf: welke registratie verkiezen zij?

Genderinclusieve toiletten

Bijna geen enkele respondent had een probleem met genderinclusieve toiletten. Bij veel respondenten is de voorkeur voor één blok genderinclusieve toiletten ten opzichte van een derde toilet niet zo uitgesproken, maar de meesten zouden er geen probleem mee hebben als de toiletvoorzieningen gemengd zouden zijn. Dit geldt voor respondenten uit alle drie de attitudegroepen. Velen maken de vergelijking met toiletvoorzieningen op restaurant of op een vliegtuig, waar de toiletten ook vaak genderinclusief zijn – een situatie waar men geen probleem mee heeft. Voorstanders van één genderinclusieve sanitaire blok halen volgende redenen aan: het zou makkelijker zijn voor iedereen, inclusief kleine kinderen die met hun ouder van het andere gender meegaan; de wachtrijen worden korter voor vrouwen; naar het toilet gaan is een basisbehoefte van iedereen; bij lange wachtrijen gebruiken ook cisgender personen soms het andere toilet; een extra genderinclusief toilet voorzien vraagt verbouwingen en dus geld; een extra genderinclusief toilet zou kunnen misbruikt worden door mensen voor wie het niet bedoeld is.

Een kleine minderheid heeft de voorkeur voor een aparte genderinclusieve toiletvoorziening bovenop de bestaande binair ingedeelde toiletten. Zorgen over de veiligheid van vrouwen en kinderen, die in het gedrang zouden kunnen komen door cisgender mannen, zijn hiervoor de reden voor respondenten met negatieve attitudes. Opmerkelijk is dat deze reden vooral door mannen en slechts door één vrouw wordt gegeven; de meeste bevraagde vrouwen maken zich hier geen zorgen om. Andere redenen zijn een niet nader gespecifieerd ongemak bij vrouwen wanneer een man het toilet naast

hen gebruikt, of bij trans personen die een genderbevestigend gevoel halen uit het toilet gebruiken dat bij hun genderidentiteit hoort.

Ann*, een respondent met positieve attitudes ten opzichte van non-binariteit, geeft aan dat het overal toegankelijk maken van toiletvoorzieningen voor mensen met een beperking prioriteit heeft boven het genderinclusief maken van toiletten. Deze respondent had zelf geen beperking, maar had een werkervaring als persoonlijk assistent van een rolstoelgebruiker.

Onderzoek

"Dan denk ik dat je gewoon met die belangenvereniging rond tafel moet gaan zitten. En dat je gewoon ergens moet luisteren van oké, wat leeft er daar in die kringen? Wat leeft er daar? Wat is voor die mensen belangrijk? Wat is niet belangrijk? En dat je daar nogmaals een oefening moet maken van oké, hoe kunnen we het leven van die mensen aangenamer of toegankelijker maken? En zitten daar wins in hé, wat dan maatschappelijk eerder positief is dan negatief."
*- Lieven**

De helft van de respondenten gaf spontaan aan het positief te vinden dat dit onderzoek gevoerd werd, of vindt dat er meer onderzoek gevoerd moet worden naar dit thema. De andere respondenten maakten hier niet spontaan vermelding van. Enkele respondenten geven dan ook aan dat een eerste stap die zij zouden zetten als overheid zou zijn om de doelgroep te vragen naar wat zij nodig hebben, en beleidskeuzes daarop af te stemmen. Vooral respondenten met positieve attitudes halen dit meermaals aan en vinden dit dus erg belangrijk, maar ook respondenten met neutrale en negatieve attitudes benoemen het belang van onderzoek. Een specifiek thema waar respondenten onderzoek naar zouden doen, is de wenselijkheid van een genderinclusieve genderregistratie en impact hiervan op de doelgroep én de rest van de maatschappij.

Sensibilisering/onderwijs

Het merendeel van de respondenten gaf aan dat sensibilisering over non-binariteit bij het brede publiek voor een breder draagvlak en dus positievere attitudes zou kunnen zorgen en dat men hier als overheid op zou inzetten. Ook respondenten met negatieve attitudes haalden dit aan. Veel respondenten wijzen op de voorbeeldfunctie van de overheid en vinden dat sensibiliseringscampagnes zouden tonen dat de overheid dit thema belangrijk vindt. Zichtbaarheid van non-binaire personen in de media en informatie aangeboden door de overheid worden hieromtrent genoemd als strategieën. Velen weten echter niet hoe ze een sensibiliseringscampagne concreet zouden invullen, maar enkele respondenten benadrukken dat dit subtiel genoeg moet aangepakt worden.

Veel van de respondenten die sensibilisering belangrijk vinden, geven ook aan dat ze hier al mee zouden beginnen in het lager onderwijs. Vaak gaat het dan over het onderwijzen van het bredere LGBTQIA+-thema, inclusief vermelding van non-binariteit. Hier zijn eveneens alle drie de attitudegroepen vertegenwoordigd. Vooral respondenten met positieve en neutrale attitudes zijn van mening dat hoe vroeger men hiermee begint, hoe beter. Zo bereik je volgens hen immers een hele

generatie, en enkele respondenten geven aan dat kinderen van nature meer open staan voor diversiteit en het dus makkelijker is om hun attitudes op een positieve manier te laten ontwikkelen dan om bestaande attitudes te veranderen. Respondenten met negatieve attitudes vonden dat het thema pas in het secundair onderwijs aan bod moet komen en dat dit niet uitgebreid hoeft. Naast lessen over dit thema vindt Olivia*, een respondent met neutrale attitudes, het ook belangrijk dat er gendersensitieve steunfiguren aanwezig zijn op school.

"Dan moet ge tolerante mensen kweken in de scholen. En dat is dus, zo ik zeg, de kweekschool voor tolerantie. Volgens mij niet de ouders, want de ouders kunnen ook heel ouderwets zijn en zo. Maar dat is de school. Ik denk dat dat het aanspreekpunt is voor veel zaken. Dat is de school."
*- Olivia**

Bovendien halen sommigen aan dat de verantwoordelijkheid om deze informatie mee te geven niet bij ouders kan gelegd worden, omdat in veel gezinnen niet gesproken wordt over deze thema's. Er is dus volgens de respondenten een maatschappelijke verantwoordelijkheid en nood aan actief correcte informatie geven op school, zodat leerlingen naast info vanuit de thuiscontext en sociale media ook toegang hebben tot dit perspectief.

5. BESLUIT

Dit onderzoek had als algemene doelstelling om na te gaan in welke mate men in Vlaanderen vertrouwd is met de term “non-binair” en welke houding men aanneemt ten opzichte van het thema non-binariteit, non-binaire personen, en hun rechten. In opdracht van het Agentschap Binnenlands Bestuur vond een nulmeting plaats, i.s.m. Ipsos, die antwoord biedt op de vraag naar de huidige kennis en attitudes over verschillende aspecten m.b.t. non-binariteit en non-binaire personen in Vlaanderen. Naast een eerste beschrijvende analyse omtrent kennis en attitudes zoals opgetekend in deze nulmeting bij 1000 respondenten, gingen we na welke predictoren samenhangen met de attitudes. Tevens werd het meetinstrument geëvalueerd en hierbij opgeleverd, zodat dit in de toekomst voor herhaaldelijke metingen kan worden gebruikt.

In dit besluit beschrijven we de algemene bevindingen van beide onderzoeksluiken (5.1 en 5.2) en reflecties (5.3) en formuleren we tot slot enkele beleidsaanbevelingen (5.4).

5.1. Algemene bevindingen kwantitatief luik

In het partim over ‘bekendheid met de term’ blijkt dat ruim acht op de tien respondenten (82,3%) aangaven dat ze al eens van een non-binair persoon hebben gehoord, en slechts een minderheid (17,7%) hier nog nooit van gehoord had. Aan de groep die aangaf er al van te hebben gehoord (n=821) werd vervolgens gevraagd in welke mate ze weten wat een non-binair persoon is. In deze subgroep gaf ongeveer vier op de tien (42,7%) aan dit goed te weten, de helft (50,1%) zegt het ‘een beetje’ te weten, terwijl een kleine groep (7,2%) aangeeft niet te weten wat het betekent.

De respondenten die ooit van non-binaire personen hadden gehoord én die aangaven (een beetje) te weten wat een non-binair persoon is, gaven grotendeels een nauwkeurige omschrijving van een non-binair persoon. Slechts 2,1% moest aangeven dat hun begrip niet overeenkwam met de gepresenteerde uitleg. Respondenten met een gevorderd opleidingsniveau gaven significant vaker een passende definitie.

Dit betekent dat van de 1000 respondenten, 748 personen (bijna driekwart) van de term non-binariteit hadden gehoord én de betekenis ervan correct konden inschatten. Bij ongeveer een kwart van de respondenten ontbreekt daarentegen zowel bekendheid met de term als een correct begrip van de betekenis ervan. Deze vaststelling is opmerkelijk omdat zij erop wijst dat een begrip dat lange tijd voornamelijk binnen gespecialiseerde, academische of LGBTQIA+-contexten werd gebruikt, inmiddels een aanzienlijke bekendheid heeft verworven binnen de algemene bevolking. De combinatie van hoge bekendheid en correct begrip suggereert dat het concept van non-binariteit in belangrijke mate is doorgedrongen tot het maatschappelijk bewustzijn.

In het volgende luik werd gepolst of men iemand kent die non-binair is. Ongeveer drie vierde (72,6%) van alle respondenten kent geen non-binaire persoon. Gekeken naar verschillen voor opleiding, geslacht en leeftijd zien we dat respondenten met een basis opleidingsniveau significant minder vaak een non-binair persoon kennen, en dat hoe ouder de respondent is, hoe groter de kans wordt dat deze geen non-binair persoon kent. Gezien de relatief recente groei in maatschappelijke zichtbaarheid van de doelgroep, was te verwachten dat de kans om een non-binair persoon te

kennen daalt naarmate de persoon ouder is. Opvallend is dat hetzelfde geldt voor lager opleidingsniveau.

Voor het presenteren van een definitie, gaf slechts 1,0% van de respondenten aan zich als non-binair te identificeren. Nadat een definitie gegeven was, steeg de herkenning licht naar 3,1%. Dit kan erop wijzen dat de groep non-binaire personen in de samenleving onderschat wordt, en dat niet elke non-binaire persoon deze term gebruikt om zichzelf te beschrijven omdat men er niet vertrouwd mee is. Er zijn ook andere verklaringen mogelijk (bv. verschil in vraagstelling/zelflabeling of een definitie-/begripseffect). Dit is geheel in overeenkomst met het eerder kennis- en attitude onderzoek over intersekse waar dezelfde bevinding gold[28].

Attitudes ten opzichte van non-binariteit werden onderzocht aan de hand van een zelf gecreëerde vragenlijst bestaande uit 16 items. Factoranalyse liet drie factoren zien, nl. acceptatie van non-binaire personen, kritiek op maatschappelijke aandacht voor non-binariteit, en persoonlijk ongemak en stereotypering. De attitudes variëren over vrijwel de volledige schaal (0–60), maar concentreren zich voornamelijk rond het midden- tot hogere scorebereik. De gemiddelde score bedraagt 35,14 (SD = 12,54) en de mediaan 35, wat wijst op een overwegend licht positieve attitude binnen de steekproef. De relatief grote spreiding geeft echter aan dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen respondenten in hun houding ten opzichte van non-binaire personen en hun rechten.

Op itemniveau viel op dat de respondenten vrij positief en ondersteunend zijn ten opzichte van non-binaire personen (bv. "*Als ik wist dat iemand non-binair was, zou ik die persoon proberen te vermijden")*, maar minder ten opzichte van beleid dat de genderbinariteit als maatschappelijke norm ter discussie zou stellen (bv. *"Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan"*).

Verder zien we wat betreft de beleidsmaatregelen inzake geslachtsregistratie dat respondenten opvallend vaker akkoord gaan met het invoeren van een derde keuzemogelijkheid op officiële documenten (34% helemaal of eerder mee eens, 29,1% neutraal en 36,9% eerder tot helemaal niet mee eens) dan met het weglaten van de vermelding van geslacht (23,7% helemaal of eerder mee eens, 29% neutraal en 47,3% eerder tot helemaal niet mee eens). Dit is in contrast met recente Belgische bevindingen waaruit blijkt dat de non-binaire doelgroep zelf meer voorstander is van het weglaten van deze notatie (76,2 %) dan van het opnemen van een derde keuzemogelijkheid (61,6%)[26]. Dit kan begrepen worden vanuit de levenservaringen van non-binaire personen, voor wie het verstrekken van informatie over geboortegeslacht of genderidentiteit tot lastige situaties kan leiden, terwijl dit voor cisgender personen niet noodzakelijk het geval is. Om na te gaan in welke mate dergelijke vragen als problematisch worden ervaren, kan gekeken worden naar de non-respons op deze items. Geen enkele respondent gaf bij de vraag naar de genderidentiteit aan deze niet te willen beantwoorden; bij de vraag naar het geboortegeslacht was dit slechts voor één respondent het geval. Uit de Eurobarometer[19] bleek dat 63% voor het anoniem verstrekken was van informatie over genderidentiteit bij een volkstelling of statistisch onderzoek, als dat zou kunnen helpen om discriminatie in België tegen te gaan (34% was tegen en 3% wist niet).

Er werd geen significante relatie gevonden tussen attitudes ten aanzien van non-binariteit en leeftijd, opleidingsniveau, regio, het behoren tot een etnisch-culturele minderheid, een transgender of een non-binaire persoon zijn, het hebben van een intersekse variatie, neurodivergentie, socio-

economische status, of scores op de schaal Status Quo Conservatisme (de voorkeur voor traditie en stabiliteit in plaats van progressieve hervormingen of radicale verandering). Deze variabelen waren in de univariate analyses niet gecorreleerd met de attitudeschaal.

Verschillende kenmerken, zoals geslacht, religie, migratieachtergrond, seksuele oriëntatie, het hebben van een beperking, zelfwaardering, genderopvattingen, sociale dominantie en een non-binaire persoon kennen, bleken aanvankelijk samen te hangen met attitudes tegenover non-binaire personen. Wanneer deze factoren echter gezamenlijk werden beschouwd, bleken sommige verbanden niet langer zelfstandig van betekenis. Zo bleek een positievere attitude onder personen die al van non-binaire personen hadden gehoord of een non-binair persoon kenden uiteindelijk verklaard te worden door andere, sterkere factoren. Hetzelfde gold voor genderidentiteit, religiositeit, het hebben van een beperking en sociale wenselijkheid.

Het **finale model** verklaarde 74,3% van de variantie in attitudes en omvatte de volgende significante voorspellers: geboortegeslacht, migratieachtergrond, het hebben van een LGB*-oriëntatie, genderopvattingen, zelfwaardering, en sociale dominantie. Respondenten met een mannelijk geboortegeslacht, een migratieachtergrond, een heteroseksuele (niet-LGB*) oriëntatie, meer binaire en minder genderdiverse overtuigingen (Gender Beliefs), een hogere zelfwaardering (Self Esteem) en overtuigingen die sociale ongelijkheid en hiërarchie onderschrijven (sociale dominantie), rapporteerden significant negatievere attitudes t.o.v. non-binariteit.

De bevindingen van deze studie sluiten in belangrijke mate aan bij bestaande literatuur over attitudes ten aanzien van transgender en non-binaire personen. In lijn met eerder onderzoek stellen wij vast dat respondenten met een mannelijk geboortegeslacht significant negatievere attitudes rapporteren. Dit is consistent met eerdere empirische studies waarin mannen systematisch hogere niveaus van transnegativiteit vertonen dan vrouwen[57]. Daarnaast bevestigen onze resultaten dat seksuele oriëntatie een relevante predictor is, waarbij heteroseksuele respondenten negatievere attitudes rapporteren dan LGB*-personen. Dit komt overeen met meta-analytisch bewijs dat seksuele oriëntatie een robuuste determinant vormt van attitudes ten aanzien van transgender en genderdiverse groepen[58].

Verder tonen onze resultaten het belang aan van gendergerelateerde overtuigingen. Respondenten die meer binaire en minder genderdiverse overtuigingen aanhangen, rapporteren significant negatievere attitudes ten aanzien van non-binariteit. Dit sluit nauw aan bij eerder onderzoek waarin traditionele genderideologie, gender essentialisme en rigide genderrolopvattingen sterke voorspellers blijken van transnegativiteit[57,58]. Recente studies suggereren bovendien dat net deze binaire denkpatronen een bijzonder belangrijke rol spelen in attitudes specifiek ten aanzien van non-binaire personen, gezien hun identiteiten expliciet afwijken van de binaire gendernorm (bijv. nieuwe studie rond percepties van non-binaire personen en gendernormen[59]).

Daarnaast bevestigt deze studie het belang van bredere ideologische overtuigingen. In overeenstemming met de literatuur blijkt sociale dominantie-oriëntatie (SDO) een significante predictor van negatievere attitudes, wat aansluit bij onderzoek dat aantoont dat hiërarchisch en ongelijkheidsgericht denken samenhangt met meer negatieve attitudes ten aanzien van genderdiverse groepen[57,58]. Recente studies benadrukken bovendien dat dergelijke ideologische

factoren vaak deel uitmaken van bredere conservatieve waardepatronen die systematisch samenhangen met transnegativiteit.

Wat betreft zelfwaardering (self-esteem) tonen onze resultaten een positieve associatie met negatievere attitudes, wat minder eenduidig is in vergelijking met eerdere bevindingen. Meta-analytisch onderzoek suggereert namelijk dat zelfwaardering geen consistente of sterke predictor is van vooroordelen ten opzichte van trans personen[58]. Dit wijst erop dat de rol van zelfwaardering mogelijk contextafhankelijk is of interageert met andere psychosociale factoren, wat verdere studie vereist.

Ten slotte werd in het onderzoek een verband vastgesteld tussen non-binaire personen en het hebben van een migratieachtergrond. Deze bevinding moet echter met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. De bevraging bracht namelijk niet in kaart wat respondenten precies onder een migratieachtergrond verstonden. Daardoor kan deze categorie zeer uiteenlopende groepen omvatten, waaronder personen die afkomstig zijn uit buurlanden zoals Nederland of Luxemburg en in België wonen, mensen uit andere Europese landen of daarbuiten. Daarnaast werd geen verband gevonden met het behoren tot een etnisch-culturele minderheid, religiositeit of het belang dat men aan religie hecht. De rol van migratieachtergrond is nog beperkt onderzocht in de bestaande literatuur. Mogelijk heeft migratieachtergrond geen rechtstreekse invloed op attitudes ten aanzien van non-binaire personen, maar hangt deze variabele samen met onderliggende sociaal-culturele factoren. Zo kunnen verschillen in socialisatie of culturele normen omtrent gender en seksualiteit gedeeltelijk verklaren waarom attitudes tussen groepen variëren.

Samengevat bevestigt deze studie dat attitudes ten aanzien van non-binariteit in belangrijke mate worden gekleurd door een combinatie van demografische kenmerken (geslacht, seksuele oriëntatie, migratieachtergrond), cognitieve schema's (gender beliefs) en ideologische overtuigingen (sociale dominantie). Deze bevindingen versterken het bestaande bewijs dat negatieve attitudes ten aanzien van genderdiverse groepen geworteld zijn in zowel individuele verschillen als bredere normatieve en ideologische kaders.

5.2. Algemene bevindingen kwalitatief luik

De thematische analyse van de 26 diepte-interviews toont aan dat attitudes tegenover non-binaire personen worden gevormd door een gelaagd samenspel van persoonlijke, relationele en sociaalhistorische factoren.

Een centrale vaststelling van dit kwalitatieve onderzoeksluik is dat informatie en persoonlijk contact aangehaald worden als belangrijke factoren die attitudes ten opzichte van non-binaire personen (kunnen) beïnvloeden. Verrassend veel respondenten in de steekproef hadden (ooit) contact met een non-binair persoon, wat echter ook kan verklaard worden door een selectie-bias: net mensen die een non-binair persoon kennen, zijn mogelijks gemotiveerder om deel te nemen aan deze studie.

Respondenten geven aan dat onbekendheid naar hun gevoel leidt tot terughoudendheid of negatieve gevoelens, wat treffend wordt samengevat in de vaak aangehaalde uitdrukking "onbekend is onbemind". Bovendien blijken respondenten in te schatten dat persoonlijk contact vooroordelen kan

wegnemen. Zowel het opzoeken van informatie als het ontmoeten van non-binaire personen kunnen volgens de respondenten attitudes versoepelen en begrip vergroten. Dit spreekt de kwantitatieve bevinding dat deze factoren geen voorspellende waarde hebben in het finale model tegen en wijst erop dat hier mogelijks andere factoren onder liggen, die respondenten niet spontaan in verband brengen met contact of informatie. Hoewel vaak wordt aangenomen dat onbekendheid aanleiding geeft tot vooroordelen en dat meer kennis automatisch leidt tot meer begrip en acceptatie, wijst recent onderzoek op een genuanceerder beeld. Educatieve interventies blijken niet altijd duurzame attitudeveranderingen te veroorzaken, terwijl ideologische factoren zoals sociale dominantieoriëntatie, autoritarisme en bestaande wereldbeelden vaak sterkere voorspellers zijn van attitudes tegenover minderheidsgroepen dan feitelijke kennis alleen[60–64].

Wat niet aan bod kwam in het kwantitatieve luik maar wel uit de kwalitatieve data bleek, is dat veel respondenten onzekerheid ervaren over het gebruik van correcte aanspreekvormen, wat vooral bij neutrale en negatieve attitudegroepen een remmende factor vormt.

Uit bovenstaande bevindingen van het kwalitatieve luik zou de aanbeveling kunnen volgen om contact met non-binaire personen te bevorderen. Zoals eveneens blijkt uit de interviews en bevestigd wordt in de literatuur[65–67] is empathie een belangrijke factor die bevorderd kan worden door contact en die op zijn beurt discriminatie tegengaat[68]. Enerzijds is het dus goed in te zetten op interventies die (online)[69] persoonlijk contact met non-binaire personen mogelijk maken of stimuleren, zoals door sommige respondenten ook expliciet gevraagd werd. Als we de kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen, die elkaar tegenspreken wat betreft contact en kennis, echter naast elkaar leggen, valt verder te onderzoeken of contact en informatie positieve attitudes inderdaad kunnen bevorderen.

Empathie kan anderzijds echter ook bevorderd worden aan de hand van verhalen, zoals in diverse media (films, boeken, journalistiek, representatie van de groep zelf)[68]. Onderzoek[70–72] toont aan dat het verhaal niet te luchtig mag zijn maar de (soms moeilijke) situatie van non-binaire personen beter op een realistische en genuanceerde wijze afbeeldt om effect te hebben. Enkele respondenten bevestigden dit, anderen gaven echter aan dat de negatieve of “moeilijke” bijklank in media-items een averechts effect had. Mogelijks wordt dit verklaard doordat deze respondenten vooral nieuwsitems over discriminatie van non-binaire personen zagen, terwijl onderzoek het belang van narratieven die verteld worden vanuit de ik-persoon benadrukt. Op die manier kan de kijker/lezer zich immers makkelijker identificeren met de groep over wie het verhaal gaat[73]. Momenteel worden non-binaire personen echter vaak (te) vereenvoudigd voorgesteld[3,4].

Ook mediarepresentatie blijkt een rol te spelen in de attitudevorming, maar hier zien we in huidig onderzoek een dubbelzinnig effect. Hoewel veel respondenten de toegenomen zichtbaarheid van non-binariteit als positief ervaren en dit voor hen ook bijdraagt aan een positieve attitude, beschouwen anderen de media-aandacht als disproportioneel of “opgedrongen”. Dit geeft het thema voor deze laatste groep een negatieve bijklank. Ook bestaande literatuur bevestigt dat deze zichtbaarheid kan bijdragen aan maatschappelijke erkenning, maar niet bij iedereen genuanceerde beeldvorming bevordert door de vaak vereenvoudigde en stereotiepe representatie[3]. Dit subjectieve gevoel van overrepresentatie staat echter in contrast met de ervaring van enkele andere respondenten. Zij schatten in vaker met het thema in aanraking te komen, maar ervaren het niet als dominant. Mediarepresentatie is vaak een aanleiding om het over non-binariteit te hebben met

anderen. Op die manier kan mediarepresentatie een dubbel effect hebben op de attitudes: in een eerste tijd door de representatie zelf, en in een tweede tijd doordat het op die manier een gespreksonderwerp wordt.

Naast informatie, persoonlijk contact en mediarepresentatie blijkt dat factoren op het individuele niveau zoals bestaande genderopvattingen, de houding ten opzichte van andere minderheidsgroepen, opvoeding en persoonlijkheidskenmerken eveneens vormend zijn voor de attitude ten opzichte van non-binariteit. Traditionele gendernormen en een geloof in sociale dominantie komen vooral voor bij respondenten met negatieve attitudes. Deze factoren werden ook in het kwantitatieve luik gevonden en zijn dus de factoren waar volgens dit onderzoek op kan ingezet worden om attitudeverandering te bekomen. Het bespreekbaar maken van deze thema's in het (vroege) onderwijs kan hier een krachtige rol in spelen, zoals ook aangegeven door de respondenten.

Respondenten met positieve attitudes benadrukken daarentegen vaker empathie, openheid en het belang van gelijkwaardigheid van alle minderheidsgroepen. Ook in de literatuur wordt het belang hechten aan dergelijke waarden aangegeven als mogelijke beïnvloedende factor[23]. Voor respondenten met positieve attitudes spelen bepaalde vormende levenservaringen eveneens mee, waar dit minder het geval was voor respondenten met negatieve attitudes. In tegenstelling tot de kwantitatieve resultaten, maar in lijn met eerder onderzoek[23], suggereren enkele respondenten dat ouder worden bijgedragen heeft aan een meer accepterende houding. De impact van een lage zelfwaarde werd evenwel in beide luiken van de studie gevonden. In analogie met wat één van de respondenten zei, kan een verklaring hiervoor zijn dat men hierdoor meer empathie heeft met personen die niet door iedereen aanvaard worden.

Ook de sociale omgeving speelt een significante rol. Attitudes worden beïnvloed door gesprekken met partners, vrienden, familie en collega's, die er volgens de respondenten veelal dezelfde houding op nahouden of waarvan men het niet weet. De grootste verschillen met de eigen attitudes ervaart men bij collega's en (schoon)familie, waarbij vaak een generatieverschil aanwezig is. Opvallend genoeg wijten enkele respondenten de negatievere attitudes bij collega's aan de "mannencultuur" op de werkvloer. Deze respondenten schatten dus overeenkomstig aan de kwantitatieve resultaten in dat mannen negatiever staan ten opzichte van non-binaire personen. Aangezien enkele respondenten aangaven niet te weten hoe ze kunnen reageren op ongepaste opmerkingen van anderen, zou een omstaandertraining of leidraad kunnen aangeboden worden. Het blijkt echter belangrijk om hierbij op te letten voor het induceren van handelingsangst.

Tenslotte blijken in de kwalitatieve bevraging de huidige maatschappelijke situatie, enkele sociodemografische kenmerken (professionele functie, wooncontext en sociale klasse) en het onderzoek zelf een invloed te hebben gehad op de attitudes van respondenten. In tegenstelling tot de inschatting van respondenten dat het wonen in een stedelijke (vs. plattelands-)context en de sociale klasse waartoe men behoort een invloed zouden hebben op attitudes, werd dit niet gereflecteerd in de kwantitatieve resultaten. Verschillende deelnemers gaven tenslotte aan dat zij door hun deelname meer zijn gaan nadenken over non-binariteit of actief informatie zijn gaan opzoeken. Dit wijst op een vorm van actie-onderzoek waarbij deelname leidt tot reflectie, informatie-inwinning en soms tot attitudeverschuiving. Dit effect wordt in de wetenschappelijke literatuur ook wel reactiviteit genoemd[56].

Concluderend tonen de resultaten dat attitudes tegenover non-binaire personen niet louter individueel bepaald zijn, maar ingebed zijn in bredere sociale, culturele en informatieve contexten. De kwalitatieve bevindingen onderstrepen het belang van toegankelijke informatie, gedifferentieerde mediarepresentatie en mogelijkheden tot persoonlijk contact als hefbomen voor het bevorderen van begrip en inclusie. Beleidsmatig wijzen respondenten uit alle attitudegroepen op de nood aan sensibilisering, educatie en structurele maatregelen die bijdragen aan een maatschappelijk klimaat waarin non-binaire personen zich erkend en ondersteund voelen. Deze beleidsaanbevelingen worden ook meer ondersteund door het samenspel van de kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen van huidig onderzoek. Het draagvlak voor bijvoorbeeld genderinclusieve registratie op identiteitsdocumenten en genderinclusieve toiletten bleek tenslotte groot, met enkele respondenten die zelfs dachten dat de genderneutrale registratie-optie al mogelijk was.

5.3. Kernbevindingen, reflecties en aanbevelingen voor verder onderzoek

Dit onderzoek vormt de eerste meting in Vlaanderen naar de huidige kennis en attitudes met betrekking tot non-binariteit en non-binaire personen. In deze afsluitende paragraaf formuleren we enkele kernbevindingen, reflecties en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.

Een eerste opvallende bevinding betreft de discrepantie tussen kwantitatief gemeten attitudes en de houding die respondenten vertoonden tijdens de interviews. Bij sommige respondenten kwamen de kwalitatieve bevindingen niet overeen met hun attitudescore: drie respondenten leken tijdens het interview duidelijk positiever, terwijl één respondent net negatiever overkwam dan verwacht op basis van de attitudescore. Dergelijke discrepanties tussen kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen zijn niet uitzonderlijk binnen mixed-methods onderzoek en worden onder meer verklaard door verschillen in context, interpretatie en meetinstrumenten[74,75].

Verschillende factoren kunnen deze discrepanties helpen verklaren. Een eerste mogelijke verklaring is sociale wenselijkheidsbias, waarbij respondenten hun antwoorden afstemmen op wat zij als sociaal aanvaardbaar beschouwen. Deze bias vormt een gekende bedreiging voor de validiteit van zowel survey- als interviewdata. Onderzoek toont bovendien aan dat de aanwezigheid van een interviewer of andere personen tijdens het interview, evenals de relatie tussen interviewer en respondent en de perceptie van sociale normen, de kans op sociaal wenselijke antwoorden kan vergroten[76,77].

Deze redenering biedt echter geen volledige verklaring voor alle vastgestelde discrepanties. In het geval van de respondent die zich negatiever uitte tijdens het interview, kan net een omgekeerd mechanisme spelen. Mogelijk voelde deze persoon zich in de interviewsituatie voldoende veilig om meer authentieke attitudes te uiten. De mate waarin sociale wenselijkheid optreedt is immers contextafhankelijk en varieert afhankelijk van de ervaren veiligheid en de opgebouwde vertrouwensrelatie tijdens het interview[76].

Daarnaast kan ook de aard van het onderzoek zelf een verklaring bieden. Deze studie vertoont kenmerken van actie-onderzoek, waarbij participatie aan het onderzoek invloed kan hebben op de attitudes van respondenten. Er kan sprake zijn van reactiviteit: het fenomeen waarbij individuen hun gedrag, cognities of attitudes aanpassen doordat zij zich bewust zijn van het feit dat zij onderzocht worden[56]. In kwalitatief onderzoek kan dit ertoe leiden dat respondenten tijdens of na de

dataverzameling beginnen reflecteren over het thema en hun standpunten (tijdelijk) bijstellen. Dit sluit aan bij de bevinding dat verschillende respondenten aangaven door hun deelname meer te zijn gaan nadenken over het thema. Sommigen zochten bijkomende informatie op over non-binariteit, terwijl anderen bewuster stil stonden bij berichtgeving of zich actiever probeerden in te leven in de ervaringen van non-binaire personen.

Tot slot bleek uit de ervaringen van de onderzoekers dat respondenten niet steeds eenduidig konden worden gelinkt aan de vooraf bepaalde attitudegroepen (positief, neutraal of negatief) op basis van de statistische verdeling van de attitudeschaal. Deze discrepantie onderstreept de noodzaak tot voorzichtigheid bij de interpretatie van louter kwantitatieve data en ondersteunt de aanbeveling om in toekomstig attitudeonderzoek gebruik te blijven maken van mixed-method benaderingen.

Surveyonderzoek kan relatief snel worden uitgevoerd, zeker wanneer gebruik wordt gemaakt van kwalitatief sterke vragenlijsten en samenwerking met marktonderzoeksbureaus. De meerwaarde van diepte-interviews, die aanzienlijke tijd en inspanning vergen zowel tijdens de dataverzameling als bij de verwerking en analyse, ligt in het helpen vatten van een dieper begrip van de gevormde attitudes, dat op hun beurt het ontwikkelde meetinstrument weer kan helpen evalueren. Respondenten gaven aan dat zij interviews ervaarden als aangenamer, meer reflectief en waarheidsgetrouwer dan vragenlijsten. Zij waardeerden in het bijzonder de mogelijkheid om hun antwoorden te nuanceren, eerdere antwoorden te heroverwegen en numerieke scores toe te lichten. De interactieve rol van de interviewer werd hierbij als een belangrijke meerwaarde ervaren[75].

Hoewel bevindingen uit kwalitatief onderzoek niet geschikt zijn om veralgemeende conclusies uit te trekken, kunnen ze wel aanleiding geven voor vervolgonderzoek ter validatie en uitdieping. Uit de resultaten van het kwalitatieve luik van dit onderzoek nemen we specifiek de volgende aanbevelingen voor volgend onderzoek mee:

- Het verder specifiëren of en hoe contact en kennis enerzijds, en factoren op het persoonlijke niveau als genderopvattingen, zelfwaardering en een geloof in sociale dominantie samenhangen;
- De invloed van zelfwaardering valideren en onderzoeken op welke manier dit bijdraagt aan attitudes ten opzichte van non-binaire personen. Geldt dit bijvoorbeeld in beide richtingen, namelijk een lage zelfwaarde zorgt voor positievere attitudes én een hoge zelfwaarde zorgt voor negatieve attitudes?;
- Het verder uitdiepen van de effecten van verschillende soorten beeldvorming in de media;
- Interventie-onderzoek ter validering van de huidige conclusie dat het vroeg en op maat bespreekbaar maken van thema's als gender(opvattingen) en gelijke kansen positieve attitudevorming kan bevorderen;
- Het verder onderzoeken van de mogelijke invloed van (stedelijke) wooncontext of sociaal-economische situatie, zoals verondersteld door enkele respondenten.

Het is belangrijk te onderlijnen dat attitudes steeds moeten worden geïnterpreteerd binnen hun bredere politiek, economische en maatschappelijke context. Attitudeveranderingen dienen holistisch begrepen te worden als het resultaat van een samenspel van persoonlijke, sociaal-culturele en historische factoren[18]. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat interventies in sociale normen, zoals beleidsmaatregelen of discoursveranderingen, attitudes kunnen beïnvloeden[78]. Zoals bleek uit het

literatuuronderzoek, werd door onze participanten bevestigd dat hun attitudes (mee) verschoven door wetgevende veranderingen. Om dergelijke evoluties adequaat te monitoren, is het aangewezen om systematische vervolgmetingen uit te voeren. Deze nulmeting biedt daarbij een waardevolle referentie en maakt het mogelijk een robuust meetinstrument te ontwikkelen dat ook in de toekomst kan worden ingezet.

De betrokkenheid van een begeleidingscommissie heeft een duidelijke meerwaarde gehad voor dit onderzoek. De commissie droeg bij aan de versterking van de wetenschappelijke kwaliteit door kritische reflectie op onderzoeksopzet, uitvoering en rapportering. Daarnaast werd de onafhankelijkheid en objectiviteit van het onderzoek mee bewaakt, onder meer via aandacht voor mogelijke bias en belangenconflicten[79]. Dankzij de multidisciplinaire samenstelling kon het onderzoek rekenen op brede inhoudelijke en praktijkgerichte expertise, wat de relevantie en toepasbaarheid van de resultaten versterkte. De commissie vervulde bovendien een belangrijke rol in de opvolging en bijsturing van het onderzoeksproces, wat bijdraagt aan een kwaliteitsvolle uitvoering[80,81]. Ten slotte heeft de begeleidingscommissie het draagvlak en de impact van het onderzoek verhoogd, onder meer door samenwerking te stimuleren en de verspreiding van resultaten te ondersteunen[80].

Naast de sterktes van het onderzoek, dienen ook enkele beperkingen te worden benoemd. Voor het kwantitatieve luik betreft het een eenmalige steekproef, gerekruteerd via het online Ipsos I-Say panel. De steekproef omvatte geen deelnemers jonger dan 18 jaar, waardoor inzichten in de kennis en attitudes van adolescenten ontbreken. Wel werd gewerkt met streefpercentages om representativiteit te benaderen voor geslacht, leeftijd en provincie. Niettemin dienen we te erkennen dat er bij online panels steeds enige mogelijke selectiviteit op andere kenmerken ontstaat.

Voor het kwalitatieve luik is het belangrijk te erkennen dat deelnemers uit vernoemd I-Say panel random geselecteerd werden uit drie groepen op basis van hun attitudes, en werden uitgenodigd voor deelname, waar ze zich vrijwillig voor aanmeldden. Dit kan geleid hebben tot een oververtegenwoordiging van respondenten met een positievere attitude, een mogelijkheid die ook door deelnemers zelf werd aangehaald. Desondanks werd na drie samplingrondes een relatief evenwichtige verdeling bekomen. Daarnaast namen bijna dubbel zoveel vrouwen als mannen deel aan de interviews, een bevinding die aansluit bij eerder onderzoek naar genderattitudes[82].

5.4. Beleidsaanbevelingen inzake genderdiversiteit - Advies voor de Vlaamse overheid

Op basis van voorliggend onderzoek identificeren we enkele duidelijke beleidsprioriteiten. Respondenten benadrukken het belang van een evenwichtige combinatie van structurele maatregelen, sensibilisering en participatie van de doelgroep. Onderstaande aanbevelingen vertalen deze inzichten naar concrete beleidsopties voor de Vlaamse overheid. Een coherent beleid dat deze aanbevelingen combineert, kan bijdragen tot zowel een verhoogde levenskwaliteit van non-binaire personen als een breder maatschappelijk draagvlak.

Hervorming van genderregistratie

Er is een duidelijke brede steun voor een meer inclusieve en flexibele aanpak van genderregistratie op officiële documenten in dit onderzoek op te merken.

Aanbevelingen:

- Er is duidelijk een algemeen draagvlak voor hervorming van registratie, maar de precieze oplossing kent een verschil in draagvlak tussen de algemene bevolking versus de wensen of voorkeuren van de doelgroep van non-binaire personen zelf. Verdere duiding over voor- en nadelen van beide pistes lijkt aanbevolen om het draagvlak te vergroten.
- Hanteer een gedifferentieerde aanpak, waarbij registratie enkel behouden blijft in domeinen waar dit aantoonbaar relevant is (bv. medische of veiligheidscontexten).
- Voorzie een structureel participatiekader waarin non-binaire personen betrokken worden bij beleidskeuzes rond registratie.

Inclusieve sanitaire infrastructuur

Respondenten staan overwegend positief tegenover genderinclusieve sanitaire voorzieningen, mits aandacht voor praktische en sociale bezorgdheden.

Aanbevelingen:

- Stimuleer de ontwikkeling van genderinclusieve sanitaire blokken in publieke en semipublieke infrastructuur.
- Vermijd waar mogelijk de creatie van afzonderlijke derde voorzieningen en kies voor geïntegreerde oplossingen (universeel ontwerp).
- Neem toegankelijkheid voor personen met een beperking expliciet mee als randvoorwaarde.
- Ontwikkel richtlijnen voor veilige en inclusieve inrichting, met aandacht voor percepties van privacy, veiligheid en comfort.
- Voorzie financiële en technische ondersteuning voor aanpassingen in bestaande infrastructuur.

Sensibilisering en maatschappelijke beeldvorming

Een groot draagvlak voor genderdiversiteit wordt gezien als cruciale voorwaarde voor succesvol beleid. De voorspellende waarde van genderopvattingen en sociale gelijkheid tussen groepen zijn duidelijk sturende principes in de ontwikkeling van attitudes. Niet het vergroten van kennis op zich, maar het beïnvloeden van onderliggende waarden en machtsopvattingen lijkt belangrijker.

Aanbevelingen:

- Ontwikkel laagdrempelige en genuanceerde sensibiliseringscampagnes over gendernormen en genderdiversiteit, waarmee correcte info makkelijk toegankelijk wordt voor het brede publiek en misinformatie wordt tegengegaan.
- Ontwikkel een gids die mensen kan begeleiden in het op zoek gaan naar correcte, wetenschappelijk onderbouwde info.
- Benut de voorbeeldfunctie van de overheid in communicatie en beleid.

- Stimuleer de zichtbaarheid van non-binaire personen in media en publieke communicatie, en breng goede verhalen van echte mensen.
- Werk samen met middenveldorganisaties voor contextgevoelige en doelgroepgerichte campagnes, waarbij niet de focus ligt op kennisverbreding maar op rolmodellen.
- Meer aandacht voor inclusie leidt niet automatisch tot meer aanvaarding. Bij sommige groepen kan dit ook weerstand of een gevoel van bedreiging oproepen. Kies dus voor verbindende communicatie en zet in op een geleidelijk groeiproces richting meer begrip en inclusie. Positieve attitudeverandering verloopt vaak stapsgewijs en vereist ruimte om te experimenteren, vragen te stellen en fouten te maken.

Structurele verankering in onderwijs

Opleidingsniveau was geen voorspellende factor voor attitudes, maar onderwijs wordt door de respondenten wel beschouwd als een sleutelhefboom voor duurzame attitudeverandering.

Aanbevelingen:

- Integreer gender- en seksuele diversiteit, inclusief non-binariteit, structureel in eindtermen en leerplannen, en ontwikkel lesmaterialen die hierbij aansluiten.
- Start deze vorming reeds in het lager onderwijs, met leeftijdsadequate inhoud, op een leeftijd waarbij waardenkaders m.b.t. gender en sociale gelijkheid worden gevormd.
- Voorzie opleiding en ondersteuning voor leerkrachten.
- Installeer gendersensitieve aanspreekpunten (bv. vertrouwenspersonen) binnen scholen.
- Garandeer dat leerlingen toegang hebben tot objectieve en correcte informatie, onafhankelijk van hun thuissituatie.
- Ontwikkel interventie-onderzoek om na te gaan of deze interventies daadwerkelijk attitudes veranderen.

Versterking van anti-discriminatiebeleid

Respondenten in de kwalitatieve bevraging wijzen op het belang van een duidelijke juridische bescherming tegen discriminatie.

Aanbevelingen:

- Versterk de handhaving van bestaande anti-discriminatiewetgeving.
- Verhoog de toegankelijkheid en zichtbaarheid van meldpunten.
- Koppel sensibiliseringsinitiatieven aan duidelijke normstelling en sanctionering.
- Monitor systematisch discriminatie-ervaringen i.v.m. non-binariteit om gericht beleid bij te sturen.

Participatief en evidence-based beleid

Als overkoepelend principe benadrukken we het belang van beleid dat vertrekt vanuit de noden van de doelgroep(en) en gestoeld is op onderzoek.

Aanbevelingen:

- Organiseer structureel overleg met belangenorganisaties en de doelgroep bij beleidsontwikkeling.
- Investeer in gericht onderzoek naar:
    - de noden en ervaringen van non-binaire personen,
    - de impact van genderregistratie en infrastructuurmaatregelen,
    - maatschappelijke effecten van beleidsopties.
- Zet in op duurzame monitoring / herhaalde monitoring van (evoluerende) attitudes t.a.v. non-binaire personen in Vlaanderen (vervolgstudies op deze studie) en koppel beleidsbeslissingen systematisch aan deze empirische inzichten en evaluaties.
- Wees je ervan bewust dat onderzoek uitvoeren op zichzelf reeds een reactiviteit met zich meebrengt.

6. REFERENTIES

1. Coleman E, Radix AE, Bouman WP, et al. Standards of Care for the Health of Transgender and Gender Diverse People, Version 8. Int J Transgend Health 2022;23(sup1):S1–S259; doi: 10.1080/26895269.2022.2100644.

2. Dierckens M, De Clercq B, Deforche B. Studie Jongeren En Gezond-Heid, Deel 4: Gezondheidsgedrag – Seksuele Gezondheid En Relaties [Factsheet]. 2019.

3. Blanco-Fernández V, Akinmade Șikemi, Soto-Sanfiel MT. Representation of Young Non-Binary Characters in Mainstream Fiction. Arch Sex Behav 2025;54(3):1199–1215; doi: 10.1007/s10508-024-03074-2.

4. Dysktra M. Nonbinary and Transgender Representation in Media: How Scripted Media Impacts and Shapes the Identities of Communities Outside the Gender Binary. California State University; 2026.

5. Anonymous. Wet van 10 Mei 2007 Ter Bestrijding van Discriminatie Tussen Vrouwen En Mannen. Belgisch Staatblad; 2007.

6. Anonymous. Decreet Houdende Een Kader Voor Het Vlaamse Gelijkekansen- En Gelijkebehandelingsbeleid. 2008.

7. Transgenderinfopunt. Antidiscriminatie Wet. 2024. Available from: https://www.transgenderinfo.be/nl/rechten/wetten-en-richtlijnen/antidiscriminatie-wet [Last accessed: 1/21/2026].

8. Anonymous. Wet van 25 Juni 2017 Tot Hervorming van Regelingen Inzake Transgenders, Tot Wijziging van Het Burgerlijk Wetboek, Art. 135/1–135/2. 2017.

9. Belgium.be. Transgender Personen. 2026. Available from: https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/personen_en_gezinnen/transgender_personen [Last accessed: 1/21/2026].

10. Anonymous. Arrest Nr. 99/2019. Grondwettelijk Hof; 2019.

11. Andersen R, Fetner T. Economic Inequality and Intolerance: Attitudes toward Homosexuality in 35 Democracies. Am J Pol Sci 2008;52(4):942–958; doi: 10.1111/j.1540-5907.2008.00352.x.

12. Tankard ME, Paluck EL. Norm Perception as a Vehicle for Social Change. Soc Issues Policy Rev 2016;10(1):181–211; doi: 10.1111/sipr.12022.

13. Abou-Chadi T, Finnigan R. Rights for Same-Sex Couples and Public Attitudes Toward Gays and Lesbians in Europe. Comp Polit Stud 2019;52(6):868–895; doi: 10.1177/0010414018797947.

14. Flores AR, Barclay S. Backlash, Consensus, Legitimacy, or Polarization: The Effect of Same-Sex Marriage Policy on Mass Attitudes. Polit Res Q 2016;69(1):43–56.

15. Flores AR, Fuentes Carreño M, Shaw A. Pathways to LGBTI Protection: The Relationship Between Social Acceptance of LGBTI People and Their Legal Inclusion. 2024.

16. Redman SM. Effects of Same-Sex Legislation on Attitudes toward Homosexuality. Polit Res Q 2018;71(3):628–641; doi: 10.1177/1065912917753077.

17. Abramson P, Inglehart R. Value Change in Global Perspective. University of Michigan Press: Ann Arbor, MI; 1995.; doi: 10.3998/mpub.23627.

18. Albarracin D, Shavitt S. Attitudes and Attitude Change. Annu Rev Psychol 2018;69(1):299–327; doi: 10.1146/annurev-psych-122216-011911.

19. Commission E, for Justice D-G. Special Eurobarometer 535 - Discrimination in the European Union. 2023; doi: 10.2838/936462.

20. Doyle DM, Begeny CT, Barreto M, et al. Identity-Related Factors Protect Well-Being Against Stigma for Transgender and Gender Non-Conforming People. Arch Sex Behav 2021;50(7):3191–3200; doi: 10.1007/s10508-021-02029-1.

21. Puckett JA, Maroney MR, Wadsworth LP, et al. Coping with discrimination: The insidious effects of gender minority stigma on depression and anxiety in transgender individuals. J Clin Psychol 2020;76(1):176–194; doi: 10.1002/jclp.22865.

22. Radford G, Byrne JEM, Staiger PK, et al. Unmet Needs, Minority Stress and Mental Health Outcomes Among Transgender Individuals: The Mediating Role of Schema Domains. Clin Psychol Psychother 2024;31(3); doi: 10.1002/cpp.2983.

23. Kamphuis A. Helft Nederlanders Heeft Begrip Voor Non-Binair Zijn . 2021. Available from: https://www.motivaction.nl/actualiteiten/nieuwsberichten/helft-nederlanders-heeft-begrip-voor-non-binair-zijn [Last accessed: 6/1/2026].

24. European Union Agency for Fundamental Rights. EU LGBTIQ Survey III. 2024. Available from: https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/2024/eu-lgbtiq-survey-iii [Last accessed: 7/13/2026].

25. Arijs Q, Burgwal A, Van Wiele J, et al. The Price to Pay for Being Yourself: Experiences of Microaggressions among Non-Binary and Genderqueer (NBGQ) Youth. Healthcare 2023;11(5):742; doi: 10.3390/healthcare11050742.

26. Arijs Q, Maras D, Motmans J. Leven Als Transgender En/of Gender Non-Binair Persoon in België. Derde Nationale Studie Naar de Leefsituatie En Discriminatie-Ervaringen van Transgender En/of Gender Non-Binaire Personen in België. 2025.

27. Dierckx M, Meier P, Motmans J. 'Beyond the box' : a comprehensive study of sexist, homophobic, and transphobic attitudes among the Belgian population. DiGeSt Journal of Diversity and Gender Studies 2017;4(1–2):5–34.

28. van Ditzhuijzen J, Motmans J. Kennis En Opvattingen over Intersekse. Een Nulmeting in Nederland En Vlaanderen. 2020.

29. Billard TJ. Attitudes Toward Transgender Men and Women: Development and Validation of a New Measure. Front Psychol 2018;9; doi: 10.3389/fpsyg.2018.00387.

30. Heath R. Attitudes Towards Transsexual and Intersexed People: An International Internet Survey. 2006.

31. Hill DB, Willoughby BLB. The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale. Sex Roles 2005;53(7–8):531–544; doi: 10.1007/s11199-005-7140-x.

32. Huijnk W. Opvattingen over Seksuele En Genderdiversiteit in Nederland En Europa 2022. 2022.

33. Kanamori Y, Cornelius-White JHD, Pegors TK, et al. Development and Validation of the Transgender Attitudes and Beliefs Scale. Arch Sex Behav 2017;46(5):1503–1515; doi: 10.1007/s10508-016-0840-1.

34. Kuyper L. Opvattingen over Seksuele En Genderdiversiteit in Nederland En Europa. 2018.

35. Preuß S, Ottenstein C, Kachel S, et al. Using Scenarios for Measuring the Affective and Behavioral Components of Attitudes Toward Lesbians and Gay Men: Validation of the SABA Scale. Arch Sex Behav 2020;49(5):1645–1669; doi: 10.1007/s10508-020-01653-7.

36. Tee N, Hegarty P. Predicting opposition to the civil rights of trans persons in the United Kingdom. J Community Appl Soc Psychol 2006;16(1):70–80; doi: 10.1002/casp.851.

37. Walch SE, Ngamake ST, Francisco J, et al. The Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale: Psychometric Properties. Arch Sex Behav 2012;41(5):1283–1291; doi: 10.1007/s10508-012-9995-6.

38. Eagly AH, Chaiken S. Attitude Structure and Function. In: The Handbook of Social Psychology McGraw-Hill: New York; 1998; pp. 269–322.

39. Rosenberg M. Rosenberg self-esteem scale. PsycTESTS Dataset 1965;1(1).

40. Gray-Little B, Williams VSL, Hancock TD. An Item Response Theory Analysis of the Rosenberg Self-Esteem Scale. Pers Soc Psychol Bull 1997;23(5):443–451; doi: 10.1177/0146167297235001.

41. Reynolds WM. Development of Reliable and Valid Short Forms of the Marlowe-Crowne Social Desirability Scale. J Clin Psychol 1982;38(1):119–125.

42. Hays RD, Hayashi T, Stewart AL. A Five-Item Measure of Socially Desirable Response Set. Educ Psychol Meas 1989;49(3):629–636; doi: 10.1177/001316448904900315.

43. Sarter E. Understanding Gender Differences in Transphobia: Cisgender Men Are the “Effect to Be Explained.” . UC Louvain; 2024.

44. Pratto F, Sidanius J, Levin S. Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. Eur Rev Soc Psychol 2006;17(1):271–320; doi: 10.1080/10463280601055772.

45. Aichholzer J, Lechner CM. Refining the Short Social Dominance Orientation scale (SSDO): A validation in seven European countries. Journal of Social and Political Psychology 2021;9(2):475–489; doi: 10.5964/jspp.6919.

46. Stenner K. Three Kinds of “Conservatism.” Psychol Inq 2009;20(2–3):142–159; doi: 10.1080/10478400903028615.

47. Anonymous. World Values Survey Association. n.d. Available from: www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV2.jsp [Last accessed: 1/27/2026].

48. IBM. IBM SPSS Statistics 28.0. 2022.

49. Sterne JAC, White IR, Carlin JB, et al. Multiple imputation for missing data in epidemiological and clinical research: potential and pitfalls. BMJ 2009;338(jun29 1):b2393–b2393; doi: 10.1136/bmj.b2393.

50. Tormala Z. Attitudes: Form, Function, and the Factors That Shape Them. In: Handbook of Social Psychlogy 6th Edition Situational Press; 2025; doi: 10.70400/EOQW7740.

51. Hogg MA., Vaughan GM. Social Psychology. Prentice Hall; 2005.

52. Eagly AHendrickson, Chaiken Shelly. The Psychology of Attitudes. Harcourt Brace Jovanovich College Publishers; 1993.

53. OpenAI. Whisper. 2022.

54. Braun V, Clarke V. Using thematic analysis in psychology. Qual Res Psychol 2006;3(2):77–101; doi: 10.1191/1478088706qp063oa.

55. VERBI Software. MaxQDA. 2026.

56. Jiménez-Buedo M. Reactivity in social scientific experiments: what is it and how is it different (and worse) than a Placebo effect? Eur J Philos Sci 2021;11(2); doi: 10.1007/s13194-021-00350-z.

57. Perez-Arche H, Miller DJ. What Predicts Attitudes toward Transgender and Nonbinary People? An Exploration of Gender, Authoritarianism, Social Dominance, and Gender Ideology. Sex Roles 2021;85(3–4):172–189; doi: 10.1007/s11199-020-01212-3.

58. Hatch HA, Warner RH, Broussard KA, et al. Predictors of Transgender Prejudice: A Meta-Analysis. Sex Roles 2022;87(11–12):583–602; doi: 10.1007/s11199-022-01338-6.

59. McCarty MK, Burt AH. Understanding Perceptions of Gender Non-Binary People: Consensual and Unique Stereotypes and Prejudice. Sex Roles 2024;90(3):392–416; doi: 10.1007/s11199-024-01449-2.

60. Paluck EL, Porat R, Clark CS, et al. Prejudice Reduction: Progress and Challenges. Annu Rev Psychol 2021;72(1):533–560; doi: 10.1146/annurev-psych-071620-030619.

61. Kerr JR, Wilson MS. Right-wing authoritarianism and social dominance orientation predict rejection of science and scientists. Group Processes & Intergroup Relations 2021;24(4):550–567; doi: 10.1177/1368430221992126.

62. Visintin EP, Rullo M. Humble and Kind: Cultural Humility as a Buffer of the Association between Social Dominance Orientation and Prejudice. Societies 2021;11(4):117; doi: 10.3390/soc11040117.

63. Andriessen I, Gündemir S, Kappelhof JWS, et al. Examining the divergent effects of perceived inclusion of ethnic minorities on majority and minority groups' inter-ethnic responses. Front Psychol 2023;14; doi: 10.3389/fpsyg.2023.1242595.

64. Vilanova F, Almeida-Segundo DS, Moura PB, et al. The limited impact of adverse experiences on worldviews and ideologies. Frontiers in Social Psychology 2024;2; doi: 10.3389/frsps.2024.1375527.

65. Berger R, Benatov J, Abu-Raiya H, et al. Reducing prejudice and promoting positive intergroup attitudes among elementary-school children in the context of the Israeli–Palestinian conflict. J Sch Psychol 2016;57:53–72; doi: 10.1016/j.jsp.2016.04.003.

66. Paluck EL. Reducing intergroup prejudice and conflict using the media: A field experiment in Rwanda. J Pers Soc Psychol 2009;96(3):574–587; doi: 10.1037/a0011989.

67. Tompkins TL, Shields CN, Hillman KM, et al. Reducing stigma toward the transgender community: An evaluation of a humanizing and perspective-taking intervention. Psychol Sex Orientat Gend Divers 2015;2(1):34–42; doi: 10.1037/sgd0000088.

68. Hanneke Felten, René Broekroelofs, Camelia Nechar, et al. Wat Werkt Bij Het Verminderen van Discriminatie. 2025.

69. Imperato C, Schneider BH, Caricati L, et al. Allport meets internet: A meta-analytical investigation of online intergroup contact and prejudice reduction. International Journal of Intercultural Relations 2021;81:131–141; doi: 10.1016/j.ijintrel.2021.01.006.

70. Todd AR, Galinsky AD. Perspective-Taking as a Strategy for Improving Intergroup Relations: Evidence, Mechanisms, and Qualifications. Soc Personal Psychol Compass 2014;8(7):374–387; doi: 10.1111/spc3.12116.

71. Vescio TK, Sechrist GB, Paolucci MP. Perspective taking and prejudice reduction: the mediational role of empathy arousal and situational attributions. Eur J Soc Psychol 2003;33(4):455–472; doi: 10.1002/ejsp.163.

72. Dovidio JF, ten Vergert M, Stewart TL, et al. Perspective and Prejudice: Antecedents and Mediating Mechanisms. Pers Soc Psychol Bull 2004;30(12):1537–1549; doi: 10.1177/0146167204271177.

73. Zhang Z, Su H, Li M, et al. Effects of Ingroup Identification on Ingroup Favouritism during Fairness Norm Enforcement. Behavioral Sciences 2022;12(11):415; doi: 10.3390/bs12110415.

74. Diloreto M, Gaines T. An Investigation of Discrepancies between Qualitative and Quantitative Findings in Survey Research. 2016.

75. Harris LR, Brown GTL. Mixing interview and questionnaire methods: Practical problems in aligning data. Practical Assessment, Research & Evaluation 2010;15(1).

76. Carian EK, Hill JD. Using Frameworks of Social Desirability to Teach Subjectivity in Interviews. Teach Sociol 2021;49(4):381–393; doi: 10.1177/0092055X211017195.

77. Thorne-Lyman AL, Lama TP, Heidkamp RA, et al. How does social desirability bias influence survey-based estimates of the use of antenatal care in rural Nepal? A validation study. BMJ Open 2023;13(7):e071511; doi: 10.1136/bmjopen-2022-071511.

78. Zaal E, Hoeks J, Ongena Y. No Introduction Necessary: Face-saving Answer Options Outperform Preambles in Reducing Social Desirability Bias. J Surv Stat Methodol 2026;14(2):239–266; doi: 10.1093/jssam/smaf017.

79. Slade M, Bird V, Chandler R, et al. The contribution of advisory committees and public involvement to large studies: case study. BMC Health Serv Res 2010;10(1):323; doi: 10.1186/1472-6963-10-323.

80. Gehlert SJ, Bowen DJ, Martinez ME, et al. The Value of Advisory Boards to Enhance Collaboration and Advance Science. In: Strategies for Team Science Success Springer International Publishing: Cham; 2019; pp. 407–412; doi: 10.1007/978-3-030-20992-6_31.

81. Brockman TA, Balls-Berry JE, West IW, et al. Researchers' experiences working with community advisory boards: How community member feedback impacted the research. J Clin Transl Sci 2021;5(1):e117; doi: 10.1017/cts.2021.22.

82. Rincker ME. Masculinized or Marginalized: Decentralization and Women's Status in Regional Polish Institutions. J Women Polit Policy 2009;30(1):46–69; doi: 10.1080/15544770802367796.

83. Unia Interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme. Lexicon Discriminatie 2025. 2025.

7. BIJLAGEN

7.1. Vragenlijst zoals gebruikt in de nulmeting

SCREENERS

[PROG: DON'T SHOW TO RESPONDENT;INSERT AUTOMATIC BASED ON RESPONDENT]

QCOUNTRY

1: BE
2: NL

[PROG: TERMINATE IF AGE<18]

YEAR/MONTH. Wat is uw geboortedatum?

[PROG:]

QUOTAGERANGE [Hidden]. Hidden Question - QUOTAGERANGE "this is a dummy question that will hold age breaks" for the quotas that should be defined by the PM; it CAN be edited and lines can be added to meet survey objectives.

- ○ "18-34",
- ○ "35-44",
- ○ "45-54",
- ○ "55-65",
- ○ "65+"

GENDER_NONBINARY. Bent u?

- ○ _2 Een vrouw
- ○ _1 Een man
- ○ _3 Een andere genderidentiteit
- ○ _4 Wil ik niet beantwoorden

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 1]

QMktSize_BE. Waar woont u?

- ☐ Provincie:
- ☐ Postcode:
- ☐ Stad:

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 1; TERMINATE IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 5, 6, 8, 9 AND 11]

BEPROVINCE_IPSOSBE [Hidden]. Hidden recode BEPROVINCE_IPSOSBE from BEPROVINCE, BEPOSTALCODE and BETOWNNAME:

- ○ _1 Antwerpen
- ○ _3 West-Vlaanderen
- ○ _4 Oost-Vlaanderen
- ○ _5 Henegouwen
- ○ _6 Luik
- ○ _7 Limburg
- ○ _8 Luxemburg
- ○ _9 Namen
- ○ _10 Vlaams Brabant
- ○ _11 Waals Brabant

- ○ _12 Brussels Gewest

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 1]

BE02EDU. Wat is uw hoogst behaalde diploma?

- ○ _1 zonder diploma of lager onderwijs
- ○ _2 lager secundair onderwijs, algemeen (3 eerste jaren voltooid)
- ○ _3 lager secundair onderwijs, technisch, artistiek of beroeps (3 eerste jaren voltooid)
- ○ _4 hoger secundair onderwijs, algemeen (6 jaar voltooid)
- ○ _5 hoger secundair, technisch of artistiek (6 jaar)
- ○ _6 hoger secundair, beroeps (6 jaar)
- ○ _7 hoger onderwijs: graduaat, kandidatuur, bachelor
- ○ _8 universitair onderwijs: licentiaat, postgraduaat, master
- ○ _9 master na master
- ○ _10 doctoraat

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 2]

QMKTSIZE_NL. Waar woont u? Opmerking: Wellicht vindt u dit een te persoonlijke vraag. We benadrukken nogmaals dat uw deelname strikt vrijwillig is en dat uw antwoorden alleen voor onderzoeksdoeleinden worden gebruikt. Uw antwoorden worden in de vorm van statistieken gepresenteerd en kunnen op geen enkele manier op u persoonlijk worden teruggevoerd. Alle gegevens worden verzameld en verwerkt conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

- ☐ Postcode:
- ☐ Stad:
- ☐ Gemeente:
- ☐ Geef liever geen antwoord

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 2]

NLPROVINCIE [Hidden]. Hidden recode NLPROVINCIE from NLZIPCODE, NLTownName and NLMunicipality:

- ○ _11 Groningen
- ○ _12 Friesland
- ○ _13 Drenthe
- ○ _21 Overijssel
- ○ _22 Gelderland
- ○ _23 Flevoland
- ○ _31 Utrecht
- ○ _32 Noord-Holland
- ○ _33 Zuid-Holland

_34 Zeeland

- ○ _41 Noord-Brabant
- ○ _42 Limburg

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 2]

NLREGION1 [Hidden]. Hidden recode NLREGION1 from NLZIPCODE, NLTownName and NLMunicipality:

- ○ _1 Noord-Nederland
- ○ _2 Oost-Nederland
- ○ _3 West-Nederland
- ○ _4 Zuid-Nederland

[PROG: ONLY ASK IF DUMMY_COUNTRY = 2]

NL01EDU. Wat is de hoogste opleiding die u heeft gevolgd?

- ○ _1 HBO of universitair master/doctoraal/postdoctoraal
- ○ _2 HBO of universitair propedeuse / HBO of universitair bachelor/kandidaats
- ○ _3 HAVO of VWO (4e, 5e of 6e klas) / HBS / MMS
- ○ _4 MBO 2, 3, 4 of MBO vóór 1998
- ○ _5 MAVO / HAVO of VWO (eerste drie jaar) / (M)ULO / VMBO (theoretische of gemengd) / voortgezet speciaal onderwijs
- ○ _6 LBO / VBO / VMBO (kader- of beroepsgericht) / MBO1
- ○ _7 Geen onderwijs / basisonderwijs
- ○ _97 Weet ik niet/Wil ik niet zeggen

[PROG: DUMMY DO NOT ASK; RECODE CATEGORIES FROM BEPROVINCE_IPSOSBE & NLREGION1]

Q4.

[IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 12 THEN Q4=1]

[IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 1 THEN Q4=2]

[IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 7 THEN Q4=3]

[IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 4 THEN Q4=4]

[IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 10 THEN Q4=5]

[IF BEPROVINCE_IPSOSBE = 3 THEN Q4=6]

[IF NLREGION1= 1 THEN Q4=7]

[IF NLREGION1= 2 THEN Q4=8]

[IF NLREGION1= 3 THEN Q4=9]

[IF NLREGION1= 4 THEN Q4=10]

1: Brussels Hoofdstedelijk Gewest

2: Antwerpen

3: Limburg

4: Oost-Vlaanderen

5: Vlaams-Brabant

6: West-Vlaanderen

7: Noord-Nederland

8: Oost-Nederland

9: West-Nederland

10: Zuid-Nederland

INTRODUCTION

[PROG: SINGLE RESPONSE]

INTRO

We geven graag mee dat Ipsos van het Universitair Ziekenhuis Gent de opdracht heeft gekregen dit onderzoek uit te voeren.

In deze vragenlijst gaan sommige vragen over uw religieuze opvattingen, seksuele gerichtheid, etnische achtergrond en fysieke kenmerken. Door ook deze informatie te verzamelen, kunnen we nauwkeurigere, representatievere en correctere onderzoeksanalyses maken. Als je één van deze vragen niet wenst te beantwoorden, kan je kiezen voor de optie "Ik verkies niet te antwoorden".

Deelname is volledig vrijwillig en je kan jouw toestemming ten allen tijde intrekken door een e-mail te sturen naar support of via de support-knop. Uw antwoorden op de enquête worden gecombineerd met de antwoorden van alle andere deelnemers en gebruikt voor statistische doeleinden en marktonderzoeksrapportages. Uw persoonsgegevens worden niet langer dan 12 maanden bewaard.

1: Ja, ik ga akkoord

2: Neen, ik ga niet akkoord en wens niet deel te nemen aan deze studie [PROG: TERMINATE]

SOCIO-DEMO'S

PROG: SINGLE RESPONSE]

Als eerste willen we graag wat achtergrondvragen stellen over jezelf.

Q1. Werd je bij je geboorte geregistreerd als man of vrouw?

1: Man
2: Vrouw
3: Geen van bovenstaande
99: Ik verkies niet te antwoorden

[PROG: SINGLE RESPONSE]

Q2. Niet iedereen voelt zich zoals ze bij de geboorte werden geregistreerd. Hoe zie jij jezelf? Ik zie mezelf als…

1: man
2: vrouw
98: anders, namelijk… [PROG: OTHER SPECIFY; FIXED]
99: Ik verkies niet te antwoorden

[PROG: MULTIPLE RESPONS; RANDOMIZE]

Q6: Wat is op jou van toepassing? Duid alles aan wat past.

1: Ik maak deel uit van een etnisch-culturele minderheid [IF NL, INSERT " in Nederland"; IF BE, INSERT " in België"]
2: Ik ben een religieus persoon
3: Ik heb een migratieachtergrond
4: Ik ben homoseksueel, lesbisch, of biseksueel (of een andere niet-heteroseksuele oriëntatie)
5: Ik ben een trans vrouw of trans man
6: Ik ben een non-binair persoon
7: Ik ben een intersekse persoon
8: Ik heb een handicap (beperking of chronische ziekte)
9: Ik ben neurodivergent (bijvoorbeeld adhd, autisme, dyscalculie, hoogbegaafd,…)
10: Ik heb moeite om financieel rond te komen
11: Geen van deze stellingen is van toepassing op mij [EXCLUSIVE; FIXED]
98: Anders, namelijk… [PROG: OTHER SPECIFY; FIXED]
99: Ik verkies niet te antwoorden [EXCLUSIVE; FIXED]

[PROG: SLIDER; ONLY IF Q6= 2]

Q6.1 Kan je op een schaal van 1 (helemaal niet belangrijk) tot 10 (heel erg belangrijk) aangeven hoe belangrijk religie is voor je?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	99
Helemaal niet belangrijk									Heel erg belangrijk	Wil ik niet antwoorden

VRAGENLIJST

[PROG: ASK ON A SEPERATE PAGE]

De volgende vragen gaan over wat jij weet over non-binaire personen. Kruis het antwoord aan dat voor jou persoonlijk past.

[PROG: SINGLE REPONS]

Q7 Heb je ooit al van *non-binaire personen* gehoord?

1: Ja

2: Nee

[PROG: SINGLE RESPONS; ONLY IF Q7= 1]

Q8 Weet je wat een *non-binair persoon* is?

1: Ja

3: Een beetje

2: Nee

[PROG: OPEN ENDED; OPTIONAL; ONLY IF Q8= 1 OR 3]

Q8.1

Je gaf aan [INSERT IF Q8=3 "een beetje"] te weten wat een non-binair persoon is.

Gelieve hier toe te lichten wat je denkt dat het betekent.

[PROG: TEXT, MIN. 5 SEC.]

Q9.1Hieronder staat een uitleg over *non-binaire personen*. Lees dit goed door.

Non-binaire personen zijn personen die zich geen man en geen vrouw voelen. Dit heeft niet te maken met hun geslachtskenmerken, (bijvoorbeeld het hebben van een penis of vagina), maar met hoe iemand zich vanbinnen voelt. Zoals iemand zich vrouw of man kan voelen, zo kan een non-binair persoon zich geen van beide voelen, of net allebei, of ergens tussen de twee, …. Ook kan dit gevoel wisselen of schuiven doorheen de tijd. Non-binaire personen voelen zich dus niet (helemaal) thuis binnen de categorieën "man" of "vrouw".

[PROG: SINGLE RESPONS; ONLY IF Q8= 1 OF 3]

Q9 Lijkt deze definitie op wat je al (ongeveer) dacht dat het betekent?

1: Ja

3: Een beetje

2: Nee

[PROG: SINGLE RESPONS]

Q10 Na het lezen van deze definitie, herken je jezelf als een non-binair persoon?

1: Ja

3: Ik weet het niet zeker

2: Nee

99: Ik wil deze vraag niet beantwoorden

[PROG: OPEN ENDED; OPTIONAL]

Q10.1 Je kan er hier iets meer over vertellen:

[PROG: MULTIPLE RESPONS]

Q11 Ken je één of meerdere non-binaire personen?

1: Ja, in mijn directe omgeving (familie, vrienden)

2: Ja, via werk / school, of via-via, of vrienden van vrienden

3: Ja, via tv of andere media

4: Nee, niet dat ik weet [EXCLUSIVE]

[PROG: MULTIPLE RESPONS]

Q12 Waar zie of vind je informatie over non-binaire personen?

1: Informatie via mijn non-binaire vriend, familielid of kennis [INSERT ONLY IF Q11 = 1 OR 2]

2: Informatie uit mijn [INSERT “andere” IF Q11 = 1] directe omgeving (familie, vrienden), of via werk / school, of via-via, of vrienden van vrienden

3: Informatie via tv, radio, podcasts, kranten of tijdschriften

4: Informatie via sociale media (Facebook, Instagram, TikTok,…) of internet (Youtube, Wikipedia, Discord,…)

99: Ik heb geen informatie hierover [EXCLUSIVE]

[PROG: MULTIPLE RESPONS; RANDOMIZE]

Q13 Ik heb familie, vrienden, kennissen en/of collega’s die…

1: een andere etnische origine hebben dan de mijne

2: homoseksueel, lesbisch, of biseksueel zijn (of een andere niet-heteroseksuele oriëntatie hebben)

3: trans vrouw of trans man zijn

4: een handicap hebben

5: een andere religie of overtuiging hebben dan de mijne

99: Geen van bovenstaande [EXCLUSIVE; FIXED]

[PROG: PROGRESSIVE SLIDER GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE ITEMS]

Wat vind jij? Geef eerlijk antwoord; er zijn geen goede of foute antwoorden.

Q14 Ongeacht of je op dit moment al dan niet werk hebt, geef op een schaal van 1 tot 10 aan hoe je het zou vinden als een collega op het werk met wie je dagelijks contact hebt tot een van de volgende groepen behoorde:

‘1’betekent dat je je ‘helemaal niet op je gemak’ zou voelen en ‘10’ dat je je ‘helemaal op je gemak’ zou voelen.

SLIDER:

1 Helemaal niet op je gemak	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Helemaal op je gemak	99 Weet ik niet	98 Ik verkies niet te antwoorden

ITEMS:

1: Een lesbische, homoseksuele of biseksuele persoon

2: Een moslim

3: Een non-binair persoon

[PROG: PROGRESSIVE SLIDER GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE ITEMS]

Q15 Kan je, of je nu kinderen hebt of niet, op een schaal van 1 tot 10 zeggen hoe je het zou vinden als één van je kinderen een liefdesrelatie had met iemand uit een van de volgende groepen:

‘1’betekent dat je je ‘helemaal niet op je gemak’ zou voelen en ‘10’ dat je je ‘helemaal op je gemak’ zou voelen.

SLIDER:

1 Helemaal niet op je gemak	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Helemaal op je gemak	99 Weet ik niet	98 Ik verkies niet te antwoorden

ITEMS:

1: Een persoon van hetzelfde geslacht als uw kind

2: Een moslim

3: Een non-binair persoon

[PROG: COLLAPSABLE GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE ITEMS]

Q16 In hoeverre ga je akkoord of ga je niet akkoord met volgende stellingen. Schoollessen en lesmateriaal zouden informatie moeten bevatten over…?

SCALE

1: Akkoord

2: Niet akkoord

ITEMS

1: seksuele geaardheden (bijvoorbeeld lesbisch, homoseksueel of biseksueel zijn)

2: godsdiensten of overtuigingen

3: het bestaan van verschillende genderidentiteiten (bijvoorbeeld non-binair zijn)

[PROG: COLLAPSABLE GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE ITEMS]

Q17 Geef aan in welke mate je het eens/oneens bent met de volgende stellingen:

SCALE

5: Helemaal mee eens

4: Eerder mee eens

3: Neutraal

2: Eerder niet mee eens

1: Helemaal niet mee eens

99: Weet ik niet

ITEMS

1: Als ik wist dat iemand non-binair was, zou ik die persoon proberen te vermijden

2: Ik ga liever niet om met non-binaire personen

3: Als een vriend van me non-binair was, zou ik deze openlijk steunen

4: Als mijn kind wil afspreken met een klasgenoot en deze is non-binair, zou ik mijn kind dat niet toelaten

5: Non-binaire personen zijn eigenlijk nog zoekend naar of ze man of vrouw zijn

6: Er is te veel aandacht voor non-binaire personen in de media

7: Non-binaire personen zouden helemaal aanvaard moeten worden in onze samenleving

8: Er is iets mis met mensen die zich geen man of vrouw voelen

9: Non-binariteit zou geen taboe moeten zijn

10: Non-binaire personen zijn een modeverschijnsel

11: Als ik hoor dat de leerkracht va1n mijn kind non-binair is, zou ik daar comfortabel mee zijn

12: Als een persoon niet met “hij” of “zij” wil aangesproken worden, vind ik dat belachelijk

13: Ik ben nieuwsgierig naar non-binaire personen en hun leven

14: Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan

15: In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, moet een derde keuzemogelijkheid zijn, bijvoorbeeld X naast man (M) of vrouw (V) voor non-binaire personen

16: In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, mag vermelding van geslacht (momenteel M of V) weggelaten worden

[PROG: DUMMY DO NOT SHOW; RECODE Q17]

Q17_recode

[PROG: RECODE ANSWERS ON SCALE FOR ITEM 1, 2, 4, 5, 6, 8, 10, 12 IN Q17]

5 = 1

4 = 2

3 = 3

2 = 4

1 = 5

99 = 99

[PROG: RECODE SCALE FOR ITEM 3, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 16 IN Q17]

5 = 5

4 = 4

3 = 3

2 = 2

1 = 1

99 = 99

[PROG: OPEN ENDED; OPTIONAL]

Q17.1 Wil je over vorige stellingen nog iets kwijt?

[PROG: TEXT]

Q18.1

De volgende vragen gaan over jou zelf. Geef eerlijk antwoord. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

[PROG: COLLAPSABLE GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE ITEMS]

Q18 Ben je het eens met volgende uitspraken?

SCALE

4: Helemaal mee eens

3: Mee eens

2: Niet mee eens

1: Helemaal niet mee eens

ITEMS

1: Bij momenten denk ik dat ik helemaal niet deug

2: Al bij al ben ik geneigd mezelf een mislukkeling te voelen

3: Ik heb het gevoel dat ik een aantal goede kwaliteiten heb

4: Over het algemeen ben ik tevreden met mezelf

5: Ik neem een positieve houding aan ten opzichte van mezelf

[PROG: COLLAPSABLE GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE ITEMS]

Q19 Hieronder staan enkele uitspraken over je relaties met anderen. Hoe WAAR of ONWAAR is elke uitspraak voor jou?

SCALE

5: Zeker waar

4: Meestal waar

2: Meestal onwaar

1: Zeker onwaar

99: Weet ik niet

ITEMS

1: Ik ben altijd beleefd, zelfs tegen mensen die onvriendelijk zijn

2: Er zijn al situaties geweest waarin ik iemand heb gebruikt

3: Ik wil soms wraak nemen in plaats van te vergeven en te vergeten

4: Ik voel me soms op wraak belust als ik mijn zin niet krijg

5: Met wie ik ook praat, ik kan altijd goed luisteren

[PROG: COLLAPSABLE GRID; SINGLE RESPONS]

Q20 Ben je het eens met volgende uitspraken?

SCALE

1: Helemaal mee eens

2: Een beetje mee eens

3: Enigszins mee eens

4: Gedeeltelijk mee eens

5: Enigszins mee oneens

6: Een beetje mee oneens

7: Zeer mee oneens

99: Weet niet

ITEMS:

1: Er zijn slechts twee geslachten: man of vrouw

2: Alleen deze twee geslachten zijn moreel aanvaardbaar en gerechtvaardigd in onze maatschappij

3: Alle volwassenen zijn ofwel man ofwel vrouw

4: Als je man of vrouw bent, dan ben je dat voor je hele leven

5: Zelfs een persoon met onduidelijke genitaliën is nog steeds ofwel man ofwel vrouw

[PROG: COLLAPSABLE GRID; SINGLE RESPONS; RANDOMIZE]

Q21 Er zijn heel wat soorten groepen in de wereld: mannen en vrouwen, etnische en religieuze groepen, nationaliteiten, politieke groeperingen. In hoeverre ben je voor of tegen de ideeën over groepen in het algemeen?

SCALE

1: Helemaal mee eens

2: Een beetje mee eens

3: Enigszins mee eens

4: Gedeeltelijk mee eens

5: Enigszins mee oneens

6: Een beetje mee oneens

7: Zeer mee oneens

99: Weet niet

ITEMS

1: Bij het stellen van prioriteiten moeten we rekening houden met alle maatschappelijke groepen

2: We moeten ons niet inzetten om gelijkheid van alle maatschappelijke groepen te verkrijgen

3: De gelijkheid van maatschappelijke groepen moet ons doel zijn

4: Hogere maatschappelijke groepen moeten lagere groepen domineren

[PROG: SLIDER]

Q22 Hoe zou je je mening op deze schaal plaatsen?

1 betekent dat je het helemaal eens bent met de stelling aan de linkerkant; 10 betekent dat je het helemaal eens bent met de stelling aan de rechterkant.

Als je opvattingen daar ergens tussenin liggen, kun je elk getal daartussen kiezen.

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Je moet voorzichtig zijn bij het doorvoeren van grote veranderingen									Je zult nooit veel bereiken in het leven tenzij je gewaagd handelt
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ideeën die de tand des tijds hebben doorstaan, zijn over het algemeen het beste									Nieuwe ideeën zijn meestal beter dan oude

[PROG: SINGLE RESPONS; ONLY ASK IF IIS]

Q23 Het Universitair Ziekenhuis Gent wil graag met enkele mensen dieper ingaan op dit onderzoek, ook al zijn je ervaringen met non-binaire personen beperkt.

Zou UZ Gent jou mogen contacteren voor een diepte-interview? Concreet houdt dat in dat je in de loop van september 2025 gecontacteerd zal worden door een medewerker van UZ Gent om een afspraak te maken voor een online interview. Het doel van dit interview is om dieper in te gaan op de factoren die jouw houding ten opzichte van non-binaire personen beïnvloeden.

Het interview zal maximaal 60 minuten van je tijd in beslag nemen. Als dank voor je deelname aan het onderzoek ontvangt je 20 euro.

Zowel Ipsos als UZ Gent zullen de verstrekte gegevens niet langer dan 1 maand na het voltooien van de interviews bewaren en deze vervolgens verwijderen/anonimiseren.

Als u bereid bent deel te nemen, kunt u hierna uw gegevens opgeven, zodat het UZ contact met u kan opnemen.

1: Ja, ik ben bereid om hieraan deel te nemen en mijn persoonlijke gegevens (e-mailadres en telefoonnummer) achter te laten

2: Nee, ik ben niet geïnteresseerd

[PROG: ONLY IF Q23= 1]

Q24

Gelieve een e-mailadres en telefoonnummer achter te laten waarop wij u kunnen bereiken.

E-mailadres: **[PROG: OTHER, SPECIFY & FIXED POSITION]**

Telefoonnummer: **[PROG: OTHER, SPECIFY & FIXED POSITION]**

OUTRO

Bedankt voor je deelname!

7.2. De finale schaal voor het meten van kennis en attitudes m.b.t. non-binariteit

Geef aan in welke mate je het eens/oneens bent met de volgende stellingen:

SCALE

5: Helemaal mee eens
4: Eerder mee eens
3: Neutraal
2: Eerder niet mee eens
1: Helemaal niet mee eens
99: Weet ik niet

ITEMS

1. Als ik wist dat iemand non-binair was, zou ik die persoon proberen te vermijden*
2. Ik ga liever niet om met non-binaire personen*
3. Als een vriend van me non-binair was, zou ik deze openlijk steunen
4. Als mijn kind wil afspreken met een klasgenoot en deze is non-binair, zou ik mijn kind dat niet toelaten*
5. Er is te veel aandacht voor non-binaire personen in de media*
6. Non-binaire personen zouden helemaal aanvaard moeten worden in onze samenleving
7. Er is iets mis met mensen die zich geen man of vrouw voelen*
8. Non-binariteit zou geen taboe moeten zijn
9. Non-binaire personen zijn een modeverschijnsel*
10. Als ik hoor dat de leerkracht van mijn kind non-binair is, zou ik daar comfortabel mee zijn
11. Als een persoon niet met "hij" of "zij" wil aangesproken worden, vind ik dat belachelijk*
12. Ik ben nieuwsgierig naar non-binaire personen en hun leven
13. Non-binaire personen mogen kiezen naar welk toilet ze gaan
14. In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, moet een derde keuzemogelijkheid zijn, bijvoorbeeld X naast man (M) of vrouw (V) voor non-binaire personen
15. In officiële documenten, zoals paspoorten en geboorteaktes, mag vermelding van geslacht (momenteel M of V) weggelaten worden

1.3. Originele interviewgids

Interviewgids versie 1.0 – dd. 2025/07/07

Interviewgids: Onderzoek naar de kennis over en houding t.o.v. non-binaire personen

Op welke manier spelen mogelijke factoren / persoonskenmerken / aspecten van de huidige samenleving een rol bij het verwerven van kennis en het ontwikkelen van positieve en negatieve attitudes ten opzichte van non-binaire personen? Waarom hebben bepaalde mensen bepaalde attitudes?

Introductie

Bedankt om mee te willen doen aan dit interview. Eerst overloop ik graag even belangrijke info.

- ICF overlopen: studie bestaande uit online interview van 1u, vergoeding 30 euro, deelname vrijwillig, interview wordt opgenomen en data gepseudonimiseerd
- We willen graag begrijpen hoe mensen denken over non-binaire personen en hoe de mening gevormd wordt

Voorstelling

- Kan je jezelf kort voorstellen?

Algemene houding

Je nam een tijdje geleden deel aan het IPSOS onderzoek over non-binaire personen.

- Had je er al eerder over gehoord?
  - ☐ Indien JA
    - Wanneer en waar hoorde je er de eerste keer over? Wat was de situatie?
    - Wat dacht of voelde je toen?
  - ☐ Indien NEE
    - Wat vond je ervan om via het onderzoek voor het eerst over non-binaire personen te horen?
    - Is er iets blijven hangen? Waarom?
- Wat betekent het woord non-binair voor jou? Wat roept dit bij je op?
- Als je je mening op een schaal zou uitdrukken van -5 (heel negatief) tot +5 (heel positief), waar zou je dan staan?
  - ☐ Interviewer toont schaal: -5/-4/-3/-2/-1/0/+1/+2/+3/+4/+5
  - ☐ Kan je uitleggen waarom je jezelf daar plaatst?
    - Wat maakt het voor jou makkelijk of moeilijk?
    - Is dat gevoel veranderd doorheen de tijd? Wat speelde daarbij een rol?
    - Heeft het onderzoek waar je aan deelnam iets veranderd aan je mening?

Kennis en informatiebronnen

- Kom je in het dagelijks leven soms in aanraking met het thema?

- ☐ Waar zie of hoor je erover? (media, gesprekken, werk, school)
- ☐ Hoe ervaar je dat?
- ☐ Let je er meer op sinds je deelname aan het onderzoek?

➢ Hoe vaak gebeurt dat? (vaker/minder vaak dan vroeger? Wat vind je daarvan? Meer/minder aandacht nodig op school, in media, op werk)

➢ Heb je er zelf al eens iets over opgezocht? Waarom wel of niet?
- ☐ Zijn er dingen die je gezien of gelezen hebt die je gevoel veranderd hebben?
- ☐ Wat vind je van de informatie die je vindt of ziet over non-binaire personen?
- ☐ Welke bronnen vertrouw je het meest en waarom?

Persoonlijk contact

➢ Had je al eens persoonlijk contact met een non-binair persoon? (vriend, familie, collega)
- ☐ Indien JA
  - Hoe verliep dit contact? Wat gebeurde er? Hoe ervaarde je dit (positief/negatief?)
  - Hoe voelde je je hierbij?
  - Hoe vaak kom je in contact met non-binaire personen?
  - Hoe benader je zelf non-binaire personen?
  - Heeft dat iets veranderd aan hoe je over het thema denkt?
- ☐ Indien NEE
  - Stel dat je straks een non-binair persoon zou ontmoeten, hoe zou je je daarbij voelen?
  - Hoe zou je deze persoon benaderen? Zou je verschillend reageren als het om een vriend, familielid of relatief onbekende gaat?

➢ Ken je non-binaire personen in de media? Wat vind je ervan om non-binaire personen in de media te zien?

Omgeving en persoonlijke kenmerken

➢ Hoe denk je dat jouw omgeving (vrienden, familie, collega's) denkt over non-binaire personen? Is dat anders dan hoe jij denkt?
- ☐ Indien anders: wat vind je daarvan?

➢ Zijn er dingen in wie je bent (bijvoorbeeld hoe je bent opgevoed, je achtergrond, karakter) die je mening mee bepalen?

Waarden en gelijkheid

We hadden het eerder al over aandacht voor non-binaire personen op school, in de media, op het werk,…

➢ Hoe belangrijk vind je dat er aandacht is voor minderheidsgroepen in het algemeen? (vb. religieuze groepen, personen met een beperking, met een migratieachtergrond, met een andere seksuele oriëntatie)
- ☐ Zowel in media, op school, als bij beleid van de overheid
- ☐ Interviewer toont schaal: -5/-4/-3/-2/-1/0/+1/+2/+3/+4/+5

- Hoe belangrijk vind je het dat minderheidsgroepen (vb. religieuze groepen, personen met een beperking, met een migratieachtergrond, met een andere seksuele oriëntatie) gelijk behandeld moeten worden?
- Hoe kijk jij naar mannen en vrouwen?
    - ☐ Vind je het belangrijk dat mannen mannelijk zijn en vrouwen vrouwelijk? Wat betekent dat voor jou?
    - ☐ Is jouw mening hierover doorheen de tijd veranderd? Waarom?

Beleid en maatschappelijke impact

In de vragenlijst kwamen al enkele thema's aan bod zoals taalgebruik, toiletten, geslachtsregistratie,...

- Stel dat iemand liever niet met "meneer" of "mevrouw" wordt aangesproken – zou je daar rekening mee houden? Waarom wel / niet?
- Wat vind je van de mogelijkheid om op een identiteitskaart een "X" of geen geslachtsvermelding te gebruiken? Waarom?
- Wat denk je over genderneutrale toiletten in openbare ruimtes? (café, scholen, bibliotheken,...)
- Vind je dat de overheid zich bezig mag of moet houden met non-binaire personen? Waarom wel/niet? Wat zou jij zelf doen als je hierover mocht beslissen, en waarom?

Afsluiten

Denk je dat jouw houding in de toekomst kan veranderen? Waarom wel/niet?

Wil je zelf nog iets toevoegen over het onderwerp?

1.4. Aangepaste interviewgids

Interviewgids versie 2.0 – dd. 2026/03/20

Interviewgids: Onderzoek naar de kennis over en houding t.o.v. non-binaire personen

Op welke manier spelen mogelijke factoren / persoonskenmerken / aspecten van de huidige samenleving een rol bij het verwerven van kennis en het ontwikkelen van positieve en negatieve attitudes ten opzichte van non-binaire personen? Waarom hebben bepaalde mensen bepaalde attitudes?

Introductie

Bedankt om mee te willen doen aan dit interview. Eerst overloop ik graag even belangrijke info.

- ICF overlopen: studie bestaande uit online interview van 1u, vergoeding 20 euro, deelname vrijwillig, interview wordt opgenomen en data gepseudonimiseerd
- We willen graag begrijpen hoe mensen denken over non-binaire personen en hoe de mening gevormd wordt. Het is belangrijk voor het onderzoek dat je hierbij echt eerlijk antwoordt, zoals jij het ervaart. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

Voorstelling

➢ Kun je jezelf kort voorstellen? Dus hoe oud ben je, hoe woon je en met wie, wat doe je in het dagelijks leven?

Ervaringen met nonbinariteit

Je nam een tijdje geleden deel aan het IPSOS onderzoek over non-binaire personen, kun je je dit nog herinneren? Misschien was dit de eerste keer dat je de term 'non-binair' hoorde, maar misschien ook niet en heb je er juist veel ervaring mee.

- Kun je iets vertellen over je ervaring met het onderwerp?
- Kun je een moment terughalen waarop je (voor de eerste keer) een non-binair persoon ontmoette, op tv zag, of erover hoorde (vraag door op eigen ervaring), hoe was dit voor jou?
    - Prompt: Beschrijf de situatie eens, neem mij eens mee in hoe dat ging.
    - Prompt: wat ging er toen allemaal door je heen?
    - Prompt: hoe voelde je je toen?
    - Prompt: wat deed je toen (wel of juist niet)?
    - Prompt: en hoe voelde je je daar later over?
- Indien nog niet aan bod gekomen: Kun je iets vertellen over hoe jouw persoonlijk contact met non-binaire personen verloopt?
    - Hoe ervaar je dit contact?
    - Hoe vaak kom je met non-binaire personen in contact?
    - Hoe heeft dit persoonlijke contact een invloed op hoe je je voelt over non-binaire personen?

- Indien NEE, geen ervaring mee
    - Wat vond je ervan om via het onderzoek voor het eerst over non-binaire personen te horen?
    - Is er iets blijven hangen?
  - ☐
    - Stel dat je straks een non-binair persoon zou ontmoeten, hoe zou je je daarbij voelen? Wat zou dit bij jou kunnen losmaken aan gedachten, gevoelens, ideeën?
    - En wat zou je vervolgens zeggen of doen?
    - En wat als een familielid dichtbij jou zou zeggen: ik ben non-binair? Hoe zou je je dan voelen?

Kennis en informatiebronnen Kom je in het dagelijks leven soms (of misschien vaak) in aanraking met het thema?

- ☐ Waar zie of hoor je erover? (media, gesprekken, werk, school)
- ☐ Hoe is dat voor jou?
- ☐ Let je er meer op sinds je deelname aan het onderzoek?

- Hoe vaak gebeurt dat? Vaker/minder vaak dan vroeger? Wat vind je daarvan? (Meer/minder aandacht nodig op school, in media, op werk)
- Heb je er zelf al eens iets over opgezocht? Waarom wel of niet?
  - ☐ Hoe was dat, wat had je aan de informatie die je vond?
  - ☐ Zijn er dingen die je gezien of gelezen hebt die je gevoel veranderd hebben?
  - ☐ Wat vind je van de informatie die je vindt of ziet over non-binaire personen?
  - ☐ Welke bronnen vertrouw je het meest en waarom?

Het concept non-binair

- Wat betekent het woord non-binair voor jou? Wat roept dit bij je op?
- Heb je een beeld van non-binaire personen, beschrijf eens hoe diegene eruit ziet en doet?
- Als je je mening op een schaal zou uitdrukken van -5 (heel negatief) tot +5 (heel positief), waar zou je dan staan?
  - ☐ Interviewer toont schaal: -5/-4/-3/-2/-1/0/+1/+2/+3/+4/+5
  - ☐ Kan je uitleggen waarom je jezelf daar plaatst?
    - Wat maakt het voor jou makkelijk of moeilijk?
    - Is dat gevoel veranderd doorheen de tijd? Wat speelde daarbij een rol?
    - Heeft het onderzoek waar je aan deelnam iets veranderd aan je mening?

Omgeving en persoonlijke kenmerken

- Hoe denk je dat jouw omgeving (vrienden, familie, collega's) zich voelt over non-binaire personen? Is dat anders dan hoe jij je voelt?
  - ☐ Indien anders: wat vind je daarvan?

- Hoe je bent opgevoed, welke levenservaringen die jij hebt, hoe je als persoon in elkaar zit... Hoe speelt dat een rol in hoe jij je voelt ten opzichte van non-binaire personen?

Waarden en gelijkheid

We hadden het eerder al over aandacht voor non-binaire personen op school, in de media, op het werk,...

- Hoe belangrijk vind je dat er aandacht is voor minderheidsgroepen in het algemeen? (vb. religieuze groepen, personen met een beperking, met een migratieachtergrond, met een andere seksuele oriëntatie)
    - ☐ Zowel in media, op school, als bij beleid van de overheid
    - ☐ Interviewer toont schaal: -5/-4/-3/-2/-1/0/+1/+2/+3/+4/+5
- Hoe belangrijk vind je het dat minderheidsgroepen (vb. religieuze groepen, personen met een beperking, met een migratieachtergrond, met een andere seksuele oriëntatie) gelijk behandeld moeten worden?
- Hoe kijk jij naar mannen en vrouwen, mannelijkheid en vrouwelijkheid? Wat betekent dit voor jou?
    - ☐ Vind je het belangrijk dat mannen mannelijk zijn en vrouwen vrouwelijk? Wat betekent dat voor jou?
    - ☐ Is jouw mening hierover doorheen de tijd veranderd? Waarom?

Beleid en maatschappelijke impact

In de vragenlijst kwamen al enkele thema's aan bod zoals taalgebruik, toiletten, geslachtsregistratie,...

- Stel dat iemand liever niet met "meneer" of "mevrouw" wordt aangesproken – zou je daar rekening mee houden? Waarom wel / niet?
- Wat vind je van de mogelijkheid om op een identiteitskaart een "X" of geen geslachtsvermelding te gebruiken? Waarom?
- Wat denk je over genderneutrale toiletten in openbare ruimtes? (café, scholen, bibliotheken,...)
- Vind je dat de overheid zich bezig mag of moet houden met non-binaire personen? Waarom wel/niet? Wat zou jij zelf doen als je hierover mocht beslissen, en waarom?

Afsluiten

Denk je dat jouw houding in de toekomst kan veranderen? Waarom wel/niet?

Wil je zelf nog iets toevoegen over het onderwerp?

7.3. Overzicht citaten

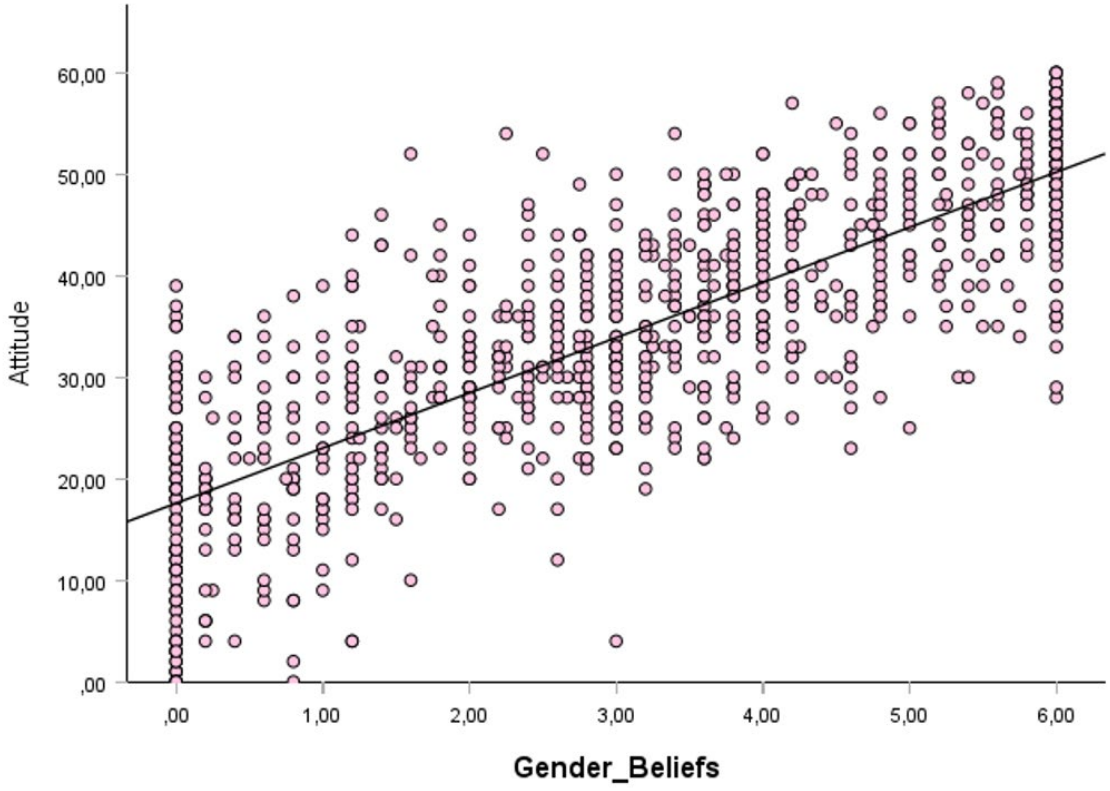
Tabel 19. Attitudegroep geciteerde respondenten

Thema citaat	Pseudoniem	Attitudegroep
4.3.1. Persoonlijke context - **Ideeën/beelden van non-binaire personen**	Jessica Katrien Elke	Negatief Neutraal Positief
4.3.1. Persoonlijke context - **Traditionele genderopvattingen** Gender behoort tot het privéleven	 Aline	 Negatief
4.3.1. Persoonlijke context - **Sociale dominantie** Contact met minderheidsgroepen	 Katrien Karel	 Neutraal Positief
4.3.1. Persoonlijke context - **Opvoeding en levenservaringen** Levenservaringen	 Eliah	 Positief
4.3.2. Sociale relaties - **Aanraking met thema** Persoonlijk contact (Sociale) media Gespreksonderwerp	 Ann Aline Jessica Lieven Eva Maxime	 Positief Negatief Negatief Negatief Positief Neutraal
4.3.2. Sociale relaties - **Informatie over non-binaire personen** Opzoeken van informatie	Bart Rik	Neutraal Negatief
4.3.2. Persoonlijke relaties: **Attitudes in omgeving**	Eva	Positief
4.3.3. Sociaal-historische context - **Sociodemografische invloed** Professionele functie	 Bart	 Neutraal
4.3.3. Sociaal-historische context - **Invloed van het onderzoek**	Pieter	Neutraal
4.3.4. **Visies over beleidsmatige thema's** 4.4.3. Onderzoek 4.4.4. Sensibilisering/onderwijs	 Lieven Olivia	 Negatief Neutraal

7.4. Figuren finaal model predictoren

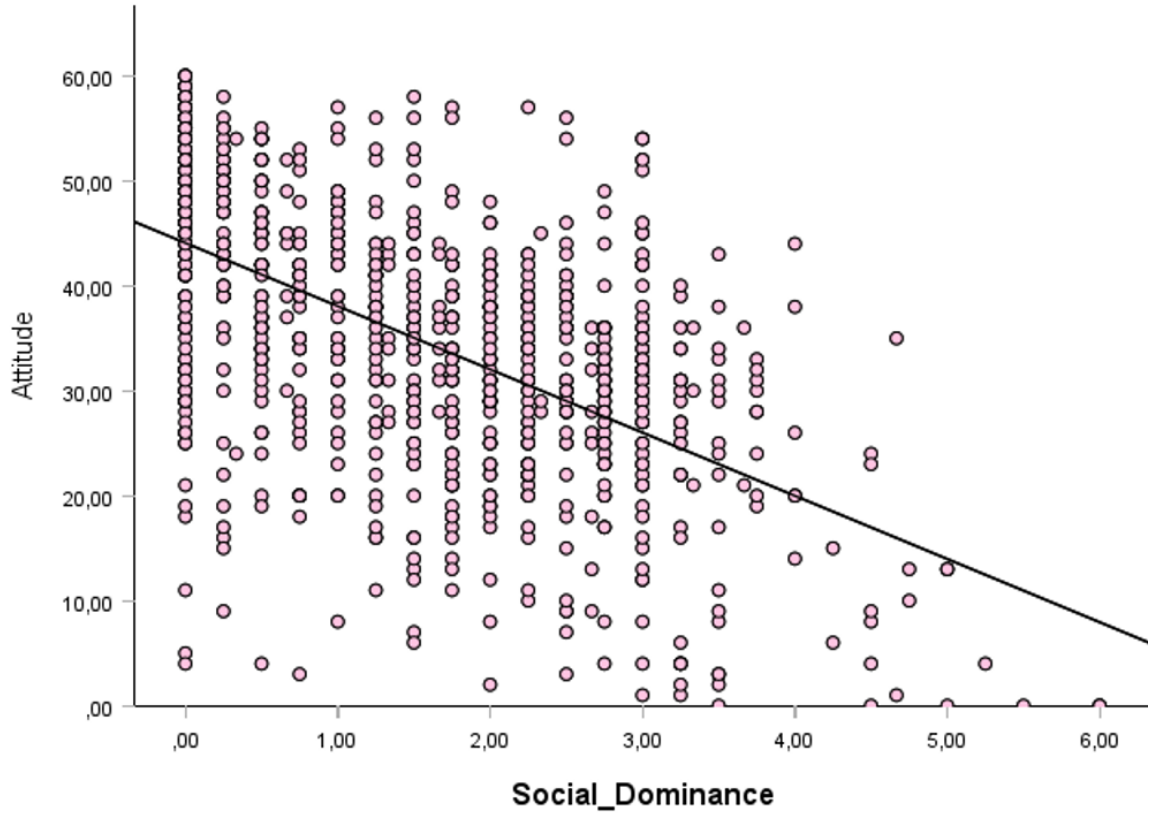
Continue variabelen

Figuur 6. Samenhang attitudes - gender beliefs

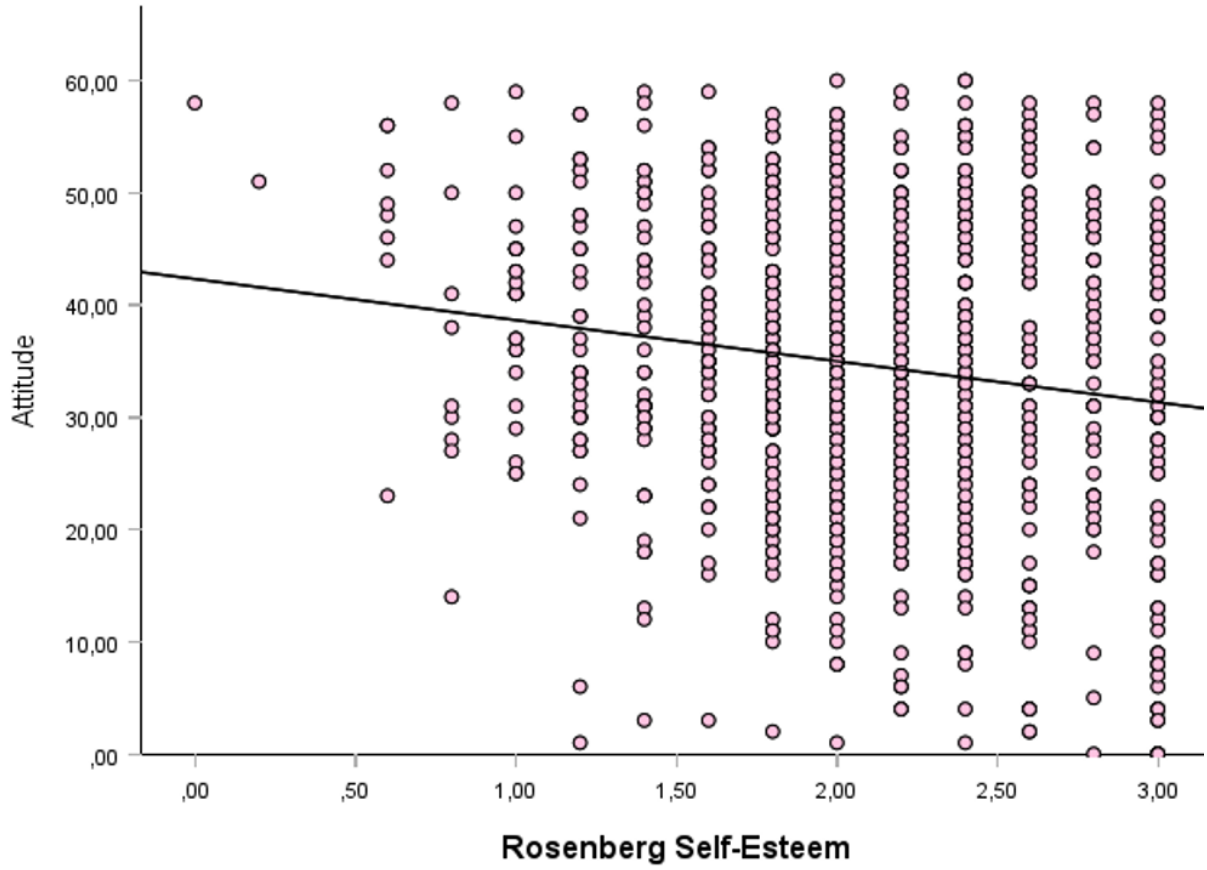
Hoe hoger de score op de gender beliefs schaal (en dus hoe meer afwijzing van binaire overtuigingen, meer acceptatie van genderdiversiteit), hoe positiever de attitude.

Figuur 7. Samenhang attitudes - social dominance

Hoe hoger de score op sociale dominantie (en dus hoe meer sociaal dominant), hoe negatiever de attitude.

Figuur 8. Samenhang attitudes - self-esteem

Hoe hoger de score op zelfwaarde, hoe negatiever de attitude.

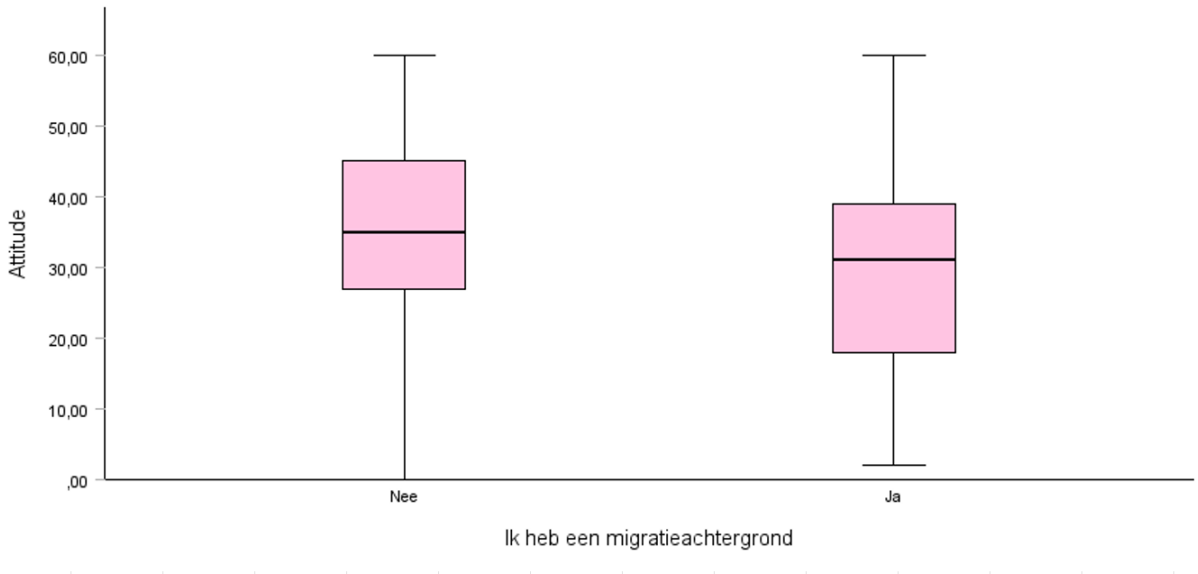
Categorische variabelen

Figuur 9. Samenhang attitudes - geboortegeslacht

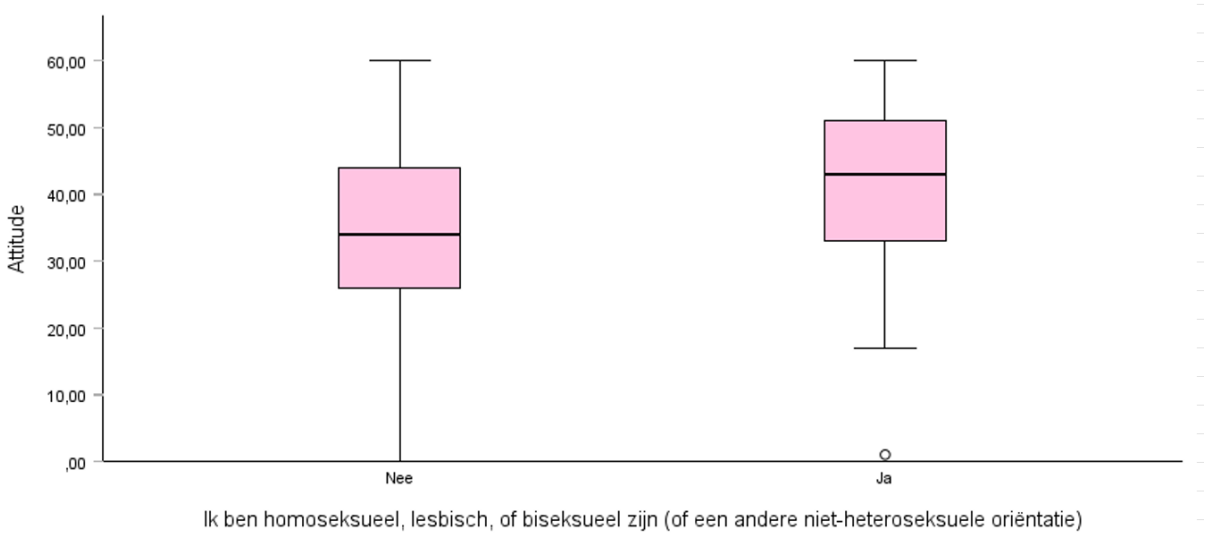
Deelnemers met een mannelijk geboortegeslacht hebben een significant negatievere attitude dan deelnemers met een vrouwelijk geboortegeslacht.

Figuur 10. Samenhang attitudes - migratieachtergrond

Deelnemers met een migratieachtergrond hebben een significant negatievere attitude.

Figuur 11. Samenhang attitudes - LGB-oriëntatie*

Deelnemers met een LGB*-oriëntatie hebben een significant positievere attitude.